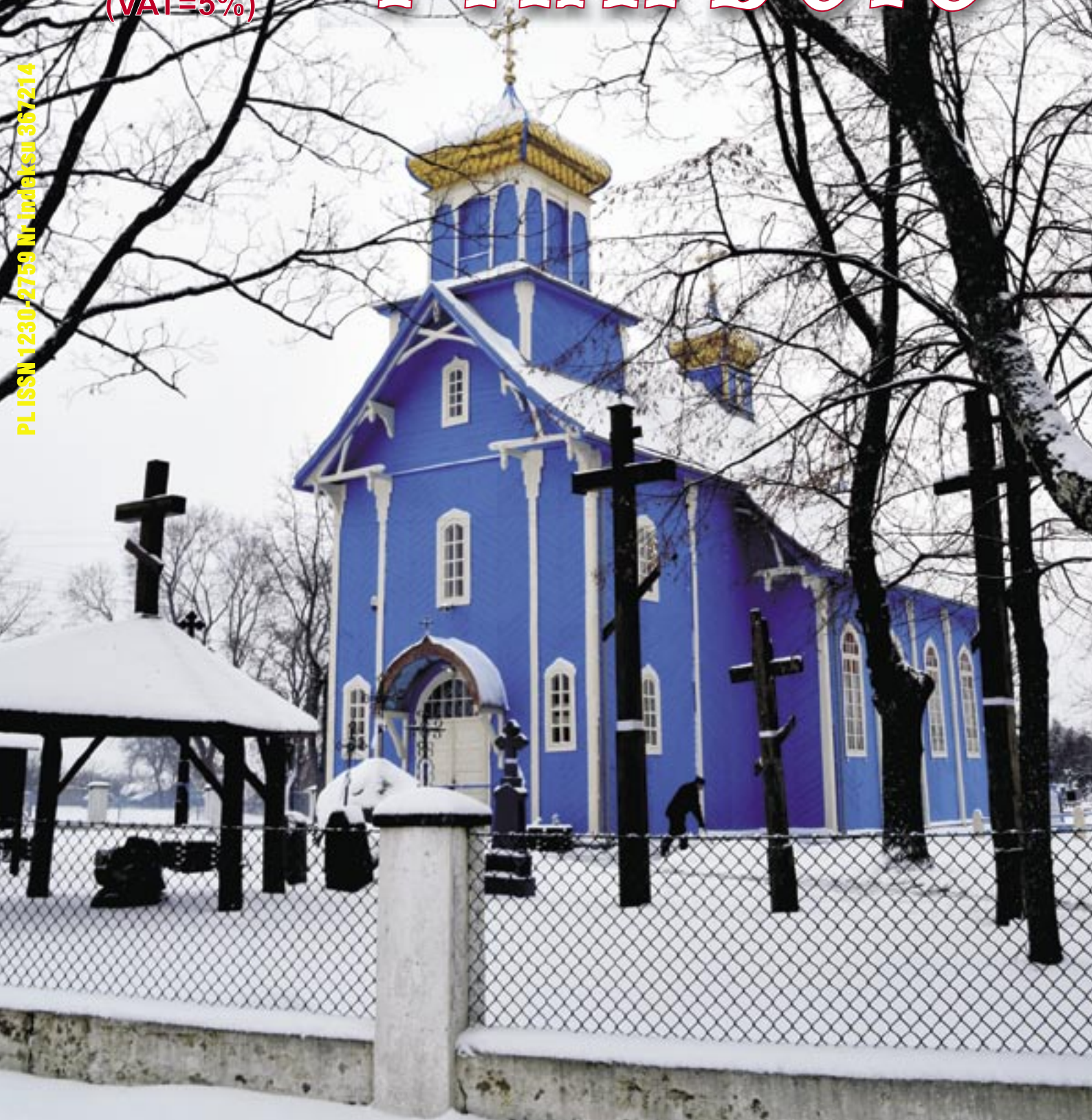

6
2018
(160)

Cena 6,00 zł
(VAT=5%)

НАД БУТОМ І НАРВОЮ

PL ISSN 1230-2759 Nr Indeksu 367214

ЗМІСТ ★ SPIS TREŚCI

Ю. Гаврилук, <i>На Пудляши – назви наши!</i>	2	М. Патеюк, <i>Пісні українські</i>	41
С. Савчук, <i>На Підляшші – осіннє свято української культури</i>	3	О. Ільїн, <i>Василь Дмитрійок – створювач «Просвіти на Поліссі»</i>	42
Л. Лабович, <i>Білостоцькі акценти «Підляської осені»</i>	6	Л. Лабович, <i>З хроніки подій над Бугом і Нарвою</i>	45
Г. Купріянович, <i>Вже друга підляська конференція...</i>	8	НАША ОБКЛАДИНКА	
Л. Лабович, <i>На підляській політичній сцені</i>	14	<i>На Підляшші зима прийшла – присипала снігом ліси, поля, хати й церковні дахи... Тут у першому зимовому снігові церква Покрови Пресвятої Богородиці у Дубичах, ну а як – Церковних!</i>	
Ю. Плева, <i>Щасливі чоловік</i>	20	Стор. II, IV: Сентиментальні фотографії з першого листопадового дня, коли ми заїхали до Володимира-Волинського, нашої колишньої руської княжої і єпархіальної столиці. Оглянули кафедральний Успенський собор із XII ст., зробили на пам'ять фотографію з королем Данилом Романовичем, а потім погналися у засноване цим давнюукраїнським монархом місто Львів (більше інформації шукайте на 46 стор.).	
Ю. Гаврилук, <i>І по-нашому Господові співаємо! ... 21 З українською класичною музикою – у світ!</i>	21	Фото Ю. Гаврилюка	
Розмова зі співаком Павлом Пецушком	25		
М. Рощенко, <i>Підляського роду... 50-річчя доктора Григорія Купріяновича</i>	30		
L. Łabowicz, <i>Gwary – nasze (niechciane?) bogactwo</i>	35		
Ю. Гаврилук, <i>Мова наша</i>	37		
A. Stefaniuk, <i>Wspomnienia chłopca z akcji „Wisła”</i>	38		
Ю. Г., <i>На Пудляши – люде наши: Микола Патеюк</i>	40		

Український часопис Підляшшя „Над Бугом і Нарвою”

Видавець: Союз українців Підляшшя
ul. Ogrodowa 13, 17-100 Bielsk Podlaski, tel/fax 85-730-25-23
www.zup.org.pl E-mail: biuro@zup.org.pl

Зреалізовано завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації.

Редакція: Андрій Давидюк, Юрій Гаврилук (головний редактор), Андрій Скатеринчук, Людмила Лабович. **Співпрацівники редакції:** Іван Киризиук, Христина Костевич, Агнешка Парфінюк, Микола Рощенко, Славомир Савчук, Леокадія Саєвич, Мирослав Степанюк, Єлизавета Томчук.

Не всі думки висловлені на сторінках нашого часопису відзеркалюють погляди редакції. Не замовлених матеріалів не повертаємо. Редакція залишає за собою право редагувати, скорочувати тексти та змінювати заголовки. За зміст поміщених реклам та оголошень редакція не відповідає.

Річна передплата на території Польщі коштує 50,00 zł. Річна передплата з-за кордону – рівновартість 35 доларів США (звичайною поштою) або 50 доларів США (летунською поштою). Банк рахунок видавця: Związek Ukraińców Podlasia, Bank Pekao S.A., nr 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402.

Друк: Andare Studio Grafiki i Reklamy, ul. Senatorska 40/91, 00-095 Warszawa. Nakład: 1600 egz.

Ukraińskie pismo Podlasia „Nad Buhom i Narwoju”

Wydawca: Związek Ukraińców Podlasia
ul. Ogrodowa 13, 17-100 Bielsk Podlaski, tel/fax 85-730-25-23
www.zup.org.pl E-mail: biuro@zup.org.pl

Zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Redakcja: Andrzej Dawidziuk, Jurij Hawryluk (Jerzy Gawryluk – red. nac.), Andrzej Jekaterynczuk, Ludmila Łabowicz. **Współpracownicy redakcji:** Jan Kiryziuk, Krystyna Kościewicz, Agnieszka Parfieniuk, Mikołaj Roszczenko, Leokadia Sajewicz, Sławomir Sawczuk, Mirosław Stepaniuk, Elżbieta Tomczuk.

Nie wszystkie opinie wyrażone na łamach naszego czasopisma wyrażają poglądy redakcji. Materiałów nie zamówionych redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania oraz zmiany tytułów. Redakcja nie ponosi odpowiedzialności za treść zamieszczonych reklam i ogłoszeń.

Roczna prenumerata krajowa kosztuje 50.00 zł (w przypadku prenumeraty za okres krótszy ilość numerów należy pomnożyć przez 8.50 zł). Roczna prenumerata zagraniczna – równowartość 35 USD (poczta zwykła) lub 50 USD (poczta lotnicza). Rachunek bankowy: Związek Ukraińców Podlasia, Bank Pekao S.A., nr 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402.

На Пудляши – назви наши!

Од «нового» Нового року невеличке село Кругле (формально колонія села Вилюки) в пушчанській частині гміни Дубичі-Церковни буде формально називатися 'Kruhłe'. Здавалося б – нічого надзвичайного, бо так воно ж сотнями літ називалось. Так його записували за «Літви», бо перши раз назва 'Kruhłe' згадана у документі з 1639 року, то значит в час, коли Біловізька пушча була у панстві великих князів литовських, руських і жомойтських (од XIV столітя до 1795 року, коли то заграбастила її Росія). Так само було й після, бо коли у 1919-му й тут настала Польща, то запис 'Kruhłe' остав. Довгі час тоє маленьке пушчанське оселіще оминав «тюнінг» назв з типовим для української мови звучним 'г' – то значит заміна 'h' на 'g', чим ще з міжвоєнного часу займалися варшавські ужендники.

Найдавніша документація, яку у Берестейській і Білській землі творили у XV-XVI ст. *вradники* великого князя, була писана руською мовою. Але вже у другуй половині XVI й у XVII ст. її місце заняла польська мова й саме тогди утривалювались форми польського запису топографічних назв. Некотори з їх були спольщани – перетлумачани, як хоч би назви сьол Грабувець й Городники, які вже на мапах з XVIII ст. описани як 'Grabowiec' і 'Ogrodniki'. Однак більшость до міжвоєнного часу записувалася через 'h', а некотори були переробляни вже аж послі остатньої вуйни.

Закунчине на 14 стор.

Од «nowoho» Nowoho roku neweliczke seło Kruhłe (formalno kolonija seła Wyluky) w puszczańskuj czastyni gminy Dubyczi-Cerkowny bude formalno nazywatysia 'Kruhłe'. Zdawałosia b – niczoho nadzwyczajnoho, bo tak wono ż sotniamy lit nazywałoś. Tak joho zapysuwali za «Litwy», bo perszy raz nazwa 'Kruhłe' zhadana u dokumenti z 1639 roku, to znaczyt w czas, koli Biłowiżka puszcza була u panstwi welikych kniaziiw litowskych, ruśkych i żomojtśkych (od XIV stolitia do 1795 roku, koli to zahrabastyła jiji Rosija). Tak samo було j posła, bo koli u 1919-mu j tut nastala Polszcza, to zapys 'Kruhłe' ostaw. Dowhi czas toje maleńke puszczańske oseliszcze omynaw «tjuning» nazw z typowym dla ukrajinskoj mowy zwucznyj 'h' – to znaczyt zamina 'h' na 'g', czym szcze z miżwojennoho czasu zajmaliśia warszawski użendnyky.

Najdawnijsza dokumentacija, jakuju u Berestejskuj i Bilskuj zemli tworjyli u XV-XVI st. *wradnyky* welikoho kniazia, була pysana ruškoju mowoj. Ale wże u druhuj połowyni XVI j u XVII st. jiji miscie zaniała polska mowa j same tohdy utrywawaliś formy polskocho zapysu topohraficznych nazw. Nekotory z jich buli spolszczany – peretłumaczany, jak хоч by nazwy siuł Hrabuweć j Horodnyky, jakiji wże na mapach z XVIII st. opysany jak 'Grabowiec' i 'Ogrodniki'. Odnak bulszost do miżwojennoho czasu zapysuwałasia czerez 'h', a nekotory buli pereroblany wże aż posli ostatnioj wujny.

Zakunczynie na 14 stor.

Пушчанська дорога з Вилюкув до Круглого ❖ Puszczańська дорога з Wylukuw do Kruhłoho

На Підляшші – осіннє свято української культури

Понад 20 колективів з Польщі та України, концерти та інші події в декількох місцевостях регіону, таких як Більськ, Білосток, Гайнівка, Сім'ятичі, Нарва, Кліщелі та Черемха. На сценах – українські пісні та народні танці, а до цього – численні супровідні заходи: театральні вистави, показ фільму, виставки і ярмарок рукоділля. Ось таким, у великому скороченні, був XXVII Фестиваль української культури на Підляшші «Підляська осінь».

Зіркують цюгорічного фестивалю був Ансамбль пісні і танцю «Славутич» з Кременчука

Однією з перших фестивальних подій був Вечір з українським фільмом, який відбувся 25 жовтня в Міській бібліотеці в Більську. Показано на ньому фільм «Хайтарма», в режисерії Ахтема Сейтабласва, який є й виконавцем головної ролі. Це важлива стрічка, оскільки є це перший кримськотатарський повноформатний художній фільм і перша художня картина про депортацію кримських татар. Створено його на основі реальних подій – розповідає про сталінську депортацію

кримських татар, вчинену у травні 1944 року, під час якої вивезено з рідних осель понад 190 тисяч осіб. Під час депортації загинуло близько 8000 кримських татар, ще десятки тисяч померли упродовж наступних років, внаслідок суворих умов вигнання у віддалені регіони Радянського Союзу.

Опісля показу фільму відбулась презентація книжки д-р Оксани Войтюк з Університету в Білостоці «Кримські татари. Ситуація народу в умовах змін державності».

– Показ фільму співпадає з тим, що сьогодні в Україні відзначають річницю дня народження Амет-Хана Султана, про якого історію був цей фільм – говорить авторка книжки. – В моїй книжці є елементи, які були показані в фільмі – як відбувалася депортація татар, як вони жили на виселенні в Середній Азії, як поверталися, а закінчується книжка сучасним етапом, тобто анексією Криму і ситуацією кримських татар після анексії.

Вже традиційно в програмі фестивалю є День української культури, якого проводиться в Початковій школі ім. А. Міцкевича в Більську – найбільшому на Підляшші осередкові навчання української мови.

– Ми вже багато років тому вирішили організувати такий концерт – говорить вчителька української мови та керівник ансамблю «Ранок» Єлизавета Томчук. – Подумали, що в рамках фестивалю будемо його організувати для всіх дітей, які вчать в школі. На нашому заході презентуються не тільки наші діти, але також деякі учасники – гості фестивалю з України. Добираємо легкий для дітей репертуар і наші діти можуть презентуватись своїм колегам, та всі можуть побачити виступи ансамблів з України.

В цьому році під час Дня української культури, крім господарів, тобто «Ранку», виступили зокрема діти зі Зразкового ансамблю на-

родного танцю «Вербонька» з Зорі. Про «Ранок» та «Вербоньку» можна сказати, що це ансамблі побратими. Єднає їх особа керівника – хореографа Бориса Буня, який намагається творити спільні сценічні номери. Колективи виступали вже разом на дубицькому «Купалі», а на «Підляську осінь» приготували спільного гопака.

Іншими учасниками концерту в більській «четвірці» були юні танцюристи з Дитячої студії, яка від 2010 року діє при Академічному ансамблі пісні і танцю «Козаки Поділля» з Хмельницького, а керує нею головний балетмейстер ансамблю Сергій Качуринець. Однією з молодих учасниць танцювального колективу є Софія Месюк:

– Я прийшла до студії танцю чотири роки тому – говорить молода танцюристка. – Мені дуже подобається наша народна українська культура і я дуже люблю танцювати народні танці. Ми з ансамблем їздимо по цілій Україні і за кордон виїжджаємо – от саме до Польщі приїхали, до Німеччини їздили та до інших країн.

Разом з молодими танцюристами з хмельницької Студії на «Підляську осінь» прибув також вокальний квартет ансамблю «Козаки Поділля». Як згадує його художній керівник Степан Дробіт – це перший виступ на Фестивалі української культури на Підляшші. У 2012 році він був тут повним скла-

Виставка про творця українського національного гімну Михайла Вербицького

дом – з танцювальною групою, оркестром і хором. Сам ансамбль має вже досить довгу історію.

– Його початки сягають 1938 року, був заснований у Камінці-Подільському – говорить Степан Дробіт. – Наш репертуар широкий і різноманітний – від українських народних пісень по сучасні пісні в рокових обробках. Є також європейські опери, такі як «Чарівна флейта» Моцарта, ми співаємо «Летючу

мишу» Йогана Штрауса і українські опери, як «Украдене щастя» Юльї Мейтуса, «Богдан Хмельницький» Костянтина Станкевича, «Назар Стодоля» Костянтина Данькевича.

Черговим супровідним заходом, вписаним у традицію програм фестивалю, є скеровані до наймолодших театральні вистави. В цьому році була це п'єса «А де ж п'ята?» у виконанні Львівського обласного академічного те-

атру ляльок в режисерії Олександра Куцика. Актори зі Львова представляли її в дитячому садочку, школах та будинках культури в Більську, Білостоці та Черемсі.

– Ця п'єса поставлена на основі народних казок кільканадцять років тому – говорить заслужена артистка України Світлана Кабанова. – Ми дуже любимо цю виставу – вона така без претензій, її можемо ставити всюди – в кожному залі. Першу виставу грали в дитячому садочку, місця було мало, але діти дуже гарно сприймають цю виставу і нам дуже приємно. Ми привикли до цього, що діти не все розуміють в тексті, але це наша професія – ми працюємо з дітьми ціле життя і пристосувалися.

Львівські актори виступали, зокрема, перед молоддю публікою в Громадській початковій школі імені св.св. Кирила та Мефодія в Білостоці.

– Це є дуже гарна нагода, щоб діти побачили, що українська мова живе, що можна побачити виставу цією мовою – говорить Кароліна Хмур, вчителька української мови в цій школі. – Це також зустріч з живою, сценічною мовою, так що це важливе для дітей, але також для школи, яка в такий спосіб включається до фестивалних подій.

«Підляська осінь» це передовсім концерти, а організатори намагаються в міру можливостей відвідати з ними якнайбільше місцевостей, не лише головні повітові центри земель між Бугом і Нарвою, тобто Більськ, Гайнівку та Сім'ятичі, столицю воєводства Білосток, але також менші місцевості, такі як Нарву, Кліщелі, Клюковиці, Гацьки та Кнориди, до яких доїхали в цьому році. Один з головних концертів – в Більську, починали вже традиційно наймолодші артисти – малята з ансамблю «Сонечко» з дитячого садочка «Лісова поляна» в Більську, які вчать української мови у Початковій школі. Саме в її спортивно-му, з приводу ремонту Більського будинку культури, пройшов цьогорічний фестивалний концерт,

На сцені гостей вітали дошкільнята, а на коридорі можна було побачити виставки та, як кожного року, вироби українського рукоділля. Фестивальна публіка могла подивитись дві виставки. Перша це «1938. Акція руйнування православних церков на Холмщині та Південному Підляшші», якої авторами є Григорій Купріянович та Славомір Виспянський. Вписується вона у відзначення 80-их роковин цих жахливих подій. Друга, привезена заступником директора

Наймолодші учасники фестивалю – люблінське тріо бандуристів (вгорі) і «Сонечка» з більського дитячого садочка

Львівського музею історії релігії Зоряною Білик, показувала постать отця Михайла Вербицького – автора музики українського гімну, який народився у Яворнику-Руському, що поміж Сяноком і Перемишлем. Були це не єдині фестивалні презентації. На концертах в Кліщелях, Клюковичах та Кноридах можна було побачити вишивані ручники з колекції Ярослава Спільника, голови відділу Товариства Холмщина в Городку біля Львова. Деякі з експонатів мають вже понад 100 літ, а все це збережене і переказане українцями з Холмщини, яких у сорокових роках вивезено з рідних земель до тодішньої УРСР.

На сценах фестивалю презентувались підляські колективи з різних частин регіону, а виконавці представляли всі покоління співаючих «по-своєму» підляшуків. З-посеред гостей, крім згадуваних вже колективів, слід також сказати про виступи колективу «Живиця» з будинку культури села Зоря та дитячого ансамблю бандуристів з Люблина, який веде львів'янка Тетяна Зонгайм.

Зіркою цьогорічного фестивалю був Ансамбль пісні і танцю «Славутич» з Кременчука. Є він лауреатом національних та міжнародних фольклорних фестивалів, а основа його репертуару – народні пісні й танці, створені на їхній основі вокально-хореогра-

фічні композиції, фольклор Полтавського краю, а також вокальні твори українських композиторів та оригінальні твори, народжені в колективі. Ансамбль існує вже 43 роки, а його засновником і незмінним художнім керівником є автор багатьох творів з репертуару ансамблю – заслужений працівник культури України Володимир Смоляков.

– *Кременчук, місто на Дніпрі, це індустріальний центр Полтавської області* – говорить керівник ансамблю. – *Наші КРАЗ-и, дорожні машини – це все є Кременчук. Так сталося, що прийшов час, коли Кременчук захотів мати свій ансамбль пісні й танцю. Була тоді якраз така конкуренція – що ось в Полтаві є він, а в Кременчуку немає. І я подумав це зробити. Наше завдання це перш за все збереження всього, що є в народі, популяризація та створення таких умов, аби ця музична і хореографічна культура мала своє продовження в наших дітях, в наших онуках.*

Серед почесних гостей фестивалю був Генеральний консул України в Любліні Василь Павлюк.

– *Мене розбирає гордість за те, що українці Підляшшя бережуть ту культуру, ті традиції своїх дідів, своїх предків* – ділився він своїми враженнями після концерту в Більську. – *Це просто фантастично. Я народжений в Галичині, там також галича-*

Із-за обставин концерт у Більську відбувся у шкільному спортивному залі, але молодим танцюристам акробатичні фігури гопака й тут вдалися. Внизу: Виконавці з Гайнівки – хор «Воскресликновеніє» і співачки з пісенної студії при ГДК

ни бережуть свої традиції, але те, що я тут сьогодні побачив ваших підляшуків, а також те, що ви запросили гостей з Полтавщини і з Хмельниччини, що і західна, і східна, і центральна Україна тут з вами святкує – це фантастично.

Завдяки фестивалю українська культура та рідне слово потрапляє до різних місцевостей регіону, до різних глядачів і в різних формах. На думку голови Союзу українців Підляшшя д-ра Андрія Артем'юка, не зважаючи на перепони, цьогорічний фестиваль зреалізовано, хоч як завжди хотілося б більше.

– *Думаю, що цьогорічний проєкт завершився успішно* – говорить голова Союзу. – *Провели ми концерти,*

інші заплановані заходи, звичайно в силу своїх можливостей. Не обійшлося без ускладнень, тут маю на думці передовсім ремонт будинку культури в Більську, але вдалось це поладити, та в Більську й інших місцевостях Підляшшя відбулись концерти, вистави та виставки. Так що різноманіття і колорит фестивалю були збережені. Жаліємо, що в цьому році не вдалося провести концерту на Південному Підляшші, які там також вже традиційно відбувались, але сподіваємось, що наступний фестиваль охопить і ці місцевості в околицях Білої Підляської.

Славомир САВЧУК
Польське Радіо Білосток
Фото Ю. Гаврилюка

У десятих місцевостях регіону проходив Фестиваль української культури на Підляшші «Підляська осінь». Заходи найбільшої культурної події, проведеної Союзом українців Підляшшя, не обминули столиці Підляського воєводства – Білостока.

Білостоцькі акценти «Підляської осені»

У Білостоці, незмінно від багатьох років, постійною точкою фестивальної програми є театральні вистави для дітей, презентовані в Громадській початковій школі ім. св. Кирила і Методія. Цього року на фестиваль приїхали актори Львівського обласного академічного театру ляльок, щоб показати лялькову виставу під заголовком «А де ж п'яте?».

П'єса, за мотивами дитячого письменника та драматурга Бориса Априлова, це так звана вистава живого плану, тобто така, де актори на першому плані, а ляльки – на другому. Розповідає вона про Курочку і Півника, в яких вилупилися із яєчок курчатка, однак лише чотири. З'явитися на світ п'ятому намагаються допомогти різні звіри. Як підкреслювали актори театру, основний сенс вистави це зрозуміння, що важливішою від допомоги інших є батьківська любов до дитини, доброта та ніжність.

П'єсу в громадській початковій школі дивилися, в першу чергу, молодші діти, які вивчають українську мову як рідну. У цьому навчальному році в трьох групах вчиться її 20 дітей і молоді з початкової школи та гімназії. Як і в минулих роках, на показ запрошено також учнів, що вчать білоруської мови.

Окрім дітей з православної школи, з живим українським словом вперше мали нагоду зустрітися учні Початкової школи № 9 у Білостоці, які цього року почали вивчати в школі українську мову. Навчання української мови в «дев'ятці» з'явилося за ініціативою директорки, пані Едити Гарабурди, якій вдалося зібрати дітей із першого та другого класів, у великій мірі з польських сімей, та відкрити групу з вивчення української мови. Зараз у такій об'єднаній групі вчиться 16-ро учнів.

Окрім п'єси, у рамках «Підляської осені» відбувся вродивий концерт з участю українських виконавців з Підляшшя та України. Традиційно пройшов він у залі Підляської опери і філармонії в Білостоці.

Вперше на фестивалійній сцені показали діти з садка і перших класів початкової школи, які вчать української мови в міжсадкових групах, що діють при Самоврядному інтеграційному садку № 26 у Білостоці. Виступ у філармонії це великий престиж для українських малят.

– Діти з садочка вже виступали на «Вечорі колядок» – сказала Олександра Іванюк, вчителька української мови, – але на такому фести-

валі вони виступили вперше. Для них це був новий досвід, сильні емоції, бо велика сцена, багато людей, не тільки їхні батьки. У між часі вони стояли за кулісами, бачили професійні колективи. Це дуже важливе, щоб діти досвідчували чогось нового. Можна й подумати про те, щоб кожного року виступали на фестивалі «Підляська осінь», або й далі.

Білостоцький концерт «Підляської осені» відрізняється від інших фестивалійних заходів тим, що знаходять на ньому місце для презентації, перш за все, місцеві виконавці. Окрім малят з українських груп, українських різножанровий репертуар виконали білостоцькі ансамблі: «Стебло», «Мікрон» і «Добрина».

Не забракло також підляських виконавців з інших місцевостей, як хоча б візитки українського середовища – Українського ансамблю пісні і танцю «Ранок» з Більська. Слід підкреслити, що окрім зворушливих підляських пісень, «Ранок» здивував презентацією гопака, підготовленою разом із Зразковим ансамблем народного танцю «Вербонька» з Зорі, що в Україні.

Від років великою популярністю серед підляської публіки тішається виконавці з України. Цього року, окрім

згаданої вже «Вербоньки», білостоцчани мали нагоду побачити та почути дитячу студію та вокальний квартет Академічного ансамблю пісні і танцю «Козаки Поділля» з Хмельницького, а також тріо «Живиця» з Зорі.

На фоні артистів з України відрізняються ансамблі пісні і танцю, які презентують український фольклор у класичному, академічному виконанні. Та й, можливо, саме на таких виконавців чекають часники фестивалю.

Зіркою цьогорічного свята був Народний ансамбль пісні і танцю «Славутич» з Кременчука, який презентує українські пісні і танці, що існували в Полтавській області. Як зізналися учасники того колективу, це була для них перша зустріч з Підляшшям та з місцевими українцями:

– Ми були у Володаві в 1995 або в 1996 році – говорили учасники «Славутича». – Фестиваль розпочинався в Луцьку, а потім ми приїхали до Володави. Але те, що тут існує якась спілка українців, ми почули вперше. До цього ніколи не були знайомі, на жаль.

Окрім регіональних полтавських творів, «Славутич» виконав і загальновідомі українські пісні. Не забракло, спільно заспіваної із публікою, пісні «Розпрягайте, хлопці, коні». Це показує, що фольклор весь час приваблює публіку та залишається тим, що об'єднує різні покоління білостоцьких українців – вихованих ще в селі носіїв говірки та молоде міське, найчастіше польськомовне вже покоління, яке все таки намагається не втрачати контакту з культурою предків.

Людмила ЛАБОВИЧ
Фото авторки статті

Związek Ukraińców Podlasia w 2018 roku dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji RP realizuje następujące zadania:

1. Działalność Związku Ukraińców Podlasia
2. Audycje radiowe w języku ukraińskim „Ukraińskie słowo”
3. Wydawanie ukraińskiego pisma Podlasia „Nad Buhom i Narwoju”
4. Zimowisko integracyjne dla dzieci i młodzieży
5. Warsztaty kultury ukraińskiej dla dzieci i młodzieży „U źródeł”
6. Spotkania z podlaskim folklorem, tradycją i poezją ukraińską
7. Działalność amatorskich zespołów artystycznych
8. Festiwale kultury i tradycji ukraińskich na Podlasiu

Вже друга підляська конференція...

Вже пройшла II Підляська українська наукова конференція... У Мській публічній бібліотеці в Більську на Підляшші 16-17 листопада 2018 р. зібралось декілька десятків людей зацікавлених історією, культурою, мовою, сучасністю українського етносу на Підляшші та ширшим контекстом його функціонування у сучасному світі. Цікаві доповіді, живі дискусії, різноманітні погляди стали змістом цього наукового почину українського середовища Північного Підляшшя.

Преісторія та ідея

Конференція була першим великим заходом організованим Підляським науковим інститутом, новою підляською українською установою, яка саме починає вписуватися в мозаїку життя регіону. Так склалося, що минулорічна перша конференція з циклу, присвячена 25-літтю Союзу українців Підляшшя, хоч організована на цим же середовищем, не могла відбутися під фірмою Інституту, оскільки тривав ще процес його реєстрації. Після судової реєстрації

у лютому 2018 р. товариства, яке стало засновником Інституту, не було вже формальних перешкод для організації конференції, яка має бути одним із ключових щорічних заходів Інституту. Це не випадково, адже саме організація наукового життя є одним із завдань новоствореного Підляського наукового інституту, який буде основи свого існування.

Ідея започаткування підляських українських наукових конференцій була наслідком констатації, що у підляському українському житті немає місця на представлення наукової рефлексії над історією та сучасністю українського етносу цього регіону та площини для зустрічі з науковцями, які вивчають ці питання. Відтак у першу чергу метою конференції є створення місця для презентації і популяризації результатів наукових досліджень підляського українського наукового середовища, а також для дослідників з-поза нашого середовища, які зацікавлені проблематикою Підляшшя. Сподіваємося, що проведення підляських конференцій

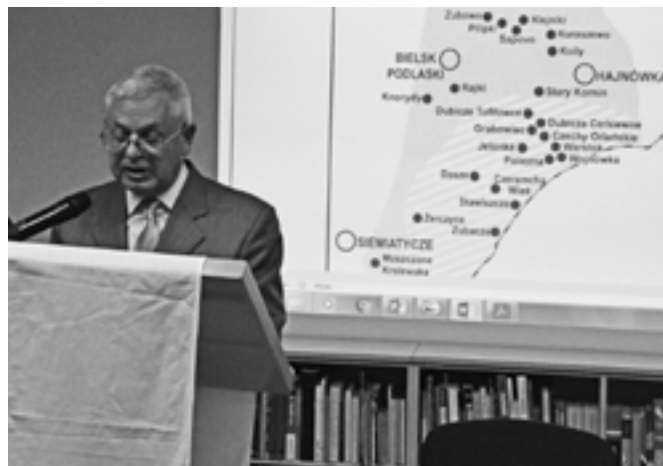

спричиниться також до інтенсифікації досліджень історії і культури та сучасності Підляшшя, оскільки створено нове місце для їх презентації.

Це все є важливим для розвитку науки і вивчення нашого регіону, а зокрема спадщини українського етносу Підляшшя, але матиме також і практичні наслідки. З одного боку ці дослідження мають ключове значення для пізнання і збереження культурної спадщини регіону, з іншого – вони необхідні для осмислення цієї спадщини самими її носіями, а за тим – для формування національної і регіональної ідентичності православних мешканців Підляшшя.

Відкриття

II Підляська українська наукова конференція «Культура та мова Підляшшя протягом століть» розпочалася

раннім пополуднем у п'ятницю 16 листопада 2018 р. Відкрили її спільно директор Миської публічної бібліотеки Веслав Цесьля та автор цих рядків, як директор Підляського наукового інституту та голова Оргкомітету конференції. З-посеред гостей голос взяв бургомістр міста Більськ Ярослав Боровський, який прийняв почесний патронат над заходом. Був також присутній інший почесний патрон конференції – вітгміни Більськ Раїса Расьцька.

Варто згадати інших присутніх на відкритті офіційних осіб: заступника голови Ради міста Більськ Андрія Роценка, який є головою Товариства любителів Кліщелівської землі; секретаря міста і гміни Кліщелі Валентину Сидорук, яка представляла чергового почесного патрона – бургомистра Кліщель Олександра Селіцького; секретар міста Більська Тамару Корицьку; голову Союзу українців Підляшшя д-ра Андрія Артем'юка; о. прот. Андрія Нелипинського; представника Більського будинку культури та редакції часопису «Kurier Podlaski – Głos Siemiatycz» Анжея Сальникова; власника фірми «Аргелян» Мирослава Бужинського; головного редактора Укра-

їнського часопису Підляшшя «Над Бугом і Нарвою» Юрія Гаврилюка, керівника Кафедри української філології Університету Марії Кюрі-Склодовської в Любліні проф. Любов Фроляк та інших.

Мова та література

Першу сесію конференції «Українська мова і культура Підляшшя» вели проф. Юрій Нікіторович та д-р Микола Роценко. Сесію відкрили доповіді двох дослідників з України: проф. Григорія Аркушина (Луцьк) «Коллективні прізвиська підляшуків, мотивовані особливостями їхнього мовлення» та проф. Любов Фроляк (Донецьк – Люблин) «До питання про мову пісень Підляшшя». Черговою була літературознавча доповідь д-ра габ. Тадея Карабовича (Голя – Люблин) «Наукові зацікавлення професора Михайла Лесева творчістю українських поетів з Підляшшя». У наступній доповіді Людмила Лабович (Білосток) заторкнула цікаву тему з пограниччя мовознавства та культурології «Іменні тенденції в парافی Успіння Пресвятої Богородиці в Чижих у 1730-1750 роках», варто підкреслити, що ця доповідь була виголо-

шена українською підляською говіркою. Новопризначена методистка навчання української мови у Підляському воєвідстві Кароліна Хмур (Білосток) говорила про «Стан та перспективи навчання української мови в Підляському воєвідстві». Останньою у цій сесії була представлена доповідь

д-ра Андрія Нікіторовича (Білосток) «Національно-етнічні конфлікти у суспільстві пограниччя на прикладі жителів Підляського воєвідства», яка за планом мала бути виголошена останнього дня конференції.

На завершення першої сесії відбулася жвава дискусія, у якій взяли участь зокрема: А. Сальников, проф. Олександр Кирилук, д-р М. Роценко, д-р А. Нікіторович, Т. Корицька, проф. Василь Крунич, Славомір Савчук, о. А. Нелипинський та автор цих рядків.

Історична доля

Після короткої перерви почалася друга сесія конференції «Історична доля Підляшшя», яку повели дослідники з Білостоцької політехніки: проф. Василь Крунич та проф. Олександр Кирилук. Відкрила сесію доповідь другого із ведучих, який дав «Нарис сільсько-

господарської економіки на Підляшші в XVI-XXI століттях». Згодом автор цих слів виголосив доповідь «Православні святи з Північного Підляшшя – географія, характеристика та розвиток почитання». Про «Чисельність україномовного населення Північного Підляшшя та дії державних органів щодо формування його національної приналежності у XIX столітті» говорив д-р Микола Рощенко. Своєрідним продовженням цієї теми стала доповідь більського дослідника Юрія Гаврилюка «Українське населення Підляшшя у контексті державотворення 1917-1918 років та міжнародних відносин». Зовсім відмінну проблематику заторкнув колишній ректор Університету в Білостоці проф. Юрій Нікіторович (Білосток), який представив доповідь «Українство під спеціальним наглядом на прикладі функціонування українсь-

ких класів Педагогічного ліцею № 2 у Бартошицях». Як останній виступав цього дня Юрій Місіюк з Білостоку, який у комюніке «Від змісту до форми – двадцятиліття Товариства любителів скансену в Козліках» розповів про один із важливих вимірів початків українського національного руху на Північному Підляшші. Звершенням сесії стала, звичайно, різноманітна дискусія.

Презентація видання

На завершення першого дня II Підляської української наукової конференції відбулася презентація видання «Кліщелі, Підляшшя, Україна. Ювілейний збірник на пошану доктора Миколи Роценка у 75-річчя від дня народження» за редакцією Г. Купріяновича та Р. Висоцького (Кліщелі 2017). Презентацію повів автор цих слів, наголошуючи на значенні постаті д-ра Миколи

Роценка та представляючи концепцію і зміст ювілейного видання. Слово взяв також і сам ювіляр – д-р М. Рощенко. Від імені авторів збірника своїми роздумами поділився Юрій Гаврилюк, нагадуючи роль д-ра М. Роценка в українському відродженні на Північному Підляшші.

Перший конференційний день завершився спільною вечерею. Стала вона доброю нагодою для численних розмов і дискусій, а також для поглиблення знайомств.

Повели її мовознавець зі Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки в Луцьку проф. Григорій Аркушин та проф. Дорота Місіюк з Університету в Білостоці. Першим виступив любитель народної спадщини Підляшшя Юрій Плева з Курашева, який гарною підляською говіркою розповів, як виглядала «Традиційна пудляська загорода більсько-гайнувського типу кунця XIX – початку XX століття». Свій виступ широко проілюстру-

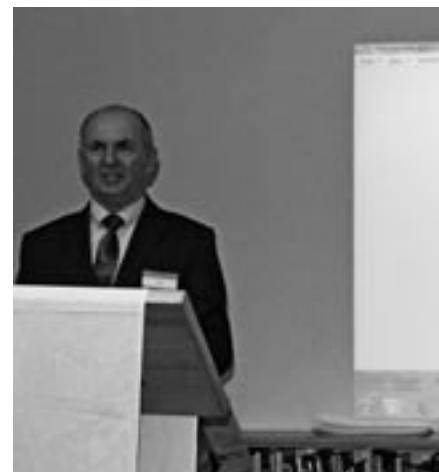
Виставка – 1938

Другий день II Підляської української наукової конференції, субота 17 листопада 2018 р., почався відкриттям виставки «1938. Акція руйнування православних церков на Холмщині та Південному Підляшші» українською мовою. Не було це випадковим, адже саме цього року відзначаємо 80-і роковини трагічних подій 1938 року... Вступне слово про виставку, якій виповнилося вже 10 років, скерував до учасників конференції автор цих рядків.

Культурна і природна спадщина

Третя сесія конференції «Культурна і природна спадщина Підляшшя» охоплювала широкий діапазон

вав фотографіями пам'яток та схемами. Черговим був виступ кліщелівця Андрія Роценка, який показав мистецький вимір сьогодення рідного міста і його околиць, виголошуючи доповідь «Різьбярі та малярі Кліщелівської землі». Відмінний характер мав виступ працівниці Міської публічної

бібліотеки в Більську Івони Белецької-Влодзіміров, яка представила поетичну рефлексію про «Підляшшя як прихисток – погляд іззовні на скансен у Козліках». Про цікаву спробу зберегти народну спадщину Південного Підляшшя понад 100 років тому говорила проф. Лариса Лукашенко зі Львова, яка виступила з доповіддю «Яків Сенчик – збирач народних пісень Підляшшя».

Дві чергові доповіді мали мовознавчий характер і були виголошені дослідниками з Кафедри української філології Університету Марії Кюрі-Склодовської в Любліні. Проф. Фелікс Чижевський говорив про «Вибра-

ні питання ономастики Підляшшя», схвально відкликаючись про «Словник варіантів власних імен північно-західної України» проф. Г. Аркушина. Д-р Марек Олейнік поділився висновками «З досліджень антропонімії Грабовецького староства XVI-XVIII століть». Відмінної проблематики стосувалася доповідь колишнього проректора Білостоцької політехніки проф. Василя Крупича, який родом із підкліщелівської Добриводи. Він говорив про «Добриводські ка-

лендарі (2014-2018) як приклад діяльності задля збереження ідентичності місцевої громадськості». Доповідь стосувалася дуже різноманітної проблематики, оскільки ініціатор видавання календарів детально характеризував теми окремих видань. Останньою доповіддю сесії став виступ д-р Агнешки Дудек-Шумігай з Кафедри української філології УМКС «Про мову

надгробних написів православних цвинтарів польсько-українського пограниччя», у якій представила цікавий джерельний матеріал, що має велику вартість для досліджень у різних дисциплінах.

Після перерви на каву відбулася дискусія про виголошені доповіді. Забрали в ній голос численні учасники конференції, зокрема проф. Ф. Чижевський, Ю. Плева, д-р М. Олейнік, проф. В. Крупич, д-р А. Дудек-Шумігай, проф. А. Кирилюк, д-р М. Рощенко, А. Сальніков, проф. Г. Аркушин, проф. Д. Місіюк.

Перспективи інституту

Від дискусії, яка завершувала попередню сесію, плавно перейшли до чергової події конференції – дискусії «Перспективи та напрямки діяльності Підляського наукового інституту». Спочатку концепцію діяльності Інституту коротко

представив автор цих слів як директор цієї установи. У виступі повідомлено про створення Наукової ради Підляського наукового інституту і запрошено до президіального стола двох присутніх на конференції членів Ради: д-ра Миколу Рошенка та проф. Василя Крупича. У дискусії про майбутнє установи – організатора конференції – взяли також голос: д-р М. Степанюк, проф. Ф. Чижевський та д-р М. Рошенко.

Підляшшя у контексті

Після обіду почалася остання сесія конференції «Український етнос Підляшшя у контексті функціонування національних меншин», якій головували проф. Любов Фроляк та проф. Фелікс Чижевський. Заключну сесію конференції відкрила цікава доповідь д-ра Мирослава Степанюка (Пухли – Білосток) «Еко-музей Країни відкритих віконниць – концепція зміцнення економічного розвитку на основі культурно-природничих цінностей». Представив він ідею нового виду музеїв, яка здобуває популярність у Європі. Згодом проф. Дорота Місіюк представила доповідь «Спадщина і традиція української мови на Підляшші крізь призму поглядів та ставлення двох поколінь». Зовсім

відмінну проблематику затронула д-р Ева Годлевська з Політологічного факультету УМКС в Люблині, яка говорила про «Правовий статус національних меншин в Австрії». Галина Похилевич зі Львова виступила з доповіддю про «Вивчення фольклору Північного Підляшшя – підляські експедиції Інституту народознавства НАН України 1999-2001 років», поділившись своїм особистим дослідницьким досвідом. Цікавим елементом доповіді став концерт традиційних пісень Підляшшя у виконанні Л. Лукашенко та Г. Похилевич.

Передостанньою була доповідь наймолодшої доповідачки конференції Ольги Купріянович з Люблина. Випускниця факультету управління Варшавського університету говорила про «Маркетинг ідентичності поза-

урядових організацій національних меншин як нова форма маркетингу ідеї», з нової перспективи поглянувши на діяльність національних меншин. Тоді відбулася коротка дискусія. Останнім виступив з доповіддю д-р Андрій Скатеринчук, родом із Кнорид, а зараз дослідник Інституту соціології УМКС в Люблині. Проаналізував він у своїй доповіді «Дилеми ідентичності православних мешканців Підляшшя. Аналіз вибраних інтернет-дискусій».

Закриття

Після останньої доповіді почали закриття конференції. Автор цих слів від імені Підляського наукового інституту зробив підсумки конференції та висловив подяку всім, завдяки кому вона відбулася. Останнім елементом програми став концерт вокальної групи українського ансамблю «Ранок» (керівник: Єлизавета Томчук), який порадив усіх присутніх прекрасними підляськими піснями.

ми, завершуючи радісними побажаннями Многоліття. Останнім акордом конференції стала спільна вечеря, під час якої учасники мали нагоду поспілкуватися і робити плани на майбутні наукові зустрічі.

Організатори

Офіційним організатором конференції був Підляський науковий інститут. Було це велике організаційне зусилля для установи, яка лише формується для буття. Співорганізаторами заходу стали дві важливі українські організації у Польщі: Союз українців Підляшшя та Українське Товариство. Особливих зусиль для організації конференції доклали члени Організаційного комітету, до якого входили (крім автора цих слів) Людмила Лабович як секретар, д-р Андрій Артем'юк, д-р Мирослав Степанюк і д-р Андрій Єкатеринчук.

Патрони

Символічним було те, що почесний патронат над конференцією взяли представники місцевого самоврядування: бургомістр міста Більськ на Підляшші Ярослав Боровський, бургомістр Кліщель Олександр Селіцький та вїт гміни Більськ на Підляшші Раїса Раєнька.

Для ширшого суспільного резонансу дуже важливим було те, що медіа-патронат над цим науковим заходом мали місцеві засоби масової інформації. Були це як традиційні пресові видання – Український часопис Підляшшя «Над Бугом і Нарвою» та тижневики „Nowiny Podlaskie” та „Kurier Podlaski – Głos Siemiatycza”, так і електронні публічні медіа: Польське радіо Білосток та Польське телебачення Білосток. Конференція була представлена у всіх цих засобах масової інформації, але також і в інших, наприклад в передачі «Українське слово» у білостоцькому православному радіо «Orthodoxia».

Фінансування

Організація цьогорічної конференції була особливо складною, оскільки почина-

лася без жодних фінансових засобів. На жаль Підляський науковий інститут не дістав дотації на проведення цього заходу від Міністерства внутрішніх справ і адміністрації. Перші кошти на конференцію були зібрані від численних приватних осіб, які передали свої пожертви на сайті Pomagam.pl та на рахунок Інституту. Згодом кошти на проведення конференції призначили місцеві самоврядування: Бургомістр міста Більськ на Підляшші, Вїт гміни Більськ на Підляшші, Бургомістр міста Гайнівка, а також особисто Бургомістр Кліщель Олександр Селіцький. Підтримку для проведення заходу дали спонсори: Польська мережа магазинів «Аргелян», Видавниче агентство «Екопрес», Ю. В. Транспортне підпри-

ємство, а також Товариство любителів скансену в Козліках. Лише коротко перед конференцією виявилось, що вагомий внесок у профінансування конференції внесе Міністерство закордонних справ України. Так конференція стала можливою завдяки частковому фінансуванню з дуже різноманітних джерел. Можна додати, що під час конференції вперше використовувалося комп'ютерне оснащення закуплене на її передодні Інститутом завдяки першій дотації, яку дістала ця структура у рамках програми «Podlaskie Lokalnie» під час курсу на організаційний розвиток для молодих позаурядових організацій регіону.

* * *

Підляська українська наукова конференція відбулася... Її проведення підтвердило потребу організації таких українських наукових заходів на Підляшші. Конференція стала місцем інтеграції місцевого українського наукового середовища, тих всіх, хто хоче вивчати спадщину своєї Малої Батьківщини, а водночас місцем зустрічі для дослідників з різних наукових середовищ.

Безперечно конференція мала інтердисциплінарний характер. Були на ній виголошені доповіді з різних галузей науки: з історії, мовознавства, літературознавства, соціології, історії Церкви, географії, демографії, фольклористики, культурознавства, музикознавства, юридичних наук, політології.

Сподіваймося, що за рік зустрінемося в Більську на III Підляській українській науковій конференції...

Григорій
КУПРІЯНОВИЧ
Фото Ю. Гаврилюка

На підляській політичній сцені

Під час останніх виборів до місцевих органів влади в Польщі, які відбулися 21 жовтня, балотувалося 95 представників української громади в Польщі. Вони брали участь у змаганнях до Воєводського сеймику Вармінсько-Мазурського воєводства, а також до рад повітів, гмін, на посади бургомістрів і війтів. У Підляському воєводстві балотувалося шестеро представників Союзу українців Підляшшя. Вибори для четверга із них закінчилися успіхом.

Українці у виборах колись

Українці регіону в політичному житті, передовсім у Більську, присутні уже 28 років. Їхня участь у самоуправліннях стала можливою після суспільно-політичних перемін, які відбулися у Польщі на зламі 1980-1990 рр. Внаслідок того уже під час перших вільних виборів до місцевих органів влади 27 травня 1990 р. місцеві українці висунули своїх кандидатів. У Більську та кількох гмінах створено тоді Русько-українські виборчі комітети. Найбільший успіх мав комітет у сільській гміні Більськ, з якого до ради гміни увійшло семеро радних. У результаті того вїтом гміни обрано Юрія Ігнатюка, який два роки пізніше став головою ново покликаного Союзу українців Підляшшя. Варто згада-

ти, що в тій першій каденції вїтом містечка Милійчичі був Микола Блашук, випускник Українського педагогічного ліцею у Бартошицях.

За час своєї участі в самоуправліннях українці регіону мали не лише своїх вїтів, але також делегата від гміни Більськ під час першого Сеймику Підляського воєводства (Іван Михальчук), згодом також заступника бурмістра Більська (Іван Киризюк), голову Ради міста Більська (Петро Кондрацюк), заступника голови тої ради (Микола Хроль) тощо.

З 1994 р. українці Більська та околиць балотуються передовсім від Виборчого комітету «Більська коаліція». Хоч не всі вибори для них закінчувалися успіхом, то завжди в місцевих структурах влади були присутні представники Союзу українців Підляшшя.

Українці у виборах сьогодні

Під час останніх виборів у Підляському воєводстві українці регіону балотувалися від Виборчого комітету «Більська коаліція». До Ради повіту Більська кандидували: Марія Рижик та Андрій Артем'юк, з черги до Ради гміни Більськ: Єлизавета Томчук, Петро Осташевський та Алина Коршак. Українським кандидатом від Виборчого комітету виборців «Жителі гміни Вуорля» був Марко Хмелевський. Вибори закінчилися успіхом для чотирьох із них.

Депутатом Ради повіту Більська стала Марія Рижик, заступник голови Союзу українців Підляшшя, організаторка українських фестивалів і концертів та заходів для українських дітей. З черги до Ради міста Більська увійшов Петро Осташевський, молодий активіст українського середовища, учасник та засновник українських ансамблів (м.інш. «Ранок», «Оффлайн», «Гойраки»). У Раді гміни Більськ знайшлася Алина Коршак, молода солтис села Гатьки, член Головної управи Союзу українців Підляшшя.

Свого представника підляські українці мають також в структурах Ради гміни Вуорля. Це Марко Хмелевський, український громадський діяч, засновник та учасник українських ансамблів, організатор польсько-українських обмінів молоддю, ініціатор багатьох заходів українського характеру у Вуорлі.

Узагалі «Більська коаліція», з якої передусім балотуються українські кандидати, може говорити про успіх в останніх виборах – вона має 9 депутатів, отримала 4 мандати до Ради повіту Більськ, представник білоруського середовища Ігор Лукашук знайшовся у Сеймику Підляського воєводства, окрім того бурмістром Більська знову став кандидат коаліції – Ярослав Боровський.

Людмила ЛАБОВИЧ

На Пудляши – назви наши!

Закунчинє з 2 стор.

Тепер перед селами, що колись писались як 'Horodczyn', 'Horodysko', 'Hredele' (Гределі), 'Hryhorowce' (Григоровці, потум скорочане до Ригоровці), 'Pohreby', стоять табліці з написами 'Gorodczyno', 'Gorodzisko', 'Gredele', 'Gregorowce', 'Pogreby'. Кумедна то однак польонізація, бо ж нема у польській мові слів і форм імен, од котoryх тиї назви походять, тому переписуване їх з заміною 'h' на 'g' булш виглядає на русифікацію. У кумедни й курйозни спосуб, який показує повну історичну й філологічну неграмотність, булі поперекручувани назви, котори мают в собі слово 'hrud' (польською мовою – 'grąd'), то значит пудвижшане й сухое місце на пудмоклум терені. Не оно форма 'hrud' їм не пасовала, але й 'grud' выгладав неортографічно, то замінили 'u' на 'ó' й таким способом з 'hrud = grąd' зробився... 'gród'! I так коло Гайнувки маємо 'Sa-

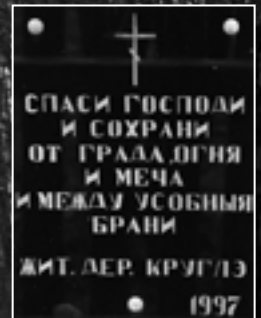
Zakunczynie z 2 stor.

Тепер перед sеламы, szczo koliś pysaliś jak 'Horodczyn', 'Horodysko', 'Hredele' (Hredeli), 'Hryhorowce' (Hryhorowci, potum skoroczane do Ryhorowci), 'Pohreby', stojat tablicy z napysamy 'Gorodczyno', 'Gorodzisko', 'Gredele', 'Gregorowce', 'Pogreby'. Kumedna to odnak polonizacija, bo ż nema u polskuj mowi słw i form imen, od kotorych tyji nazwy pochodiat, tomu perezypysuwanie jich z zaminuju 'h' na 'g' bulsz wyhladaje na rusyfikaciju. U kumedny j kurjozny sposub, jakyj pokazuje pownu istorycznu j filolohicznu nehramotnost', buli poperekruczuwany nazwy, kotory majut w sobi słowo 'hrud' (polskoju mowuju – 'grąd'), to znaczyt pudwyższane j suchoje miscie na pudmoklum tereni. Ne ono forma 'hrud' jim ne pasowała, ale j 'grud' wyhladaw neortograficzno, to zaminyli 'u' na 'ó' j takim sposobom z 'hrud = grąd' zrobywsia... 'gród'! I tak koło Hajnuwky majemo 'Sawiny

Пуцанська колонія Кругле ❖ Puszczańska kolonija Kruhle

віну Gród', хоч ніколи не було там ніякої фортифікації, оно Савін Груд – груд, на якому поселився Сава. Друге село, которе живучи там люде самий звут Гуринувщина (або Гурнувщина), а котора то назва прийалась для місця у 1794 році окреслюваного в документі як 'Hurynów Hrud' (од церковного імені Гурин), має тепер ужендову назву... 'Górny Gród'! (На мапі з 1937 року пуд тею назвою є дописок 'Gurynowszczyzna', за тое Савін Груд на туй мапі то... 'Sowiny Grunt'! От хвантазія!). Треба однак сказати, що кільком селам однак даровали й так пуд Більськом остали 'Hački', 'Hołody', 'Hryniewiczze'. Так само як далей на заході остали 'Hawryłki', 'Hodyszewo', 'Holonki', а навит 'Hryčki' (в тих селлах тепер українськомовних жителюв вже нема).

Блізько Клішчель, тепер то Оrlenська гміна у Більськовому повіті, є ще одне Кругле, якого назву «поправили» десь послі вуйни, бо в опублікованому у 1933 рокові реєстри назв є ще 'Kruhłe'. У грубелязному книжици «Spis miejscowości Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej», виданому у 1967 рокові, маємо тут вже 'Krugłe' – ще одну назву фактично без «кореня», бо ж слова 'krugłe' нема ні в польській, ні в іншуй околїчнуй мові (бо по-білоруському буде ж 'Круглае', а по-російському 'Круглое'). Все ж Кругле в пуци, що тогди належало до громади Полїчна, оставляне з 'h' ('Kruhłe, wieś'). Потум однак і йому не даровали, при чому виглядає так, що «взяліся на амбіцію» й зразу перетлумачили на 'Krağłe'! Бо ж саме такую назву подає «Wykaz urzędowych nazw miejscowości w Polsce», який у 1980-1982 роках опубліковав Główny Urząd Statystyczny. Потум появилася вона на придорожних табліцях, туристичних мапах, у крайознавчих публікаціях.

Колі недавно приїхав я до Круглого, то на хатах, которих тут оно п'ять, побачив типови сині таблічки з номерами, а на їх напис... 'Krugłe'. Оно на однуй хаті господар прибыв кусок дошки-обрїзка й намальовав там 'Krağłe'. Колі почав говорити з автохтоном, котори вийшов на гулицю, довідався, що на геодезійних мапах – не 'Kruhłe' й не 'Krağłe', оно саме тое 'Krugłe'.

Gród', chocz nikoli ne buło tam nijakoji fortyfikaciji, ono Sawin Hrud – hrud, na jakomu poseliwsia Sawa. Druhe seło, kotore żywuczcy tam lude samyji zwut Hurynuwszczyzna (abo Hurnuwszczyzna), a kotora to nazwa pryniałaś dla miscia u 1794 roci okresluwanoho w dokumenti jak 'Hurynów Hrud' (od cerkownoho imeni Huryn), maje teper użendowu nazwu... 'Górny Gród'! (Na mapi z 1937 roku pud teju nazwoju je dopysok 'Gurynowszczyzna', za toje Sawin Hrud na tuj mapi to... 'Sowiny Grunt'! Ot chwantazija!). Treba odnak skazaty, szczo kilkom sełam odnak darowali j tak pud Bilśkom ostali 'Hački', 'Hołody', 'Hryniewiczze'. Tak samo jak dalej na zachodi ostali 'Hawryłki', 'Hodyszewo', 'Holonki', a nawyt 'Hryčki' (w tych sełach teper ukrajinśkomownych żyteluw wże nema).

Блізько Kliszczel, teper to Orlenśka gmina u Bilśkowomu powiti, je szczo odne Kruhłe, jakoho nazwu «poprawyli» deś posli wujny, bo w opublikowanomu u 1933 rokowi rejestry nazw je szczo 'Kruhłe'. U hrubelaznomu knyżyszczcy «Spis miejscowości Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej», wydanomu u 1967 rokowi, majemo tut wże 'Krugłe' – szczo odnu nazwu faktyczno bez «korenia», bo ż słowa 'krugłe' nema ni w polśkuj, ni w inszuj okolicznuj mowi (bo po-biłoruśkomu bude ż 'Kruhłaje', a po-rosijskomu 'Krugłoje'. Wse ż Kruhłe w puszczy, szczo tohdy należało do hromady Policzna, ostawlane z 'h' ('Kruhłe, wieś'). Potum odnak i jomu ne darowali, pry czomu wyhladaje tak, szczo «wzialisia na ambiciju» j zразу peretłumaczyli na 'Krağłe'! Bo ż same takuju nazwu podaje «Wykaz urzędowych nazw miejscowości w Polsce», jakyj u 1980-1982 rokach opublikowaw Główny Urząd Statystyczny. Potum pojavilaś wona na prydrożnych tabliciach, turystycznych mapach, u krajoznawczych publikacijach.

Колі недавно прїйчав я до Kruhłoho, то на chatach, kotorych тут оно п'ят', побачыў тыповы syni tabliczky z nomeramy, а на jich napys... 'Krugłe'. Оно на odnuy chati gospodar prybyw кусок doszczky-obrızka j namalowaw там 'Krağłe'. Колі poczaw howoryty z awtochtonom, kotory wyjszow на huliciu, dowidawsia, szczo на геодезійных мапах – не 'Kruhłe' j не 'Krağłe', оно same toje 'Krugłe'.

– Як брав позволенє на будову хати, то всьо треба було писати на 'Krugle'. Так записану назву Круглого я знайшов потум на вуйськовай мапі з 1980-х і на досить новуй карті Біловізької пуци. А ще у Гуринувщині стоїт дороговказ з написом 'Krugle 2'. З того всього можна висновати, що «за Герка» варшавські ужендники задумали й сьое Кругле записати як 'Krugle', а 'Kragle' у публікації з 1980-го року то властиво технічна помилка. З дальшої нашої розмови вишло, що саме тому, що в одному місці їхнє село пишут 'Krugle', а в другому 'Kragle', кругляне зачали просити гміну, щоб зробити з тим порадок. Всі сподивалися, що буде прийняти саме варіант з геодезійної документації, який троху ж ближши оригінальнуй назві по-нашому. Що повернеться колісьні запис 'Kruhle', тогди ніхто тут і не думав.

У доступних в інтернеті документах Ради гміни Дубичі-Церковни можна вичитати, що 27.03.2017 року приняла вона ухвалу про зміну назви, зобов'язуючи вуйта звернутися з тим до Міністерства внутрішніх справ і адміністрації. Однак міністеріальна Комісія Ustalania Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych видала опінію, що 'Krugle' то назва неправильна, натоміст історично й мовно поправна є «postać 'Kruhle', która przed wojną i po wojnie była formą urzędową». Тому запропоновала «powrót do historycznej formy, co oznacza zmianę urzędowej nazwy miejscowości 'Kragle, kolonia' na 'Kruhle, kolonia (-lego)»». Кругляне таку пропозицію одноголосно пудтримали й 23.02.2018 р. Рада гміни приняла ухвалу «w sprawie zmiany nazwy miejscowości Kragle na Kruhle». Міністерство визнало її за оправдану й у Дубичах вже готовлят нови табліці з назвою.

На думку тут приходить – одверньона – приказка про блаґії (добри) наміри й пекло, бо коли б хтось при публікованьові реєстру назв у 1980 році не «розогнався» й – може через помилку, а може й навмисно – не замінів 'u' на 'ą', то ву всіх документах і мапах було б 'Krugle', й ніхто б певно ніяких змін не домагався. Бо ж нігде правду сховати, що люде в нас до такого «однашого» записування наших назв привиклі. Тому мотивація круглян, щоб домагатись зміни ужендової назви, була бульш практична ніж «ідеологічна» – не йшлося, щоб назва була докладно по-нашому, оно щоб не було балагану з двома назвами їхнього села.

Незалежно од того, яка є ужендова назва на табліці перед селом, варто подивитись на написи на придорожних крижах (хрестах), котори традиційно ставляються на кунцях кожного села, а часто десь у його середині. Ідучи од Вилюкув, такий криж побачимо й перед круглянськими хатами – лястрикови, з табличкою, що з просьбою про Господню охорону «от града, огня и между усобных брани» у 1997 році поставили його «жители деревни Круглэ».

Часто однак вже й самії жителі якогось села зачинают на таких хрестах, а навіть надмогильних паметниках, писати ужендову назву, хоч нащодень далей уживают своєї. В селі недалечко Дубич стоїт коло світлиці дерев'яний хрест, а при йому велика плянша з малюнком пожарніка й описом, польською мовою, пожару, котори стався у червньові 2000 року. Цитую фрагмент:

– Jak braw pozwolenie na budowę chaty, to wsio треба було pisać na 'Krugle'. Tak zapisanu nazwu Kruhłoho ja znalazłw potum na wujśkowuj maپی z 1980-ch i na dosyć nowuj karti Biłowiżkoi puszczy. A szcze u Hurynuwszczyni stojit dorohowkazz napysom 'Krugle 2'. Z toho wsioho można wysnowaty, szczo «za Gierka» warszawski użendnyky zadumali j sioje Kruhle zapysaty jak 'Krugle', a 'Kragle' u publikacji z 1980-ho roku to własnywo techniczna pomyłka. Z dalszoji naszoji rozmowy wyszło, szczo same тому, szczo w odnomu misciu jichnie seło pyszut 'Krugle', a w druhomu 'Kragle', kruhłane zaczęli prosyty gminu, szczooby zrobyty z tym poradok. Wsi spodywalisia, szczo bude pryniaty same wariant z geodezijoji dokumentacji, jakyj trochu ż bliższy oryħinalnui nazwi po-naszomu. Szczo powernet'sia koliśni zapys 'Kruhle', tohdy nichto tut i ne dumaw.

U dostępnych w interneti dokumentach Rady gminy Dubyczi-Cerkowny można wyczytaty, szczo 27.03.2017 roku pryniła wona uchwałę pro zminu nazwy, zobowjazujućy wujta zwernutysia z tym do Ministerstwa wnutrisnich spraw i administracji. Odnak ministerialna Komisja Ustalania Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych wydała opiniju, szczo 'Krugle' to nazwa neprawylna, natomist istoryczno j mowno poprawna je «postać 'Kruhle', która przed wojną i po wojnie była formą urzędową». Тому запропоновала «powrót do historycznej formy, co oznacza zmianę urzędowej nazwy miejscowości 'Kragle, kolonia' na 'Kruhle, kolonia (-lego)»». Kruhłane takuju propozyciju odnohołosno pudtrymali j 23.02.2018 r. Rada gminy pryniła uchwałę «w sprawie zmiany nazwy miejscowości Kragle na Kruhle». Ministerstwo wyznało jiji za opravdanu j u Dubyczach wże hotowlat nowy tablicy z nazwoju.

Na dumku тут przychodyt – odwerniona – przykazka pro blaħiji (dobry) namiry j pekło, bo коли b chtoś przy publikowaniowi rejestru nazw u 1980 roci ne «rozohnawsia» j – może czerez pomyłku, a może j nawmysno – ne zaminyw 'u' na 'ą', to wu wsich dokumentach i mapach było b 'Krugle', j nichto b pewno nijakych zmin ne domahawsia. Bo ż nihde prawdu schowaty, szczo lude w nas do takoho «odnaszonoho» zapysuwania naszych nazw przywykli. Тому motywacja kruhłan, szczooby domahatyś zminy użendowoi nazwy, była bulsz praktyczna niż «ideologiczna» – ne jszło-sia, szczooby nazwa była докладно po-naszomu, оно szczooby ne było bałahanu z dwoma nazwamy jichnioho seła.

Незалежно од того, яка є ужендова назва на табліці перед селом, варто подивитись на написи на придорожних крижах (хрестах), котори традиційно ставляються на кунцях кожного села, а часто десь у його середині. Ідучи од Вилюкув, такий криж побачимо j перед kruhłanskymy chatamy – lastrykowy, z tabliczkoju, szczo z prośboju pro Hospodniu ochoronu «ot hrada, ohnia y między usobnyja brani» u 1997 roci postawili joho «żytieli dierewni Kruhle».

Часто однак вже j самийи жытели jakoħoś seła zaczynajut na takich chrestach, a nawet nadmohylnych pametnykach, pysaty użendowu nazwu, chocь naszczodeń dalej używajut swojeji. W seli nedaleczko Dubycz stojit koło switlici derewjanyj chrest, a przy jomu wielika plansza z malunkom požarnika j opysom, polśkoju mowoju, pożaru, kotory stawsia u czerwniowi 2000 roku. Cytuju frahment: «Prze-

Церква Воздвиження Чесного Хреста у Верстоці – центральний храм парафії, до якої входять села східньої частини Дубицької гміни, що до Першої світової війни були поза Більським повітом. Внизові вуйськова мапа тамтого часу – тут всьо записане по-російському, хоч захована оригінальна основа назв селув Чохі і Гуринув Груд.

Cerkwa Wozdwyżenia Czesnoho Chresta u Werstoci – centralny chram parafiji, do jakoji wchodiat села східньої частини DUBYČKOJI GMINY, szczo do Perszoji switowoji wujny buli poza Bilśkowym powiŧom. Wnyzowi wujśkowa mapa tamtoho czasu – tut wsio zapysane po-rosijskomu, choc zachowana oryhinalna osnowa nazw seluw Czochi i Hurynuw Hrud.

«Przerażająca wieść szybko rozniosła się po okolicy. Kłęby dymu i płomieni były widoczne z wielu kilometrów. W Dubiczach Cerkiewnych mieszkanka Czech Orłańskich wbiega do cerkwi przeraźliwie wołając: „Lude, ratujcie! Czochi horat!”». На старих польськомовних мапах бачимо ‘Czochy’, на російських з-перед Першої світової війни є ‘Чохи’ й на кількох старих паметниках (у самому селі й на могилах у Дубичах), так само ‘Чохі’. Але на новійших паметниках – всюди ‘Чехи’, хоч не ‘Чехы’ й без додатку, що ‘Орлянські’ (взявся вун од того, що колісь околиця Дубичув належала до Вурлянської гміни).

Тоє ж саме з селом, що ужендово називається тепер ‘Koryciski’, але ще пувстоліття тому, коли воно писалось як ‘Korycisk’, наш дослідник географічних назв

razająca wieść szybko rozniosła się po okolicy. Kłęby dymu i płomieni były widoczne z wielu kilometrów. W Dubiczach Cerkiewnych mieszkanka Czech Orłańskich wbiega do cerkwi przeraźliwie wołając: „Lude, ratujcie! Czochi horat!”». На старых польськомовных мапах бачымо ‘Czochy’, на російських з-перед Perszoji switowoji wujny je ‘Czochi’ j na kilkoch starych pametnykach (u samomu seli j na mohylkach u Dubyczach), так само ‘Czochi’. Але на новіjšьих паметныках – wsiudy ‘Czechi’, хоч не ‘Czechy’ j bez dodatku, szczo ‘Orlański’ (wziawsia wun od toho, szczo koliś okolicia Dubyczuw należała do Wurlańskoji gminy).

Тоє ж саме з селом, szczo ужендово называеґь ся тепер ‘Koryciski’, але szcze пувстоліття тому, коли wono pysałoś як ‘Korycisk’, nasz doslidnyk heohraficznych

родом з-пуд Гайнувки, Михайло Кондратюк, записав, що самий жителі називають його 'Коритиска': «gw. *Kor'ytyska (-tysk)*, przym. *kor'ytyskij*. – Назва топографічна, що визначає осадę по́ложо́ну в кoryтах rzek, między rzekami» (з такою зрештою нашою фонетикою – 'Korytyska' або 'Korytysko' – бачимо туу назву у старих документах і на мапах). Коли однак з шоси Гайнувка – Кліщелі звернути в сторону Коритискув, то на початку коритиских ґрунтів побачимо новий дерев'яний хрест з написом «Спаси и сохрани Корыциски. 2015», значить і тут назва не місцьова, оно перепісана кирилицею ужендова. На табличках примочованих до лястрикових паметникув у самому селі і на його кунцьові од Корнина назва тоже невельми своя, бо «Корициска». А як би кому було мало «варіантув», то Зьвяз беларускай моладзі поставів серед села інформаційну пляншу, де написане «Koryciska Карыцкіскі».

То правда, що пудляський поет сказав щось вроді «час і камень змеле». Ну а слово, в тому числі й назви якогось села чи міста, тим бульш не з каменя, то хтось може подумати, що можна їх вивертати на який-небудь лад – залежно од «духа часу». Думаю однак, що на таке годиться не можна, а треба показати, що на правду шануємо своє слово, свою назву місця, де уродились і виростали. Тоє, що перед Коритискама стоїть зельона табліца з ужендовою назвою «Koryciski», а перед Чохама з назвою «Czechy Orłańskie», то ще не причина, щоб ми самії зачали їх так записувати.

Як показує справа з Круглим – викривляна ужендова назва може змінитись на такую, котора у згоді з історичною традицією й місцьовою мовою. Окрум того, в згоді з обов'язуючим тепер правом, коло ужендової назви, записаної польським алфаветом, може появись ще й назва по-своёмому, так як од діда-прадіда називають село самії його жителі й записана кирилицею

nazw rodом z-pud Hajnuwky, Michajło Kondratiuk, zapysaw, szczo samyji żyteli nazywajut joho 'Korytyska': «gw. *Kor'ytyska (-tysk)*, przym. *kor'ytyskij*. – Назва топографічна, що визначає осадę по́ложо́ну в korytach rzek, między rzekami» (з такою зрештою нашою фонетикою – 'Korytyska' або 'Korytysko' – бачымо туу назву у старых документах і на mapach). Коли однак з шосы Hajnuwka – Kliszczeli zwernuty w storonu Korytyskuw, to na poczatku korytyskich ґрунтів побачымо nowyj derewjanyj chrest z napysom «Spasi i sochrani Koryciski. 2015», znaczyt i тут назва не місциова, оно перепісана kырылиціоju ўжэндова. На tabliczkach prymocowanych do lastrykowych pametnykuw u samomu seli i na joho kuncіowі od Kornyna nazwa тоже newelmy swoja, бо «Koryciska». А як бы кому було ма́ло «wariantuw», то Жьвяз бeлaрyскаj моладзі поставіw sereд sелa інформацiйнy плaншy, де napysane «Koryciska Karyciski».

То правда, szczo pudłaśkyj poet skazaw szczoś wrodі «czas i kameń zmele». Ну а słowo, w тому czыsі j nazwy jakohoś sелa czy міста, tym bulsz ne z kamenia, to chtoś może podumaty, szczo można jich wywertaty na jakyj-неbud` ład – залежно од «ducha czasu». Dumaju odnak, szczo na takoje hodytyś ne można, а треба pokazaty, szczo naprawdu szanujemy swoje słowo, swoju nazwu місcia, де urodylіs і wyrostali. Toje, szczo pered Korytyskamy stojit zelona tablicia z ўжэндowoju nazwoju «Koryciski», а pered Czochamy z nazwoju «Czechy Orłańskie», то szcze ne przyczyna, szczo my samyji zaczali jich tak zapysuwaty.

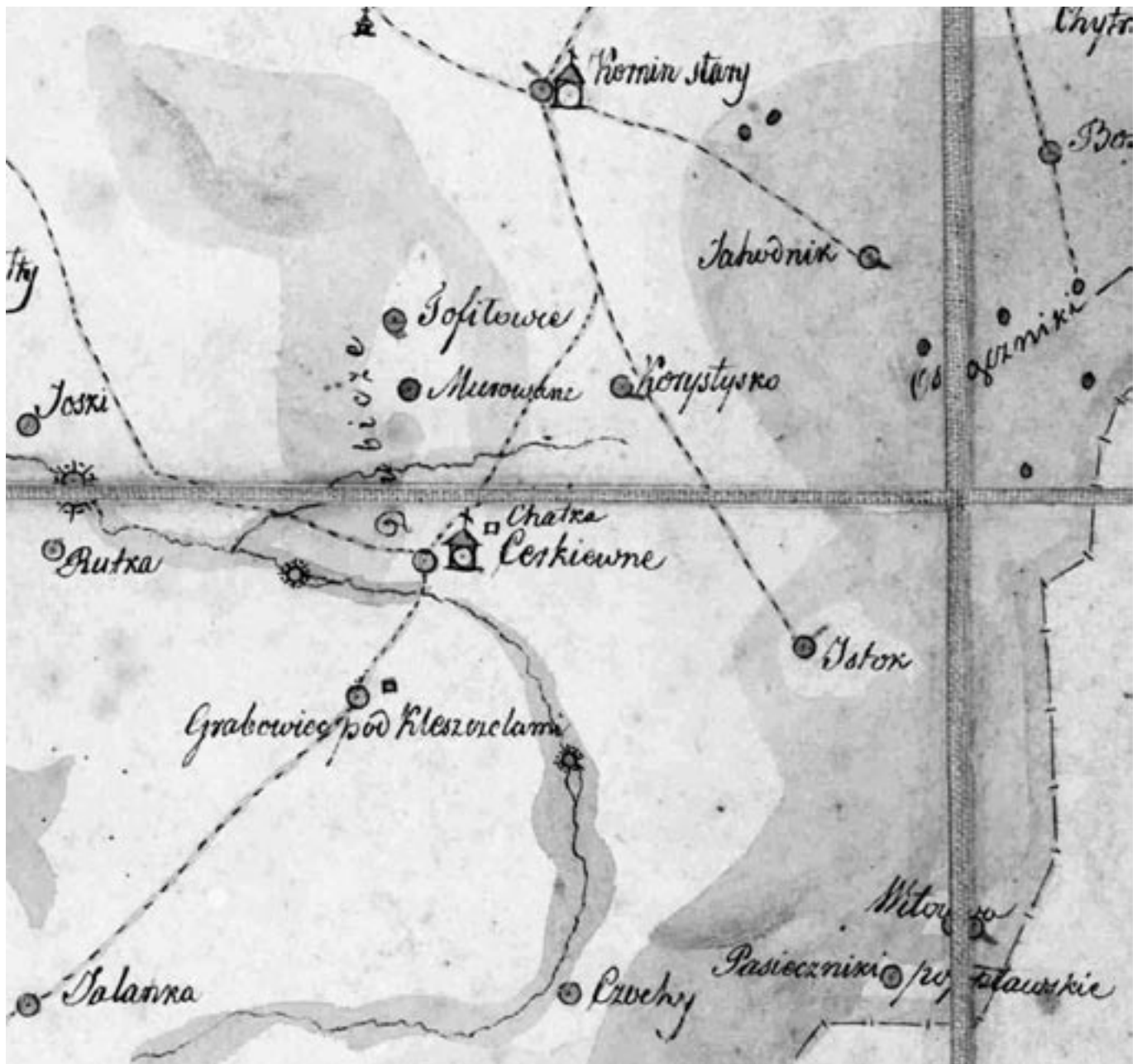
Як показує справа з Kruhłym – wykrywłana ўжэндowa назва може zminyтыś na takuju, kotora u zhodі z історыcznojy tradыцijejy j місciowojy mowojy. Okrum toho, w zhodі z obowjazujuczym тепer prawom, koło ўжэндowoji nazwy, zapysanoji polśkym alfabetom, może pojawyтыś szcze j nazwa po-swojomu, так як од dida-pradida nazywajut sелo samyji joho żyteli j zapysana kырылиціo-

Фото Ю. Гаврилюка

Нови музични ініціативи у гмінах Чижіє й Дубичі-Церковни Гайнувського повіту: співочи групи з Мора й Дубичув-Церковних, якіє виступали на археологічному фестинові у Збучіє.

Nowy muzyczny inicyjatywy u gminach Czyżi j Dubyczi-Cerkowny Hajnuwśkoho powiту: spiwoczy hrupy z Mora j Dubyczuw-Cerkownych, jakije wystupali na archeologicznomu festyni w Zbuczіє.

Центральна й західня частина сьогоднішньої гміни Дубичі-Церковни на рукописній мапі Більського повіту (1839 р.)
 Centralna j zachodnia czastyzna siohodnisznioji gminy Dubyczi-Cerkowny na rukopysnij mapi Białskowoho powitu (1839 r.)

цюю. Наше ужендово-статистичне приписане до білорусув, а за тим і нашої мови до білоруської, не повинно бути в тому перешкодою. Бо хоч у Вурлянській, чи як тоже кажут – Орленській гміні, де такії двомовні таблиці станулі, комісія покликана гміною некотори назви бульш чи менш поперекручувала на білоруський мовни лад («Волька», «Чахі», «Рыгороўцы»), то інши остались вповні українськими. І коли переглянемо їхні повні реєстр, то бачимо, що комісія у міністерстві їм не противилася й не вимагала, щоб українську форму назв, записаних як «Антоново», «Грэдэлі», «Дыдулі», «Кошэлі», «Круглэ», «Крывятычы», переробляти на білоруське «Антонана», «Градали», «Дзидулі», «Кашали», «Круглае», «Крывяцічы». Зрештою, «слово не камень», то й тиї поперекручувани назви селув тоже можна поправити так, щоб булі максимально в згоді з мовою їхніх жителюв. Хоч, зрозуміла справа, буде тоє вимагати «забави» з наказаними в уставах процедурами.

ju. Nasze użendowo-statystyczne przypisanie do białorusuw, a za tym i naszej mowy do białoruskoj, nie powinno buty w tomu pereszkojdu. Bo choć u Wurlanśkuj, czy jak tożе кажуt – Orleńskuj gmini, de takiї dwomowny tablice stanuli, komisija poklikana gminoju nekotory nazwy bulsz czy menš poperekručuwała na białoruśkij mowny ład («Wolka», «Czachi», «Ryhoroўcy»), to inszy ostaliś wpowni ukrajinskymy. I коли perehlanemo jichni powny rejestr, to baczymo, szczo komisija u ministerstwi jim ne protywyłasija j ne wymahała, szczo ukrajinsku formu nazw, zapysanych jak «Antonowo», «Hredeli», «Dyduli», «Koszeli», «Kruhle», «Krywjatyczy», pereroblaty na białoruśke «Antonawa», «Hradali», «Dziduli», «Kaszali», «Kruhłaje», «Krywjacicy». Zresztuju, «słowo ne kameń», to j tyji poperekručuwany nazwy seluw tożе można poprawyты tak, szczo buli maksymalno w zhodi z mowuju jichnich żyteluw. Chocz, zrozumіła sprawa, bude toje wymahaty «zabawy» z nakazanymy w ustawach proceduramy.

А вже без якихся великих формальностей можна оригінальні назви популяризувати нам самим. Хоч би поставивши інформаційні дошки з пляншами, на котрих по-нашому буде описана історія місця і його назва – тут не зашкодит записати її різними алфавитами, щоб кожному було ясно, як тую назву прочитати. Щоб всі, хто оно сюди приїде, мілі можливість побачити – як на Пудляши звучат назви наши.

Юрій ГАВРИЛЮК
Фото автора статті

A wże bez jakychsia welikych formalnoscium można oryginalny nazwy popularyzowaty nam samym. Chocz by postawywszy informacyjny doszczky z planszamy, na kotorych po-naszomu bude opysana istorija miscia i joho nazwa – tut ne zaszodyt zapysaty jiji raznymy alfabetamy, szczoob każdomu było jasne, jak tuju nazwu proczytaty. Szczoob wsi, chto ono siudy pryjide, mili możliwość pobaczyty – jak na Pudlaszy zwuczat nazwy naszy.

Jurij HAWRYLUK
Foto awtora statii

Щасливи чоловік ❖ Szczęśliwy człowiek

Послухай – я то є щасливи чоловік. Ходжу по своєюй землі, як захочу, то лягу пуд моїм деревом, як захочу, то посаджу ще одне моє дерево. І нікого не мушу про тоє питати, чи я могу тоє дерево посадити чи ні, бо то моя земля. Я є паном на своєюй землі. Могу зо своїм сусідом чи зо своїм сином поговорити своєю мовою і не мушу нічого удавати. Не нушу удавати, што я є полак, бо я їм не є. Сьміялись з мене мої колеги з села, як я з батьком коніком до Гайнувки на ринок мішок жита ввооз, коб його продати. Вони повтікали з села, хотілі бити містовими панамі. Я zostaw. І то я є щасливи, не вони. То я є паном, паном у себе, паном на своєюй землі. Бив я за границями в інших, богатих краях, мнуого бачив. Подобалось мні там, але щасливи то я є у себе. А в неділю то я собі моїм кабриолетіком поїду на моє поле подівітись, як моє збуоже росте.

Записав Юрій ПЛЕВА

Posłuchaj – ja to je szczęśliwy człowiek. Chodżu po swojuj zemli, jak zachocz, to lahu pud mojim derewom, jak zachocz, to posadżu szczo odne moje derewo. I nikoho ne muszu pro toje pytati, czy ja mohu toje derewo posaditi czy ni, bo to moja zemla. Ja je panom na swojuj zemli. Mohu zo swojim susiđom czy zo swojim synom pohoworyti swojeju mowoj, i ne muszu niczoho udawati. Ne nuszu udawati, szto ja je polak, bo ja jim ne je. Śmijaliś z mene moji kolegi z sęla, jak ja z bat'kom konikom do Hajnuwki na rynek miszok żyta wjuoz, kob joho prodati. Wony powtikali z sęla, choteli byti mistowymi panami. Ja zostaw. I to ja je szczęśliwy, ne wony. To ja je panom, panom u sebe, panom na swojuj zemli. Byw ja za hraniciami w inszych, bohatych krajach, mnuoho baczyw. Podobałoś mni tam, ale szczęśliwy to ja je u sebe. A w nedił, to ja sobi mojim kabrioletikom pojiđ, na moje pole podiwitiś, jak moje zbuoże roste.

Zapisaw Jurij PLEWA

На Пудляши – смакі наши

Фото Ю. Гаврилюка

Ковбаскі локніцькі пахуци й меди тростяницькі пренайсолодши на археологічному фестині у Збучові (16.IX.2018)
Kowbaski loknički pachuszczu j medy trostianički prenajsolodszy na archeolohicznymu festyni u Zbuczowi (16.IX.2018)

І по-нашому Господові співаємо!

Часто на цікаву подію трапіш зусім випадково. І так, Чколи 29 вересня одвідував своякуов і знайомих у Старому Березові, дознався, што у старуой церкві в Новому Березові будут пуд вечур співаті церковни хори з різних парафій. То взяв я, й туди тоже, поїхав.

III Вечур сієльських парафіяльних хорув почався пуозним пополудньом у дерев'януй церкві св. Іоана Богослова, котора била збудована ще у XVIII ст. Хоч послі збудованя у 1870-х лієтах мурованої церкви, присвячаної Господньому Вознесіньові (Вшестю), втратіла вона ранг парафіяльної, все ж відно, што дбається й про сей храм, а заодно й історичну паметку. Церква зверху й ізсередіні літ два тому ґрунтовно одремонтвана, ікони прикрашани вишиваними ручнікамі.

Виступігі на III Вечори приїхало сієм прафіяльних хорув: шієсть з Пудляша – з Дубичув-Церковних, Ботькув, Щитуов, Орієшкова, Старого Корнина, Дубінуов і одін із запущанської «літуовської», т.зн. білоруськомовноі, Нараўкі. Першими виступілі господаріє – хор з Нового Березова, якім диригує Ева Тевзадзе. Приємно било слухаті, бо хор заспівав тоже двіє зворушливі українські пісніє – «Неопалима купина» й «Ніч глибокая», природно додаючи їм певного пудляського кольориту у вимові.

Шукаючи чоґось буольш про названи пісніє, я трапів на згадку про їх у статтіє «Традиція позабогослужбових піснеспівів на Волині», надруковануй в церковному журналі «Дзвони Волині». Єін автор, протоієрей Олександр Федчук піше тут: *Велике значення мають пісні на честь Пресвятої Богородиці, які пронизані, з одного боку, вірою у її допомогу і заступництво, а з іншого – глибокою скорботою через велику материнську трагедію, яку пережила Діва Марія. Не можна без здригання серця слухати популярну на Волині пісню «Страждальна Мати»: «Страж-*

Сzasto na cikawu podiєju trapisz zusiєm wypadkowo. І так, Чколи 29 weresnia odwiєduwaw swojakuow i znajomych u Staromu Berezowi, doznawsia, szto u staruoj cerkwi w Nowomu Berezowi budut pud wieczur spiwati cerkowny chory z raznych parafij. To wziaw ja, j tudy toже, pojiєchaw.

III Weczur siєlєskich parafijalnych choruw poczawsia puoznym popołudniom u derewjanuj cerkwi sw. Ioana Bohosłowa, kotora była zbudowana szcze u XVIII st. Chocz posli zbudowania u 1870-ch liєtach murowanoji cerkwy, pryswjaczanoji Hospodniomu Woznesiєniowi (Wszestiu), wtratiła wona ranh parafijalnoji, wse ž widno, szto dbajełsia j pro siej chram, a zaodno j istorycznu pametku. Cerkwa zwercha j izserediny liєt два тому ґрунтовно odremontowana, ikony prykraszany wyszywanymi rucznikami.

Wystupiti na III Weczory pryjiєchalo siєm prafijalnych choruw: szієst' z Pudlasza – z Dubyczuw-Cerkownych, Bot'kuw, Szczytuow, Oriєszkowa, Staroho Kornyna, Dubinuow i odin iz zapuszczanєkwoji «lituowєkwoji», t.zn. biłoruєkomownoji, Naraўki (Narewka). Perszymi wystupili hospodariє – chor z Nowoho Berezowa, jakim dyryhuje Ewa Tewzadze. Pryjemno było sluchati, bo chor zaspіwaw toже dwіє zworuszliwy ukrajinski pisniє – «Neopałyma kupyna» j «Nicz hlybokaja», pryrodno dodajuczy jim pewnoho pudlaєkwoho kolorytu u wymowi.

Шукajuczy czohoє буольш про названы пісніє, ja trapiw na zhadku pro jich u stattiє «Tradycija pozabohosлужбовых піснеспіwів на Wołyni», nadrukowanuj w cerkownomu žurnali «Dzwony Wołyni». Jejin awtor, protojerej Oleksander Fedczuk pisze тут: *Welyke znacennia majut pisni na czest' Preswjatoji Bohorodyci, jaki pronyzani, z odnoho boku, wiroju u Jiji dopomohu i zastupnyctwo, a z inszoho – hlybokoju skorbotoju czerez welyku materynєsku trahediju, jaku perežыła Diwa Marija. Ne moєna bez zdryhannia sercia sluchaty popularnu na Wołyni pisniu «Straždalna*

дальна Мати під хрестом стояла, Стала ридати, в сльозах промовляти: Ой Сину, Сину, за яку провину Переносиш нині тяженьку годину На хресті?». Велика любов до Богородиці в словах «Благословенна будь, Неопалима Купино, У світі горя, сліз і мук Хай проросте Твоє зерно» («Неопалима Купина»)… Природна любов людини і до своєї рідної матері. Тому православні волинці люблять співати і пісні про неї. Напевно, найпопулярніша пісня тут «Ніч глибокая»: «Ніч глибокая, тихо сплять сади, Тільки ти не спиш, мамо моя. Чую шепіт твій, у молитві твоїй, Все повторяєш ти ім'я моє».

Тепер Волинь для нас за граніцею, все ж пудляське православ'є од самого початку було саме волинського роду. При тому не оно з теї причини, што тут і там народ українськомовни. Бо треба ж пометати, што аж до 1795 року наши пудляські парафії належали до єпархії у волинському Володимирірові, котори то город ще раніш бив для наших предкув тоже княжою столицою. Тому, думаю, варто троху затриматись при туой статтіє, котору о. Олександр починає констатацією: *Український народ здавна відомий своєю музичністю. Природно, що ця внутрішня риса народу відбилася і в його релігійному житті. Серед пісенної спадщини України значне місце займають духовні піснеспіви, присвячені Господу, Божій Матері, святим. Звичайно ж, у цих піснях є багато регіональних особливостей, адже Україна досить велика країна, усередині якої живе ряд окремих етнічних груп. Унікальною одиницею на цій карті є Волинь...*

Про позалітургійни пісніє, котори як часть всеукраїнської релігійної музичної культури побитовали й в наших сторонах над Бугом і Нарвою, писали ми в серії статей «Подлaski Садъ божественныхъ пѣсней», котори дру-

Maty): «Strażdalna Maty pod chrestom stojala, Stala rydaty, w slozach promowlaty: Oj Synu, Synu, za jaku prowynu Perenosysz nyny tiazėnku hodynu Na chresti?». Wełyka lubow do Bohorodyci w slowach «Blahosłownenna bud', Neopałyma Kupyno, U switi horia, sliz i muk Chaj proroste Twoje zerno» («Neopałyma Kupyna»)… Pryrodna lubow ludyny i do swojej ridnoji materi. Tomu prawosławni wołyniany lublat' spiwaty i pisni pro neji. Napewno, najpopularnisza pisnia tut «Nicz hlybokaja»: «Nicz hlybokaja, tycho splat' sady, Tilky ty ne spysz, mamo moja. Czuzu szepit twij, u mołytwi twojij, Wse powtoriajesz ty imja moje».

Тепер Волинь для нас за hranicioju, wse Ź pudlaŹskie prawosławje od samoho poczatku było same wołyńskoho rodu. Pry tomu ne ono z teji pryczyyny, szto tut i tam narod ukrajinŹskomowny. Bo treba Ź pometati, szto aŹ do 1795 roku naszymy pudlaŹski parafiji naleŹali do jeparchiji u wołyńskomu Wołodymirırowi, kotory to horod szcze raniej byw dla naszych predkuw toŹe kniazoju stolicioju. Tomu, dumaju, warto trochu zatrymatiŹ pry tuoj stattiє, ktoru o. Oleksander poczynaje konstatacijeju: *UkrajinŹskij narod zdawna widomyj swojeju muzyczniŹstiu. Pryrodno, szczo cia wnutrisznia rysa narodu widbyłasia i w joho relihijnomu Źytti. Sered pisennoj spadszczyny Ukrajiny znaczne misce zajmujut' duchowni pisnespiwy, pryswjaczeni Hospodu, BoŹij Materi, swjaty. Zwyczajno Ź, u cych pisniach je bahato rehionalnych osoblywostej, adŹe Ukrajina dosyt' wełyka krajina, useredyni jakoji Źywe riad okremych etnicznych hrup. Unikalnoju odyncyjeju na cij karti je Wołyń...*

Про позалітургійни пісніє, котори як czast' wseukrajinŹskoj relihijnoci muzycznoci kultury pobytowali j w naszych storonach nad Buhom i Narwoju, pisali my w seriij statej «Podlaski Sad boŹestwennyh pisnej», kotory drukowaliŹ u 1999 rokowi.

Неопалима Купина

Ти сієш зерна доброти,
Пречиста Матінко Маріє.
Його топтали вороги,
Лишили вірних без надії.

Приспів:
Благословенна будь,
Неопалима Купино,
У світі горя, сліз і мук
Хай проросте Твоє зерно.

Пречиста Діво Пресвята,
Ти всі незгоди відвертаєш.
Твоя корона золота,
Неначе сонце правди сяє.

Приспів.

Все християнство крізь віки
До Тебе, Матінко, стремиться.
Ти всіх вітаєш залюбки,
Небесна і земна Царице.

Приспів.

Усі народи на Землі
Твоє Різдво благословляють.
Небесні ангели в Раю
Тебе з Різдвом святі вітають.
[Варіант:
Тебе з Народженням святі вітають.]

Приспів.

Ніч глибокая

Ніч глибокая, тихо сплять сади,
Тільки ти не спиш, мамо моя.
Чую шепіт твій, у молитвах твоїх, |
Все повторяєш ти, ім'я моє. | (2)

Сивина уже на висках твоїх,
Знаю матінко, що то сини
Часто ранили душу не думавши |
Тихо ображена, плакала ти. | (2)

Що робив би я, моя матінко
Якби в світі тім був я один.
Мамо ти мене до Бога привела |
В церкву Господню |
Кликав мене | (2)

Вже пройшли роки, ось і виріє я,
Став церкву Божію не покидає.
Дякую тобі, моя матінко, |
По молитвах твоїх, |
Я священником став. | (2)
[Варіант: Монахом я став.]

Пам'ятаю я, як було колись,
Як молилася ти за мене.
Дякую тобі, моя матінко, |
Тепер до Господа я |
Молюсь за тебе. | (2)

Співає хор парафії у Орішкові

Страдальна Мати

Страдальна Мати під хрестом стояла,
 Стала ридати, в сльозах промовляла:
 «Ой, Сину, Сину, за яку провину
 Переносиш нині тяженьку годину
 На хресті?» (2)

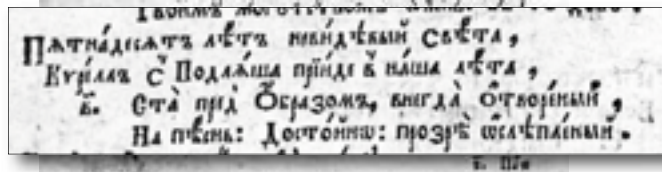
Я Тебе купала гіркими сльозами,
 Як малим ховала перед ворогами.
 А нині плачу, бо Тебе вже трачу,
 Вже тя, милий Сину, більше не побачу,
 Сину Мій!» (2)

Ти жертвувався всіх людей спасати,
 За то діждався невинно вмирати,
 За світ лукавий, злобний і неправий,
 Що сповнив на Тобі свій засуд кровавий
 На хресті. (2)

Моя підпоро, Мій Ти світе ясний!
 Гаснеш заскоро, в'янеш безчасний.
 А що ж зі Мною станеш, сиротою?
 Я сама на світі, як билина стою
 Під хрестом. (2)

Мій Боже милий, усердно тя молю,
 Додай Мені сили у нещаснім болю;
 Тебе благаю, як сама лиш знаю,
 І Тобі днесь Сина Мого поручаю
 На хресті». (2)

ковались у 1999 рокові. Традиції тие почали однак зникати послі Першої світової вуйни, при чому не оно на Пудляшові. Бо як піше о. Федчук: *Традиція релігійного співу входить, за влучними словами Митрополита Варшавського і Волинського і всієї Православної Церкви в Польщі Діонісія (Валединського), у «віками освячені психологічні засади релігійної душі нашого народу». Проте владица уже в 1924 році відзначав, що «через війну і революцію загинули обрядові традиції нашого народу». З болем у серці він писав, що «на Різдово Христове в багатьох місцях вже не співають колядок; у Великий піст не співаються у хра-*

При перегляданню виданого 1790-го року у Почайові «Богогласника», у пісні № 114, присвячану чудам, якіе сталися перед Почаювською Іконою Божої Матери, знайшовся й пудляські акцент. А саме, сліпий од 15-ті літ Кірило з Пудляша, якій прийшов до Почаювського монастира й станув перед Іконою, при співаньові пісні «Достойно...» – прозрів і сліпоту позбився.

Pry perehladaniu wydanoho 1790-ho roku u Poczajowi «Bohoglasnyka», u piśni № 114, pryswajczanuj czudam, jakije stalisia przed Poczajuwskoju Ikonou Bozhoj Matery, znajszowsia j pudlaški akcent. A same, slipyj od 15-ti lět Kirylo z Pudlasza, jakij pryszow do Poczajuwskoho monastyra j stanuw przed Ikonou, pry spiwaniowi piśni «Dostojno...» – prozriw i slipoty pozbywsia.

Tradyciji tyje poczali odnak znikati posli Perszoji switowoji wujny, pry czomu ne ono na Pudlaszowi. Bo jak pisze o. Fedczuk: *Tradycja religijnogo spiwu wchodyt', za wlucznyty słowamy Mytropolyta Warszawskoho i Wołynskoho i wsijeji Prawosławnoji Cerkwy w Polscei Dionisija (Waledynskoho), u «wikamy oswjaczeni psychologiczni zasady religijnogi duszi naszoho narodu». Prote władyka uže w 1924 roci widnaczaw, szczo «czerez wijnu i rewoluciju zahynuły obriadowi tradyciji naszoho narodu». Z bolēm u serci win pysaw, szczo «na Ryzdwo Chrystowe w bahatioch misciach wže ne spiwajut koladok; u Welykyj pist ne spiwajut'sia u chramach na zapryczastnomu i*

Співає хор парафії у Старому Корніні

Пасли пастирі

Пасли пастирі вівці на горі	Божая Мати всім ся з'явила,
Узріли Матір Божу на скалі.	І омофором вірних покрила,
На тій скалі стопку знати,	Не бійтеся, християне,
Де стояла Божа Мати, –	Не візьмуть вас бусурмане
Там воду беруть	В свої руки,
Всім вірним дають.	В тяжкїї муки.

О, Пречистая Діво Маріє,	О, Мати Божа, мощна царице,
Де в Почаєві Ікона Твоя,	Ми пред Тобою падем на лице...
Чуда твої над чудами	Прибудь в поміч і в час смерти,
Показала над турками,	Не дай в гріхах нам умерти
Бо Твоя сила,	Предстательнице,
Всіх побідила!	Всіх Заступнице!

мах на запричастному і при цілуванні хреста великопісні і покаянні пісні: „О, горе мнѣ, грѣшнику сушу” та інші, які співалися за старих часів батьками, дідами і прадідами нашими. У м'ясоїдні дні не співаються ті глибоко-зворушливі та історично-релігійно-повчальні пісні на честь Господа Ісуса Христа „О, Пресладкий и Всещедрый Иисусе” та Пречистої Діви Марії, зокрема на честь Її Почаївської або Холмської ікони, які раніше не сходили з вуст народу: „О всепѣтая Мати”, „Пасли пастирі вівці на горі”, „О, Пречистая Дѣво, Мати руского краю”».

Митрополит Діонісій зазначав, що «під спів цих побожних пісень із так званого „Богогласника” виховувалися і росли; під спів „Богогласника” вмиралі діди і батьки нинішніх людей; співалися пісні „Богогласника”, почергово з читанням Псалтиря над тілом померлого в домі; при співі пісень „Богогласника” небіжчики хоронилися: коли священник закінчував літію і запечатував могилу, тоді люди ставали на коліна та співали з „Богогласника”: „Кажуть люди, же я помру, а я хочу жити! Штири дошки, сажень землі, спасення з неба... Бігай гріха, сповідайся і Богу молися і примирися з ближнім твоїм, відпусти обиди” та інші пісні».

Новоберезуовські вечур пригадав, што традиція пісень з почаювського «Богогласника» не зусієм ще одишла у мінуле. Показали тоє хори з Орішкова і Старого Корніна. Перши з їх, которим диригує Ева Сурель, заспівав, згадану виже як «популярну на Волині», пісню «Страждальна Мати під хрестом стояла». А хористи зо Старого Корніна, якімі керує о. Михайло Маркевіч, з корнянською вимовою проспівали кант про чуда Богородиці на Почаювській горі – «Пасли пастирі вівці на горі».

Зауончине на стор. 29

пры цілуванні хреста велькопісні і pokajanni пісні: „О, hore mni, hrisznyku suszczu” та інши, які співаляся за starych czasiw ба' камы, didamy і pradidamy naszymy. U mjasojidni dni ne співајут' sia ti hlyboko-zworuszlywi ta istoryczno-relihiјno-powczalni пісни на czest' Hospoda Iisusa Chrysta „O, Presladkыj i Wseszczedryj Iisuse” та Preczystoji Diwy Mariji, zokrema na czest' Jiji Poczajiwskoјi або Cholmskoјi ikony, які ranisze ne schodyły z wust narodu: „O wsepitaja Maty”, „Pasły pastyri wiwci na hori”, „O, Preczystaja Diwo, Maty ruskoho kraju”».

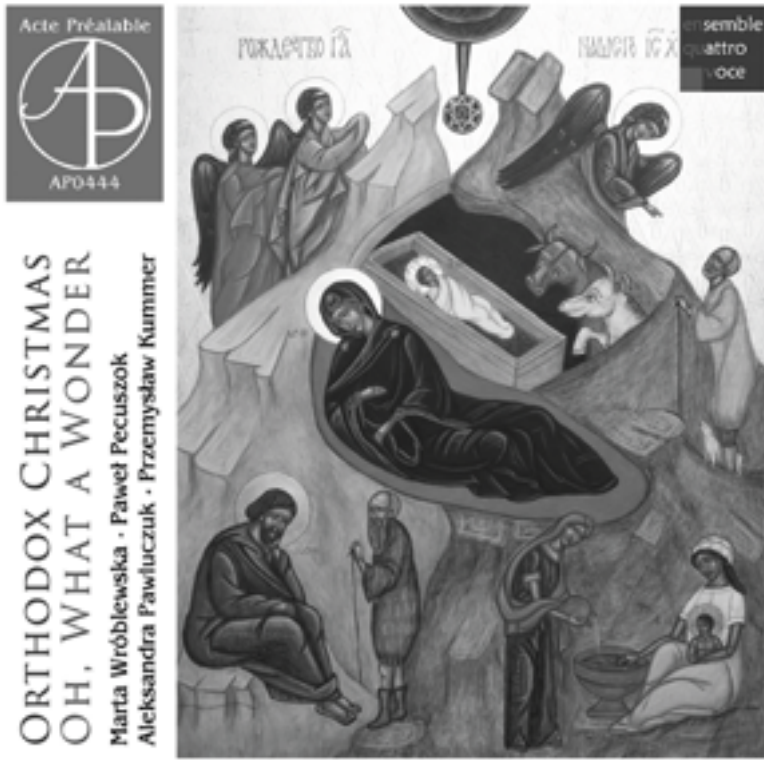
Mytropolыt Dionisij zaznaczaw, szczo «pid spiw cыch pobożnych пісеń iz tak zwanoho „Bohohłasnyka” wychowuwaляsia і rosły; pid spiw „Bohohłasnyka” wmyrały didy і ба'ky nynisznich ludej; співаляsia пісни „Bohohłasnyka”, poczerhowo z czytanniam Psaltyria nad тіlom pomerloho w domi; pry spiwi пісеń „Bohohłasnyka” nebiżczyky choronyłysia: koły swjaszczenyк zakinczuwaw litiju і zabezczatuwaw mohytu, todi ludy stawały na kolina та spiwały z „Bohohłasnyka”: „Kažut' ludi, że ja pomru, а ja хочу жыты! Szytry doszky, sażeń zemli, spasennia z neba... Bihaj hricha, spowidajsia і Bohu mołysia і prymyrysia z blyżnim twoјim, widpusty obidy” та інши пісни».

Nowoberezuowski wieczur pryhadaw, szto tradycija пісеń z poczajuwskoho «Bohohłasnyka» ne zusiēm szcze odyszła u minule. Pokazali toje chory z Ori'szkowa і Staroho Kornyna. Perszy z jich, kotorym dyryhuje Ewa Surel, zaspiwaw, zhadanu wyżej jak «popularnu na Wołyni», pi'sniu «Strażdalna Maty pid chrestom stojała». А chorysty zo Staroho Kornyna, jakimi kieruje o. Michajło Markiewicz, z kornianskoјu wymowojу prospiwali кант pro czuda Bohorodici na Poczajuwskoјj hori – «Pasły pastyri wiwci na hori».

Zakuonczynie на стор. 29

З українською класичною музикою – у світ!

Розмова зі співаком Павлом Пецушком

Побачила світ платівка «Orthodox Christmas – Oh, What a Wonder!» з записом різдвяного репертуару українських композиторів та українських колядок у класичній обробці. Видав їх у видавництві «Acte Préalable» білостоцький квартет *Ensemble QuattroVoce*. Одним з учасників ансамблю та ініціатором видання платівки є Павло Пецушок, лемко за походженням, лікар за професією та співак і художник за покликом душі. Від років він популяризує український класичний спів, показуючи, що це не лише цікавий, але також багатий і різноманітний жанр української музики. Про свою пригоду зі співом, мистецькі зацікавлення та реалізовані проекти розповідає у розмові з Людмилою Лабович.

Людмила Лабович: *Нещодавно вишла платівка квартету Ensemble QuattroVoce, в якому співаєш, з українськими колядками. Однак, це не перший музичний проект, у якому береш участь. Почнімо спочатку – як це сталося, що почав Ти займатися професійно класичним співом та звідки зацікавлення саме українською музикою?*

Павло Пецушок: Починаючи спочатку – моя сім'я родом з Лемківщини. Народився я в Горлицях, однак початкову школу кінчав у Глогові у Нижньосілезькому воеводстві, після якої поступив до IV Загальноосвітнього ліцею з українською мовою навчання в Лігніці. Саме там почалася моя пригода з українським співом.

Навчання в ліцею, це був дуже цікавий і важливий час. Я почав співати у шкільному хорі «Полонина», з яким багато концертував. Це була така аматорська пригода, але вона виявилася тим початком, який мав величезний вплив на подальше моє життя.

«Полонина» це відомий хор, яким після Михайла Дуди керував Ярослав Левків, інший дуже видатний диригент з нашого українського середо-

вища. Дякуючи праці керівника та його дружини Віри Григоренко-Левків хор мав дуже високий рівень. Ми дуже часто зустрічалися, мали регулярні проби, співали складний репертуар. Займалися, хоча б, Володимиром Зубицьким – співали дуже складні твори того сучасного українського композитора, який зараз проживає в Італії.

Окрім праці наших опікунів, слід підкреслити велике ангажування самих хористів, з якими єднали мене дуже сильні зв'язки. Дякуючи тому «Полонина» мала дуже багато успі-

хів. Ми змогли стати хоча б лауреатом дуже величезного загальнопольського конкурсу „Legnica Cantat”. Це дуже велике досягнення.

Під час навчання в ліцею я проживав у гуртожитку, а – як відомо – в гуртожитку життя пливе стоїм руслом. Ми постійно співали, не лише в «Полонині», але й на коридорі, під час зустрічей. Український спів був повсюдний.

Коли закінчив ліцей, поступив на лікувальний факультет Медичної академії в Білостоці. Однак я там не тільки вчився, але також співав в університетському хорі, яким керувала

професор Божен Савицька, дуже відомий і прекрасний диригент. Ми багато концертували, мали успіхи не лише у Польщі, але взагалі в Європі. Там цей мій музичний досвід збагачувався.

– По дорозі, здається, були ще й інші хори?

– Так, я співав також у Хорі ім. Максима Березовського, який був заснований у 1998 р. з ініціативи випускників IV Загальноосвітнього ліцею з українською мовою навчання в Лігниці. Керівником музичним став тодішній диригент «Полонини» Ярослав Левків. Короткий час співав також з «Журавлями».

Як Хор ім. Максима Березовського, так і «Журавлі» це так звані сесійні хори і ми з цілою Польщі час від часу з'їжджалися на репетиції. Репетиції закінчувалися, ми давали один – два концерти і всі верталися додому.

В університетському хорі в Білостоці я співав постійно на місці. Окрім того я почав цікавитися сольним співом. Це мені досить добре йшло і я взагалі мав тенденції до провідного голосу в партії, бо я є тенор. Знайшов своїх вчителів, людей, які мені змогли показати те, як це робити більш професійно. Перш за все, я навіязав контакт з дуже видатною оперною співачкою професор Уршулею Травінською-Мороз і вона мені давала перші уроки сольного співу. Так почалося.

– Твоє музичне навчання йшло паралельно з лікарською практикою?

– Так, я закінчив медінститут в 2004 році, пішов на стажування до Воеводської лікарні ім. Снядецького в Білостоці, там рік пропрацював і почав спеціалізацію з сімейної медицини. Я її закінчив у 2010 році, в 2014 році зробив ще спеціалізацію з геріатрії та зараз закінчую третю спеціалізацію з діабетології. Маю надію, що буду займатися цукровим діабетом.

Час, коли я був на стажуванні – обов'язковій практиці, на якій спокійно можна подивитися, що роблять старші лікарі і коли треба вибрати свою спеціалізацію, я використав дуже інтенсивно. Саме тоді вирішив зайнятися сімейною медициною, а окрім того – поступити в музичний інститут.

Слід сказати, що мені перший раз не вдалося. У Білостоці якраз відкривали спеціальність сольний спів на інструментальному педагогічному відділенні Музичної академії ім. Фридерика Шопена і я хотів туди поступити. Що цікаве, це Уршуля Травінська-Мороз, яка

приготовляла мене до екзаменів, сказала, що я ще неготовий і мене не прийняли на академію.

Не вдалося – нічого. Подумав, що вдасться за другим, третім разом. Однак не хотілося чекати ще рік і вирішив спробувати деінде. Це був сприятливий для мене час, так що приступив до екзамени на вокально-акторське відділення Музичної академії ім. Кароля Шимановського в Катовицях і дістався до класу знаменитого професора Яна Балляріна, видатного оперного співака та в нього учився рік. Там під його опікою вдалося мені розвинути свої технічні можливості, дуже багато від нього дізнався, окрім того приготував за рік дуже цікавий репертуар. І вирішив ще раз спробувати в Білостоці, бо все таки дуже важко було мені їздити з Білостоку, де я працював, на заняття до Катовиць.

Як задумав, так і зробив. Поступив на кваліфікаційні іспити до Музичної академії в Білостоці ще раз і дістався.

Цей рік у Катовицях дав мені підготовку технічну і психічну. І комісія побачила в мене цей великий прогрес. Так що я перенісся до Білостока зразу на другий курс. Поступив у клас професор Уршулі Травінської-Мороз, легенди варшавської опери, учениці Ади Сарі. Що цікаво, вона була останньою ученицею Ади Сарі, а я був останнім учнем Уршулі Травінської-Мороз. Так склалося. До речі, ми досі маємо зв'язки. 6-7 років тому я організував її бенефіс у Супраслі та ми дали навіть спільний концерт.

Музичний інститут це була для мене несамолюбна пригода, хоча зізнаюся, що було дуже тяжко, бо я не кінчав раніше ніякої музичної школи. Однак мені дуже подобалося – під час навчання я займався музикою, співав, мав цікаві заняття з акторства, педагогіки, історії музики та навіть історії малярства, дуже багато концертував. Школу закінчив з успіхом, бо отримав диплом з відзнакою ректора.

– Чи вже тоді з'явилася думка, щоб почати популяризувати український класичний спів?

– Після закінчення Музичної академії я почав організувати життя на свою точку, оскільки мав відповідні технічні й організаційні можливості, та знав людей, з якими можна співпрацювати.

Тому паралельно з лікарською справою почав вести концертне життя, у якому дуже велику участь мав український спів. Це не тільки українська оперна музика, але також духовна, церковна.

Напевне на залучення українського репертуару мав вплив ліцей, до якого дуже мені приємно вертатися в думках. Просто є в людині таке тужіння за минулим, за своїм. Тому моя концертна діяльність це було в певному сенсі продовження того, що почалося в ліцею.

– Став співати українські пісні та в певному моменті вирішив їх записати на платівці...

– Так, я захотів видати українські пісні. Це було в 2010 році, якраз після того, коли закінчив Музичний інститут у Білостоці. Вдалося мені зорганізувати фінансування та в рамках проекту Союзу українців Підляшшя видав диск під заголовком «Українські імпресії».

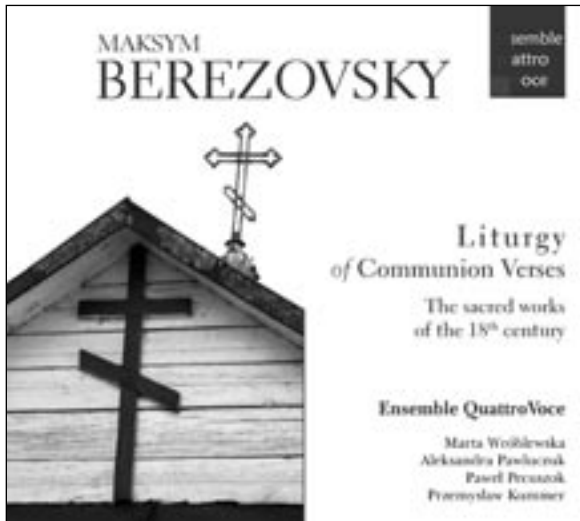
– Чи хтось перед Тобою записував у Польщі українські народні пісні в класичній обробці?

– Так, такий запис українських пісень у Польщі з'явився у видавництві «Орус 111». Народні твори в класичній обробці видала Ольга Пасічник, дуже видатна оперна співачка, однак це досить давнє видання. Потім довго нічого такого не було, принаймні я собі не пригадую. Тому й подумав, що це така прогалина, яку цікаво було б заповнити.

До співпраці я запросив Марту Врублевську, з якою вчився на одному курсі. «Давай, Марта, запишемо українські пісні». Вона на мене дивиться: «Я ж мушу навчитися співати українською мовою». «Нічого, я тебе навчу».

Думаю, що Марта не робить жодної помилки у вимові українською мовою. Частина пісень співає вона, частину я. Загалом, ми записали 16 прекрасних пісень в опрацьованні знаменитих композиторів, як Микола Лисенко. Нашу платівку закінчує прекрасний «Заповіт» Тараса Шевченка в обробці Левка Ревуцького, який ми виконуємо в дуєті. Це таке трохи незвичне виконання, бо ж це пісня на хор. Але ми вибрали партію сопрано і партію тенора, які дуже цікаво звучать. До того Кшиштоф Керцуль, якого також запросив до співпраці, скомпонував партію фортепіано. Це, думаю, прекрасне закінчення платівки.

Варто згадати, що в тому часі я навіязав контакт з видатним українським художником Дмитром Куровським, який презентував у «Фамі» в Білостоці свої графіки. Я підійшов до нього під час вернісажу і кажу: «Мені дуже подобаються ваші праці. Так складається, що ми будемо записувати платівку з українськими піснями. Чи Ви не погодилися б, щоб одна з ваших графік знайшлася на нашій обкладинці?». Я йому

Ensemble QuattroVoce зліва – Олександра Павлючук, Пшемислав Куммер, Марта Врублевська та Павло Пецушок

показав, котра мені подобається. Він на це: «Беріть, мені буде дуже приємно». Так що зовсім випадково вийшов дуже цікавий проект – українські пісні на платівці з графікою українського художника.

– *Як видно після цього першого проекту, вдалося Тобі зацікавити українським репертуаром також інших співаків. Наступні проекти Ти вже реалізував разом з Ensemble QuattroVoce. Скажи, будь ласка, більше про цей ансамбль.*

– *Ensemble QuattroVoce* це, на мою думку, дуже прекрасний професійний ансамбль. Заснували ми його разом з приятелями: Пшемиславом Куммером (бас), Мартою Врублевською (сопрано), та спершу з Інгою Поскуте, однак вона переїхала до Варшави та на її місце приєдналася до нас Олександра Павлючук (меццо-сопрано). Всі ми друзі з Музичної академії в Білостоці, от наприклад з Пшемком були на одному курсі, спільно складали кінцеві іспити, спільно співали дипломний речиталь та пізніше спільно захищали магістерську працю.

На початку ми не співали як *Ensemble QuattroVoce*. Просто спільно багато концертували. Але я подумав, що добре було б це робити під якоюсь назвою та запропонував *Ensemble QuattroVoce*. Так що співаємо вчотирьох, хоча не обмежуємося таким складом та часом запрошуємо до співпраці інших співаків. Для прикладу, кілька років тому ми виступили на Міжнародному фестивалі церковної музики «Гайнівка», на якому виконали репертуар Дмитра Бортнянського, який є на вісім голосів. То ми просто добрали професійних співаків. Маємо повно знайомих з академії, так що є багато можливостей спільних концертів, на яких звучить також українська музика.

– *Згодом з Ensemble QuattroVoce Ви записали пісні Максима Березовського...*

– Мені завжди подобався Березовський, якого співав ще раніше, в ліцею, в хорі «Полонина» та в Хорі ім. Максима Березовського. Це видатний композитор 18 століття, який дуже довго навчався в Болоньї в Італії. Там він мав контакт з самим Вольфгангом Амадеєм Моцартом. Після закінчення інституту в Болоньї він отримав звання *maestro di musica*. Коли повернувся в Петербург, йому не повелось і деякі кажуть, що на 32 році життя закінчив життя самогубством, хоча на це немає певних доказів.

Вокальна хорова спадщина Максима Березовського не така величезна, але все таки вона входить у загальносвітовий жанр вокальної літератури, не тільки української. Це дуже величезний композиторський рівень. На платівку я вибрав його різноманітні твори, найчастіше причасні вірші.

Це був наш перший запис з *Ensemble QuattroVoce*. Цікаве те, що Березовський писав твори на хор, багатоособовий ансамбль. А ми ці твори заспівали у квартеті. Думаю, що це перше таке виконання музики Березовського – в повності в сольному виконанні. Звучить це досить цікаво.

Прекрасний альбом до книжечки на платівку зробила Анна Боровська, наша знаменита білостоцька фотограф, та поезію написав на моє прохання прекрасний білостоцький поет Ян Леончук. Це чудово komponується з творами на платівці. В книжечці до альбому є дуже багато фотографій церков з нашого Підляшшя. То такий дружний запис української музики.

– *На цьому Ви не зупинилися та нещодавно побачила світ Ваша чергова платівка з українськими колядками...*

– Це платівка, на яку складаються українські різноманітні твори. Це не тільки колядки, бо в першій частині ми помістили тропарі, кондаки та ірмоси Степана Дехтярьова, Дмитра Бортнянського та Артемія Веделя. Це такі різдвяні піснеспіви. А в другій частині ми починаємо співати саме українські колядки.

Тропарі, кондаки та ірмоси ми записали церковнослов'янською мовою. Вирішили, що з огляду на регіон, у якому ми живемо, краще буде співати не українською, але саме церковнослов'янською. Думаю, це добре рішення, тому що на Підляшші маємо різні культури і вважаємо, що так буде більш універсально. Однак всі колядки ми записали українською мовою. Виявилось, що не було жодних проблем, щоб учасники *Ensemble QuattroVoce* вивчили колядки українською мовою.

– *Які колядки знайшлися на платівці? Як Ти їх підбирав?*

– Це найбільш знамениті українські колядки в обробці Кирила Стеценка, видатного українського композитора Миколи Леонтовича, який не тільки має чудові опрацювання колядок, але й народних пісень, як «Дударик», Ой за гори кам'яної» чи «Козака несуть». На платівці знайшлися й опрацювання Володимира Якимця, є прекрасна коліскова Олександра Тарасенка та інші цікаві колядки. Вони все разом творять прекрасний різдвяний клімат, взаємно доповнюючись. Так що перша частина це церковні різдвяні співи, а друга – майже 20 українських колядок рідною українською літературною мовою, про що я постарався.

Таких платівок майже немає, принаймні я не помітив у Польщі в останньому часі такого запису. На мою думку це прекрасний і цінний запис як для нашого середовища, так і загальноукраїнської культури і музики. Маю надію, що відгук буде позитивний.

Платівка це одне, а друге – книжечка, у якій ми помістили цікаві тексти. Вдалося мені намовити до співпраці видатного вчителя, викладача Християнської богословської академії у Варшаві, який навчає в кафедрі православної теології, професора Володимира Волосоюка і він погодився дати нам наукову підтримку. Усі тексти перевів англійською мовою о. Ян Ляска.

– *Саме, Ваша платівка зветься англійською мовою «Orthodox Christmas – Oh, What a Wonder!». Чому англійська назва?*

– Деякі питають, чому це англійською мовою. Тому, що ми не хочемо обмежуватися лише Підляшшям. Видавництво, яке нас промує, тобто «Acte Prealable» з Варшави, видає свої записи і дистрибує їх на кільканадцять держав Європи. Вони погодилися промувати також нас. Так що і наш запис піде у світ – у Канаду, Японію, Німеччину, Швейцарію, Англію, а найголовніше – у Францію, тому не може бути лише українська назва платівки, бо ніхто не буде знати, про що йдеться. А все таки англійська мова є універсальною. Однак, очевидно, українська мова є поміщена в книжечці. Я цього не поминув.

Платівка вже готова та промоційні концерти певно відбудуться у грудні 2018 – січні 2019 року. Якраз ми завжди даємо концерти в Підляському музею в Білостоці. Ми вже домовлені на промоційний концерт, на який сердечно запрошую, бо це буде величезне свято української пісні і маю надію, дуже приємно буде послухати різдвяного репертуару.

– *Три записані платівки, багато концертів за майже десять років, у тому числі виступи на Фестивалі української культури на Підляшші «Підляська осінь» – це багато. Однак, здається українська класична музика весь час недостатньо відома, принаймні коли порівняємо з популярністю фольклору, фольк-рока чи українськими гітами в стилі диско-польо, яких дуже охоче слухають на Підляшші...*

– Я ціную кожен вид музики – фольклор, поп, диско-польо. Кожен має право знайти своє місце на музичній сцені та свого слухача. На мою думку, класична музика є в певний спосіб розповсюджена, хоча не так, як інші жанри. Однак, люди дуже добре це сприймають і я не маю проблем з

повним глядацьким залом та зацікавленням тим, що роблю. Для прикладу, платівка «Українські імпресії» викликала велике зацікавлення не тільки в середовищі українців у Польщі, але й серед поляків, які брали її в руки та говорили: «Слухай, це чудова музика, звідки Ти це взяв?». Люди цікавляться, буває, що більше ніж іншою класичною музикою.

Зацікавлення українською класичною музикою є, бо це дуже мелодійні прекрасні емоційні твори, які доторкають серця. Тут не йдеться тільки про музику, але й про тексти, які розповідають про любов, тужіння, життєві трагедії, які зустрічають людей. Так що народна основа і класичне звучання – це головна риса тих пісень, дякуючи чому їх дуже добре сприймають. Оскільки однак ці пісні не так розповсюджені, як інші жанри музики, тому роблю все, щоб їх поширити серед більшої кількості слухачів.

– *Окрім того, що співаєш, останнім часом зайнявся також живописом. Як народився Тобіаш Кеньо та його картини?*

– Мене завжди цікавило мистецтво, однак малювати картини почав щойно кілька років тому. Це така реакція на стрес, пов'язаний з професійною роботою, оскільки в сьогоденному світі праця лікаря дуже тяжка.

Маю свою майстерню в Білостоці. Займаюся абстракцією геометричною, колористичною. Це, думаю, цікавий жанр, у якому можна знайти сповнення. Малювання дає мені велике задоволення і відпочинок від щоден-

ного життя. Хоча в останньому часі воно також стає стресогенним чинником, тому що починаються вернісажі, мене запрошують на аукціони, виявляється, що треба щось намалювати.

– *Чи реалізуєш свої проекти співпрацюєш з українським середовищем?*

– Звичайно. Підтримують мене Союз українців Підляшші, Об'єднання українців у Польщі. Українські організації дають мені свої патронати, з черги я виступаю на концертах, які організують. Тепер також буду старатися залучити наших українців до свого чергового проекту.

– *Який це буде проект?*

– Це дуже цікавий проект, пов'язаний з записом і популяризацією творів українських композиторів Миколи Лисенка та Кирила Стененка, які komponували дуже цікаву вокальну лірику. Ця лірика у супроводі фортепіано на мою думку зовсім не є виконувана, у Польщі вона маловідома. Не йдеться тут мені про пісні, але про оперні твори, скомпоновані на дуети, терцети, квартети, які розповідають про кохання, різноманітні життєві події.

У наступному році не як ансамбль, але просто як співаки з *Ensemble QuattroVoce*, тобто я, Марта Врублевська, Пшемислав Куммер і Олександра Павлючук, будемо робити запис цих дуєтів, терцетів і квартетів. Література поразка своєю красою, складністю, прекрасною партією фортепіано. Ноти вже маю з Канади і будемо помаленьку братися за проби з піаністом та вивчати репертуар.

Хор парафії в Дубичах-Церковних перед виступом у Новому Березові

А чому це роблю зі співаками *Ensemble QuattroVoce*? Тому, що це добрі професійні співаки, хоча б Марта дуже добре фонетично співає українською мовою.

– Коли вийдуть ці записи?

– Завжди робимо записи на зламі червня-липня. Так що платівка повинна з'явитися наприкінці наступного 2019 року. Це великий і важкий мате-

ріал, тому що хочемо записати 23 дуети, терцети і квартети. Думаю, що це буде для нас величезний досвід.

Маємо також інші плани, бо будемо записувати польські кантички з кляштору в Станьонтках під Краковом з 15-17 ст.

Слід згадати, що в доробку маємо також польські колядки. У тамтому році співаки *Ensemble QuattroVoce* записали дуети колядок Оттона Мечис-

лава Жуковського, польського композитора XIX ст., який народився і помер в Україні. Це світове правиконання його 42 колядок. Так що видно, що не займаємося одноманітною, але дуже різною класичною музикою.

– Дякую за розмову.

Розмовляла

Людмила ЛАБОВИЧ

Фотографії з приватного архіву

Павла Пецушка

І по-нашому Господові співаємо!

Закончине зо стор. 24

Позалітургічні релігійні пісні, котрих слухав наш народ на Пудляшу, співались не оно хором. Били ж і традиційні солісти – кобзарі й лірники, котори ходіли по празниках і ярмарках. Про їх тоже нагадує стаття у «Дзвонах Волині»: *Так, наприклад, у «Віснику Православної Митрополії в Польщі» описано торжество на честь преподобного Іова Почаївського у вересні 1923 року. Серед іншого тут читаємо: «Старий сліпий кобзар сидів майже біля самих обивательських воріт і тужливо тягнув в унісон про Лазаря».* Для тепер живучих поколінь то вже праісторія, все ж літ тому сто такі співаки ходіли й по наших селах – традиційна лірницька пісня про Лазара била ж на початку XX ст. записана у селі Саці (т.зв. Soce), што у парафії Пухли (гміна Нарва).

Варто традиційні релігійні пісні пригадувати – бо еднают вони нас не оно з Богом, але й тими поколінями, котори першими їх укладали й співали. А разом з тим познавати тоже нови, котори й нініка творит українські народ.

Юрій ГАВРИЛЮК

Фото автора статті

Внізові церква св. Іоана Богослова в Новому Березові

Zakonczynie zo stor. 24

Pozaliturhiczny religijny pisni, ktorzych sluchaw nasz narod na Pudlaszu, spiwaliś ne ono chorom. Byli ż i tradycyjny solisty – kobzari j lirniki, kotory chodili po praznikach i jarmarkach. Pro jich toże nahaduje stattia u «Dzwonach Wołyni»: *Tak, naprykład, u «Wisnyku Prawosławnoji Mytropoliji w Polsce» opysano torżestwo na czest' prepodobnoho Iowa Poczajiwśkocho u weresni 1923 roku. Sered inszoho tut czytajemo: «Staryj slipyj kobzar sydiw majže bila samych obywatelśkich worit i tużywo tiahnuw w unison pro Łazaria».* Dla teper żywucznych pokoliń to wże praistorija, wse ż li't tomu sto takije spiwaki chodili j po naszymy selach – tradycijna lirnička pi'snia pro Łazara była ż na poczatkku XX st. zapisana u seli Sacy (t.zw. Soce), szto u parafiji Puchly (gmina Narwa).

Warto tradycijny religijny pisni pryhaduwati – bo jednajut wony nas ne ono z Bohom, ale j tymi pokolińiami, kotory perszymi jich układali j spiwali. A razem z tym poznawati toże nowy, kotory j ninika tworyt ukrajiniński narod.

Jurij HAWRYLUK

Foto awtora statti

Wnizowi cerkwa sw. Ioana Bohoslowa w Nowomu Berезовi

Підляського роду...

50-річчя доктора Григорія Купріяновича

Не можна промовчати цього ювілею д-ра Григорія Купріяновича, хоча п'ятдесят літ то ще не багато. А не можна тому, що за цей час ювіляр встиг зробити вже стільки, скільки, без сумніву, не одному з нас не вдасться зробити і за все життя. Не можна також і тому, що такого ідейного українця і такої другої творчої, жертвенної і працьовитої людини я не знаю. Майже все українське, що протягом останніх 25 років відбулося в Люблині чи на Холмщині та Південному Підляшші, не обійшлося без Григорія, а найчастіше був це його задум і творіння. Ангажувався він також в українське життя на Північному Підляшші, звідки він родом. Але про те розповім дещо пізніше.

Григорій Купріянович народився в Люблині, але коріння його роду з нашого Підляшшя. То славний, відомий з XVI століття, рід Токаревичів з Більська і Гайнівки. Інше коліно роду – це Купріяновичі, яких коріння з Кленік. В дитинстві деякий час Григорій сам проживав в Більську. Також і в шкільні роки, під час канікул, часто навідував своїх родичів на Підляшші. Тоді, у дитинстві, власне зародилася в ньому сильна ідентифікація з православ'ям, ревними сповідниками якого були всі його підляські родичі.

Школярем Григорій був добрим. Особливо цікавила його історія, знання якої у того хлопця виходило далеко за межі шкільної програми. Пам'ятаю, як у далекому 1985 р. цей сімнадцятилітній юнак виголосив нам, у прицерковній світлиці, дуже цікаву доповідь про історію Православ'я в Люблині до Першої світової війни. Згадую, як я тоді в похвальному слові сказав пророчі слова: цей хлопець дасть нам ще велику радість. Пам'ятаю ще таке: у Люблинському католицькому університеті проходить наукова конференція з нагоди 600-ліття хрещення Литви (1385). Слухачів зовсім небагато, але бачу, сидить Григо-

рій, присаджуюсь і питаю, чому не в школі, у нього ж уроки, а він каже: то нічого, дам ради, тут цікавій.

Ще учнем середньої школи включився Григорій в діяльність Братства православної молоді і в сімнадцять років став навіть членом його Головної управи. Саме тоді поставив він собі важливе запитання: ким я є? Очевидним було, що є православним, це було передано у міцній родинній тра-

диції. Але хто, якої національності? Родичі з Підляшшя кажуть, що «ми руські». Вдома мова була вже польська. У церкві проповіді російською. На Підляшші православних називають білорусами. Не легко було знайти відповідь на це запитання. Почав настирливо вивчати історію Підляшшя та мову і культуру його мешканців. Зрозумів, що первісна історична доля тих земель тісно пов'язана з Ки-

ївською Руссю, звідки сюди прийшло і православ'я, а говірки, якими послуговуються православні жителі Північного Підляшшя, тобто, якими говорили також і його предки, є українськими. Значить ...я українець. Тут важливим стимулом було знайомство, яке переродилося в дружбу, з Євгеном Рижиком, тодішнім аспірантом в Університеті Марії Кюрі-Склодовської (УМКС) в Люблині і одночасно одним із лідерів молодіжного українського руху на Підляшші.

Невдовзі Григорій, ще як учень, а згодом вже як студент історії УМКС, активно включився в різні заходи організовані підляською молоддю для популяризації української ідеї, дуже часто відвідуючи рідне Підляшшя. Вивчав також українську мову, якої досі не знав. Часто також їздив в Україну, купував там книжки, переважно історичного змісту, а після, з величезним наплечником, відвідував підляські місцевості під час престольних свят і продавав біля церков ці книжки. Не для прибутку це робив, а з потреби серця. Не заробив, а ще й доклав до цього «бізнесу», бо не завжди книжки знаходили покупців, адже люди переважно не вміли читати по-українськи. Тому й вирішив, що легше буде донести до людей українську ідею мовою, якою люди вміють читати. І тоді Григорій, молоденький студент, почав в 1989 році видавати, на правах рукопису, польськомовний щомісячний «Часопис русинів-українців Підляшшя „Kraś”», якого вийшло кілька номерів. Починав цю ініціативу з Юрієм Гаврилюком, підготовляв чергові номери у співпраці з Євгеном Рижиком та іншими підляшуками, а допомагала у цій праці Марія Дацюк, майбутня дружина Григорія. У часописі старався описувати українські заходи на Підляшші, інформувати про різні цікаві нові події в Польщі і на Україні, які відбувалися у той бурхливий час. Згодом на сторінках часопису почалося з'являтися все більше матеріалів про історію та культуру Підляшшя. „Kraś”, як і паралельно видавані Юрієм Гаврилюком україномовні «Основи», були виявом розвитку українського руху на Підляшші і здобули симпатію читачів, про що свідчать численні відгуки друковані в тих часописах.

У той час Григорій Купріянович увійшов у коло лідерів українського руху на Підляшші. Був одним з ініціаторів і творців Підляського відділу Об'єднання українців у Польщі (1990), а згодом Союзу українців Підляшшя (1992), де був обраний заступником голови цієї першої самостійної української організації на Північному Підляшші. То він, разом з починателями українського відродження у регіоні Євгеном Рижиком, Іваном Киризиюком, Юрієм Місіюком та представником молодшого покоління Романом Висоцьким, розробляв основні документи цих організацій – програмні доповіді, статут, постанови.

Одночасно Г. Купріянович став присутнім у житті української громади в Польщі. Брав участь у процесі перетворення Українського суспільнокультурного товариства в Об'єднання українців у Польщі (ОУП). У 1990 р. став членом Головної ради ОУП. У 1994-1997 роках Григорій був журналістом і членом редакції загальнопольського українського тижневика «Наше слово». Почав також відігравати все помітнішу роль у житті українців у Люблині.

З 1991 року Григорія повністю поглинає праця над редагуванням нового, вже офіційного часопису підляських українців «Над Бугом і Нарвою». Будучи секретарем редакції, всю основну працю – і канцелярську, і редакційну, він фактично робив сам. Було важко. Треба було ще вдосконалювати знання української літературної мови, але якщо на початку про дещо питав мене, то через півроку мене виправляв. Одночасно почав Григорій редагувати «Люблинський український вістник», як додаток до «Над Бугом і Нарвою». На жаль, існування цього періодичу було недовгим, редакторів не вистачало на все часу. Тим більше, що відкрилися нові можливості діяльності на Підляшші, вже не лише на культурній, але також і на політичній ниві. Слід тут згадати три виборчі кампанії: дві парламентські (1989, 1991) та самоврядну (1990), у які активно включався Г. Купріянович. Значну частину свого часу проводив він тоді не у Люблині, де жив і навчався, а саме на Підляшші.

Праці було так багато, що Г. Купріянович не зміг вчасно написати магістерську роботу, що дозволило б йому стати аспірантом в університеті. Для української справи він пожертвував собою, через ангажування не зміг влаштуватися на професійну роботу. Захистив магістерську роботу щойно через два роки, але його промотор проф. Тадеуш Радзік, знаючи його інтелектуальний потенціал, все таки подбав про штат для нього і з 1994 року Григорій став науковим працівником УМКС, що поклато на нього нові професійні обов'язки. Редагуванням «Над Бугом і Нарвою» зайнявся тоді Ю. Гаврилюк, а в певний час також інші особи. Однак Г. Купріянович далі включався в редагування часопису, деякий час був заступником головного редактора, був також призначений головним редактором часопису. До сьогодні Григорій є активним дописувачем цього підляського журналу.

Після одруження з холмщачкою за походженням Марією Дацюк у 1993 р., народження доньки Ольги (1994) та започаткування роботи в Університеті Марії Кюрі-Склодовської в Люблині (1994) Григорій Купріянович мусив більше часу проводити в Люблині. Результатом цього стало те, що більше ангажувався в організацію українського життя саме в цьому місті. З 1993 р. став членом управи Люблинського гуртка Об'єднання українців у Польщі, а у 1996-2000 роках очолював цю ланку найбільшої української організації у Польщі. Під його керівництвом українське життя в Люблині поживалося, почали систематично відбуватися українські культурні заходи, знову відкрилась тут українська домівка. Одночасно відбувся вихід української громади до польського суспільства, стала вона помітною у публічному житті міста.

Григорій Купріянович бачив загальну потребу впорядкування запущених могил колишніх петлюрівців, які були поховані на православному кладовищі в Люблині. Тому вирішив він створити нову українську громадську організацію – Товариство догляду над могилами українських вояків у Люблині (1999). Це дозволило системно зайнятися доглядом за цими могилами, а також зібрати кош-

ти і спорудити у співпраці з Посольством України у Варшаві та містом Люблин великий пам'ятник воїнам армії УНР (2001). З цього часу біля цього пам'ятника з ініціативи і старанням Г. Купріяновича кожного року в День Соборності (22 січня) проводиться урочисте вшанування похоронених там борців за волю України. Відбувається те з участю православного архієпископа Люблинського і Холмського Авеля, високих представників польських і українських властей, військового оркестру, а також польських друзів України. Особливо урочисті святкування відбулися в 2018 році, адже були це якраз соті роковини проголошення самостійності України. Крім урочистості біля могил борців за волю України, у найпрестижнішому залі Люблина відбувся урочистий концерт за участю хору «Журавлі», на який прийшло майже 250 людей. Подібні святкування, днем раніше, відбулися також в Холмі. Головним організатором був, як завжди, Григорій Купріянович.

Однією з ключових сфер активності Григорія Купріяновича було велике ангажування в житті Православної Церкви. Після відродження у 1989 р. древньої Холмської єпархії під назвою 'Люблинсько-Холмська', яку очолив єпископ Люблинський і Холмський Авель, Григорій був активний у різних вимірах церковного життя. Став організатором багатьох церковних заходів, зокрема 360-ліття посвячення церкви Преображення Господнього в Люблині (1993), сумних роковин 400-річчя Берестейської унії (1996), 500-ліття Яблочинського монастиря (1998), 60-х роковин акції руйнування православних церков на Холмщині та Південному Підляшші (1998), 55-х роковин акції «Вісла» у Холмі (2002). Саме його зусиллям ці відзначення супроводжувалися науковими конференціями. Г. Купріянович входив у склад різних церковних органів: був заступником голови Братства православної молоді Люблинсько-Холмської єпархії, головою Комісії історичної пам'яті Люблинсько-Холмської єпархії, членом Комісії, яка підготувала прославлення Мучеників Холмських і Підляських, членом митрополитальної Комісії охорони пам'яток та інших. Був організатором

численних церковних заходів, а також редактором і автором багатьох видань Люблинсько-Холмської православної єпархії.

З середини 90-х років ХХ ст. Г. Купріянович старався також відроджувати українське життя на сусідній Холмщині. Ініціював українські заходи у цьому регіоні: вшанування важливих ювілеїв, відзначення національних свят. Маючи на увазі активізацію української громади Холмщини, створив він новий часопис «Холмський вістник», який видавав протягом чотирьох років (1999-2002). На жаль, стан українства на Холмщині та брак фінансування спричинилися до цього, що не спроможний був далі його видавати. А шкода, бо був це цікавий журнал, який детально віддзеркалював актуальні прояви українського і церковного життя на Холмщині та нагадував славі сторінки з минушини Холмської землі. Зміг редактор також згуртувати ряд цікавих дописувачів.

Новий етап у церковній активності Г. Купріяновича започаткувало рішення архієпископа Люблинського і Холмського Авеля про відкриття в Люблині з січня 2003 р. православної храму для української православної громади міста, у якому богослужіння правляться церковнослов'янською мовою з українською вимовою і за старим стилем. Григорій глибоко заангажувався у створення церковної спільноти при церкві Воздвиження Хреста Господнього, яка з 2006 року стала парафією свт. Петра (Могили). Саме цьому підпорядкував він своє життя. Від самого початку до 2014 р. був старостою цієї церковної громади і активним організатором її життя. Свої обов'язки виконував дуже сумлінно, бо інакше він і не вміє працювати. Можна було його побачити майже на кожному богослужінні. При церкві почали проводитися численні заходи, кожної неділі відбувалася зустріч парафіян «при чаю», лекції, доповіді. Організовано також працю з дітьми і молоддю, зокрема навчання Закону Божого та української мови. Г. Купріянович почав також видавати парафіяльний щомісячник «Православний Голос Люблина», якого був редактором. У 2003-2014 роках вийшло понад 140 номерів часопису, який мав

переважно кільканадцять сторінок. Христо-Воздвиженська церква протягом кільканадцяти років була центром духовного і національного життя православних українців Люблина.

Щоб мати можливість ширшої громадської діяльності, в 2006 році за ініціативою Г. Купріяновича Товариство догляду над могилами українських воєнків у Люблині перетворено в 'Українське Товариство в Люблині'. Більшість заходів Товариства була організована спільно з Православною Церквою. Важливіші щорічні заходи при церкві це: «Кутя» напередодні свята Йордану, «Вертеп», свято Тараса Шевченка, поминання жертв Голодомору 1932-1933 рр. в Україні, свято св. Миколая для дітей. З часом неофіційне навчання дітей української мови при церкві вдалося перетворити в офіційний пункт навчання мови національної меншини у кількох вікових групах, починаючи від садочка по ліцей, включно зі складенням матуральних екзаменів з української мови учнями цього пункту. І це також ініціатива Григорія і його старання.

У 2009 році відбулася чергова зміна назви організації, цього разу на Українське Товариство. Було це пов'язане з поширенням діяльності поза Люблин – на Холмщину. З цього часу Товариство має два відділи – в Люблині та Холмі, де також відбулося поживлення українського життя, у яке ангажувався Г. Купріянович. Холмський відділ УТ у співпраці з місцевою православною парафією відродив традицію Шевченківських свят, відбувалися «Маланки» та інші культурні і розважальні заходи, відновлено в Холмі навчання дітей української мови. Неподалік Холма, у селі Березно, Товариство включилося в організацію культурного заходу в день парафіяльного свята в честь св. Володимира Велико-го, який згодом дістав назву «Смакування спадщини». Г. Купріянович налагодив також постійну співпрацю з Товариствами «Холмщина» в Україні, зокрема з Львівським.

У цей час очолене Г. Купріяновичем Українське Товариство стало функціонувати як одна із провідних регіональних українських організацій у Польщі. Про діяльність нашого Товариства можна вже написати книжку, така вона багата і значима. Док-

тор Григорій Купріянович ніколи не стояв також осторонь різних важливих питань, які торкаються всієї української громади в Польщі. Він став лідером української громади не лише у масштабі регіону, але й всієї Польщі. Від 2005 року Григорій Купріянович є членом Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин, одним із двох представників української меншини у цьому дорадчо-опінедавчому органі прем'єр-міністра Польщі, будучи серед найбільш активних членів цієї комісії. У 2006 р. став він також секретарем Координаційної ради української меншини при Посольстві України в РП. Г. Купріянович був також одним із ініціаторів та засновників Українського історичного товариства в Польщі, а на початку його діяльності заступником голови цієї наукової організації.

Крім поточної щоденної праці на місці, за ініціативою і зусиллям Г. Купріяновича, протягом останніх кільканадцяти років Українське Товариство організувало або співорганізувало також ряд наукових заходів. Можна тут згадати науковий симпозіум про митрополита Петра Могилу (2006), дві великі конференції присвячені Михайлові Грушевському (2006, 2016), конференцію про люблінського українського перекладача і поета Петра Купрія (2012), чи врешті три великі наукові конференції про національні меншини у Польщі та Європі (2010, 2011, 2013), яких співорганізатором був УМКС та численні державні установи. І важко собі уявити хоча б одну з цих конференцій без вирішальної ініціативної та організаторської участі в них Г. Купріяновича. Деякі із цих наукових заходів були елементом відзначень важливих ювілеїв української історії. Варто особливо наголосити на Холмських відзначеннях 150-річчя народження у Холмі першого голови української держави у ХХ ст. та визначного українського історика Михайла Грушевського. Треба з гордістю сказати, що такого масштабного відзначення 150-річчя народження М. Грушевського не проведено навіть в Україні. Товариство стало також видавцем численних видань, як популярного, так і наукового характеру. Їх редактором, а часто і автором, був Г. Купріянович. Треба ска-

зати, що вся ця різноманітна праця вимагала багато часу та зусиль, для неї треба було присвятити не дні чи тижні, але місяці і роки.

Весь час Г. Купріянович активно брав участь у житті Православної Церкви. Можна тут хоча б згадати організовані з благословення і за ініціативою православного архієпископа Люблінського і Холмського Авеля великомасштабні відзначення 70-х роковин акції руйнування православних церков на Холмщині та Південному Підляшші, у підготовці і проведенні яких Г. Купріянович відіграв ключову роль. Тоді, у 2008 р., відбулися літругічні урочистості, споруджено пам'ятний знак у Холмі, підготовлено виставку польською та українською мовами, створено дві Інтернет-сторінки, видано книжку Г. Купріяновича про ці події зі вступними словами президента Польщі Леха Качинського та митрополита Варшавського і всієї Польщі Сави, проведено наукову конференцію, протягом року Г. Купріянович виступив з численними доповідями про ці події у різних місцевостях. Результатом цих заходів, організованих Люблінсько-Холмською єпархією за участі Українського Товариства, було повернення трагічних подій 1938 року до пам'яті суспільства. У 2013 р. старанням Г. Купріяновича відбулися відзначення чергових, 75-х, роковин акції руйнування церков. У 2010-2014 рр., своєю чергою, Г. Купріянович ангажувався в діяльність Православного Інтернет-радіо Люблінсько-Холмської єпархії. Було створено його українську версію, за ініціативою Г. Купріяновича почали з'являтися українські православні радіопередачі «Дзвони Холмщини і Підляшшя». З черги у 2007 чи 2017 рр. Г. Купріянович включився в проведення православних відзначень чергових роковин акції «Вісла». У 2017 р. була виготовлена виставка його авторства «Sumni dni nastały... Akcja „Wisła” (1947) i jej skutki dla Kościoła prawosławnego». Протягом років створені Григорієм Купріяновичем виставки мандрують по Польщі (та Україні), він сам також багатократно відвідував різні місцевості з історичними доповідями, у яких пояснював слухачам суть так трагічних для Православ'я та українського народу подій.

Цю всю діяльність Григорій Купріянович проводив протягом багатьох років паралельно з професійною роботою як асистент, а згодом ад'юнкт в Інституті історії Університету Марії Кюрі-Склодовської (1994-2015). Саме там вже після чотирьох років роботи він захистив у 1998 році свою кандидатську дисертацію «Українці на Холмщині та Південному Підляшші в міжвоєнний період (1918-1939)», якої промотором був проф. Т. Радзій, і дістав ступінь доктора гуманітарних наук. Працюючи в університеті, брав участь у десятках наукових конференцій, на яких виступав з доповідями. Був також автором багатьох наукових публікацій. Став теж автором або спів-автором популярних видань, зокрема про церкву Преображення Господнього в Люблині, про св.-Онуфрієвський монастир в Яблочині, православну традицію Туркович, про свв. Мучеників Холмських і Підляських, про руйнування православних церков на Холмщині і Підляшші. Був редактором кількох наукових збірників, літературних видань, наукових монографій інших авторів.

Мабуть читач «Над Бугом і Нарвою» вже втомився, читаючи про ці чисельні різноманітні виміри діяльності Ювіляра? Тому й буду скорочуватись, хоч це ще далеко не все. Григорій Купріянович в 2004-2006 роках був канцлером Європейського колегіуму польських і українських університетів у Люблині, який мав перетворитися в польсько-український університет. На жаль не вийшло, остаточно наші держави не змогли домовитися. То з ініціативи Г. Купріяновича у минулому році був створений Підляський науковий інститут. Директор Інституту: д-р Григорій Купріянович. І хоча Інститут ще не був тоді зареєстрований, проте коло людей, яке його творило, під керівництвом Григорія вже спромоглося організувати першу Підляську українську наукову конференцію присвячену 25-літтю Союзу українців Підляшшя. То з ініціативи Г. Купріяновича і в результаті його багатолітніх старань маємо в Люблині особливий український куточок. Біля давньої, ще середньовічної вулиці Руської, де з ХVII століття сто-

їть православна церква Преображення Господнього, маємо зараз сквер Тараса Шевченка, споруджений з велетня-каменя пам'ятник жертвам Голодомору в Україні, а кільце, з якого починається вулиця Руська, носить ім'я київського митрополита Петра (Могили). Ось на згаданому сквері, для вшанування 200-ї річниці з дня народження Т. Шевченка у 2014 р., Григорій зніціював нову українську традицію Люблина – «Читання Шевченка у сквері Шевченка», коли кожного року в день народження Кобзаря, тобто 9 березня, приходять на сквер кілька десятків людей, котрі читають вірші поета, як малюта, так і похилі пенсіонери. Треба ще згадати про один масштабний захід Українського Товариства, також започаткований Г. Купріяновичем – «Українську бесіду». Це розважально-інтеграційний захід, який відбувався щорічно в день Святої Трійці, під час якого святкували закінчення навчального року для української православної молоді та дітей. Завжди виступало там кілька цікавих ансамблів, а опісля до темної ночі лунав загальний український спів при вогнищі з ковбасками, бо захід проводився біля водосховища, у підлюблинському лісі. Як бачимо, тих різних заходів є так багато, що сам один чоловік не справився би зі всім. Це не змінює однак факту, що основна заслуга тут лідера, якого жартома називаю люблинським отаманом. Без нього того всього не було б...

Поза людським оком лишається кропітка, майже щоденна, канцелярська праця, це щорічно сотні різних листів і документів, тисячі телефонних дзвінків, писання десятків проектів про фінансування, багато, багато зустрічей з різними людьми, а все це необхідне, щоб можна було нормально діяти і реалізувати свої задуми. А є ще й сімейні обов'язки, на які також треба знайти час. Адже поруч Григорія весь час є дружина Марійка і три доньки: Оля і Катя – вже студентки, а також наймолодша Іванка, ще в початковій школі. Вони всі також активно включаються в різні виміри українського і православного життя, без них важко уявити цю всю діяльність, яку ініціює і проводить Григорій.

За свою велетенську працю для блага українського народу, Православної Церкви і польсько-українських взаємин, Григорій Купріянович отримав різні нагороди та відзначення. Можна тут згадати: Орден «За заслуги» від Президента України, «Знак пошани» від Міністра оборони України, Орден св. Марії Магдалини III ступеня, нагороду імені князя Костянтина Острозького, звання „Vene Meritus Terrae Lublins”, Медаль 700-ліття міста Люблин. Це добре, але я вважаю, що він, без сумніву, заслужив і на велику державну нагороду.

Ось основне про людину-велетня, яка присвятила своє життя для збереження національної ідентичності та історичної пам'яті українців, а також для будівництва життя Православної Церкви. Це завдяки таким людям наше українство ще живе. То щасливий подарок від мами і Бога для всіх нас. На жаль, люди, які так інтенсивно живуть, часто передчасно згорають. То ж побажаймо доктору Григорію Купріяновичу міцного здоров'я і шануймо таких людей, бо їх небагато.

Микола РОЩЕНКО

PS. Ця стаття була підготовлена до 50-річчя Григорія Купріяновича, яке випало 1 січня 2018 р. Саме тому в основному тексті статті майже не згадано про діяльність Г. Купріяновича протягом 2018 р. Проте, через вагомість останніх подій, слід згадати хоч про три основні виміри активності Г. Купріяновича протягом поточного року.

У березні 2018 р. Г. Купріянович був обраний співголовою Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин. З днем 1 червня 2018 р. був покликаний прем'єр-міністром Польщі на цю посаду, стаючи формальним лідером всіх національних і етнічних меншин у Польщі.

У лютому 2018 р., завдяки офіційній реєстрації, свою діяльність міг почати Підляський науковий інститут, який очолює саме Г. Купріянович. Великим успіхом стала II Підляська українська наукова конференція «Культура та мова Підляшся протягом століть», проведена у

листопаді 2018 р. в Більську. Покладено також основи під інші виміри діяльності Інституту.

Проте у цьому ювілейному році життя принесло Г. Купріяновичу ще й багато горя, про що не можна промовчати. З липня 2018 р. став він жертвою безпрецедентних атак і звинувачень з боку люблинського воєводи та деяких інших органів польської держави після своєї промови, виголошеної 8 липня 2018 р. у Сагрині на Холмщині, у якій в присутності президента України Петра Порошенка нагадав трагедію українських православних мешканців Сагриня у контексті історії Холмщини. Протягом місяців прокуратура проводила слідство у справі цієї промови, Інтернет заповнився гейтом проти «ворога польського народу» і всіх українців. Можна запитати: за що? То ж Г. Купріянович не сказав у Сагрині одного слова неправди. Чи говоривши правду можна зневажити польський народ? Адже найвищі представники польської держави не раз говорили, що поєднання між поляками та українцями може відбутися тільки на основі правди про минуле. Чи правдою є тільки погляди державних посадовців, а українці не мають права мати власне бачення історії і згадувати про свої жертви? «Справа Купріяновича» набрала протягом 2018 року міжнародного розголосу і стала виявом кризи у польсько-українських стосунках. Багато визначних постатей, польських і українських вчених, публіцистів, політиків стало на захист Г. Купріяновича, стверджуючи, що звинувачення проти нього є безпідставними. Стіною стала за ним також українська громада в Польщі та поза її межами. У результаті як Інститут національної пам'яті, так і Округна прокуратура в Замості, ствердили, що своїми словами Г. Купріянович не скоїв злочину, а звинувачення були безпідставними. Зараз прізвище Григорія Купріяновича – вже не лише для нашого середовища, але й в загальноукраїнському вимірі – стало символом відстоювання української історичної пам'яті.

MP

Gwary – nasze (niechciane?) bogactwo

Przed lata przyzwyczailiśmy się patrzeć na gwary międzyrzecza Narwi i Bugu jak na kłopotliwą, najczęściej będącą powodem do wstydu spuściznę po wiejskich przodkach. Związane jest z tym głęboko zakorzenione przekonanie, że różniące się między gwary poszczególnych wsi to dziwny język mieszany, a nie lokalna odmiana języka ukraińskiego. Dziś na zróżnicowanie ukraińskich gwar podlaskich, zachowujących wiele archaicznych i nie występujących w innych regionach cech, możemy patrzeć jak na element naszego bogactwa kulturowego – dowód naszej długiej historii i wielowiekowego zakorzenienia na tej ziemi.

Gwary podlaskie – nasze wstydlive dziedzictwo

Nie ulega wątpliwości, że Podlasie jest terenem ciekawym pod względem językowym. Do dnia dzisiejszego na terytorium między Bugiem a Narwią zachowały się gwary, zaliczane przez językoznawców do grupy gwar północnoukraińskich. Są one dość różnorodne, dlatego też mowa poszczególnych części regionu, a często nawet sąsiadujących ze sobą wsi, różni się między sobą, niekiedy dość znacznie. Ta różnorodność powoduje, że osoba osłuchana z gwarami podlaskimi nawet po kilku wypowiedzianych zdaniach bez trudności wskaże część regionu, z którego pochodzi rozmówca, a niekiedy nawet konkretną miejscowość. Jednak sami mówiący *po swojemu*, których nie dość, że nie uczono o gwarach, to na dodatek starano się przekonać, że *ruski* język wsi jest czymś gorszym w stosunku do literackiego języka polskiego, skłonni są dostrzeżać w tej różnorodności nie bogactwo, ale kłopotliwą, najczęściej będącą powodem do wstydu spuściznę po wiejskich przodkach. Związane jest z tym głęboko zakorzenione przekonanie, że różniące się między gwary poszczególnych wsi to dziwny język mieszany, a nie lokalna odmiana języka ukraińskiego. „Bo jak – można czasami usłyszeć – mam nazwać swój język ukraińskim, jeżeli u mnie mówi się tak,

w sąsiedniej wsi trochę inaczej, a w literackim ukraińskim jest jeszcze inaczej?”. Wynika to często z braku zrozumienia samego pojęcia *gwara*.

Gwara a język literacki

Zapytawszy przeciętnego mieszkańca Podlasia – jakim językiem posługuje się góral, mówiący gwarą podhalańską, raczej nie powinien mieć problemu z odpowiedzią – po polsku, ale tak trochę inaczej. Mówiąc najogólniej, owo „trochę inaczej” to gwara.

Czym jest gwara? To język występujący na niewielkim terytorium, ograniczający się niekiedy do kilku albo nawet tylko jednej wsi, mający cechy systemowe konkretnego języka literackiego, ale w pewien sposób różniący się od niego, najczęściej fonetycznie i leksykalnie. Nie jest to z pewnością żaden język mieszany, tak jak myślą czasami mieszkańcy naszego regionu.

Z podanej definicji wynika, że skoro istnieje jakaś gwara, istnieje też na pewno konkretny język literacki, do którego można ją przypisać. Dlatego też mowa *górola* to nic innego jak regionalna odmiana języka polskiego, mowa *diad’ka* spod Hajnówki – regionalna odmiana języka ukraińskiego, a mowa *dziadźki* z okolic Narewki – regionalna odmiana języka białoruskiego.

Powstanie gwar było związane z osiadłym charakterem ludności uprawiającej rolnictwo, która w dobie pańszczyźnianej była przypisana do ziemi. Brak stałych kontaktów oraz warunki geograficzne niesprzyjające łatwemu przemieszczaniu się, takie jak bagna czy puszcze, miały wpływ na pogłębienie różnic między poszczególnymi gwarami. Dlatego też w sąsiednich wsiach możemy mieć zupełnie różne warianty językowe. W jednej wsi usłyszymy więc *howoryty*, *trochu* i *worona*, w innej *howoryty*, *trochu* i *wurona*; w jednej wsi sowę pójdzkę nazwą *puotkacz*, a innej – *powiwkacz* etc. Ta różnorodność nie przeszkadza jednak w zaliczeniu gwar konkretnych miejscowości

do jednego, tego samego języka, pod warunkiem jednak, że zawierają one cechy systemowe tego samego języka. Gwary podlaskie wykazują integralny związek z językiem ukraińskim, co dostrzegali badacze już ponad 150 lat temu.

Gwary białoruskie, przejściowe czy ukraińskie?

Gwary podlaskie były przedmiotem zainteresowań badawczych filologów i etnografów od połowy XIX w. Już wówczas wyraźnie wydzielano na tym obszarze gwary typu ukraińskiego (*dekały*) i białoruskiego (*dziekały*). Zgodnie z ówczesną terminologią gwary nad Bugiem i Narwią nazywano *maloruskimi*.

W okresie międzywojennym gwary te badał prof. Władysław Kuraszkiewicz, który jednoznacznie zaliczył je do grupy gwar ukraińskich. Polski uczyony dokładnie wytyczył granicę przebiegającą między gwarami białoruskimi a ukraińskimi na Podlasiu. Widać to najlepiej na przygotowanej przez niego mapie – wynika z niej, że gwary takich miejscowości, jak: Zawyki, Bohdanki, Ostrówki, Hoźna czy Krynica należą do grupy gwar białoruskich, podczas gdy w Wojszkach, Rybołach, Łosince czy Lipinach mówi się już po ukraińsku.

W okresie powojennym gwary podlaskie były przedmiotem zainteresowania przede wszystkim filologów z Lublina i Warszawy. Najważniejszą publikacją, w której opracowano je najbardziej konsekwentnie i systematycznie, był wydany przez Instytut Słowianoznawstwa Polskiej Akademii Nauk w Warszawie *Atlas gwar wschodniostowiańskich Białostoczczyzny*.

Niestety, w okresie powojennym, w związku z zaliczeniem wszystkich prawosławnych mieszkańców województwa białostockiego do białoruskiej mniejszości narodowej, wielu naukowców zaczęło włączać gwary podlaskie do grupy gwar białoruskich lub tzw. przejściowych. Publikacje, w których język mieszkańców okolic Narwi, Hajnówki, Orli, a na-

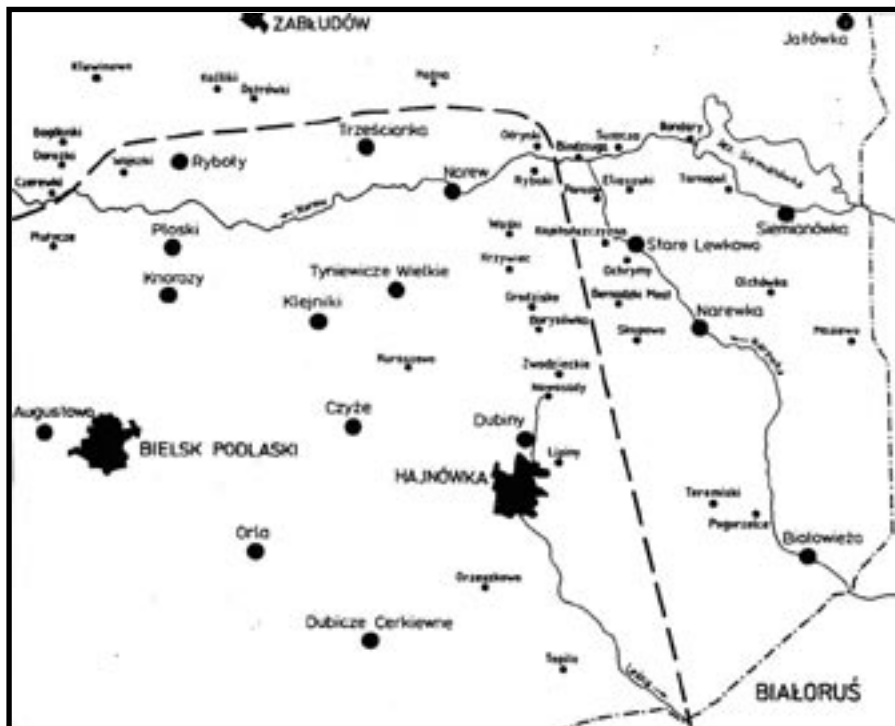
wet Kleszczel jest nazywany „gwarami przejściowymi białorusko-ukraińskimi”, „gwarami białoruskimi przejściowymi

do ukraińskiego” itp., pojawiają się zresztą do dnia dzisiejszego, niestety, także w licznych opracowaniach naukowych.

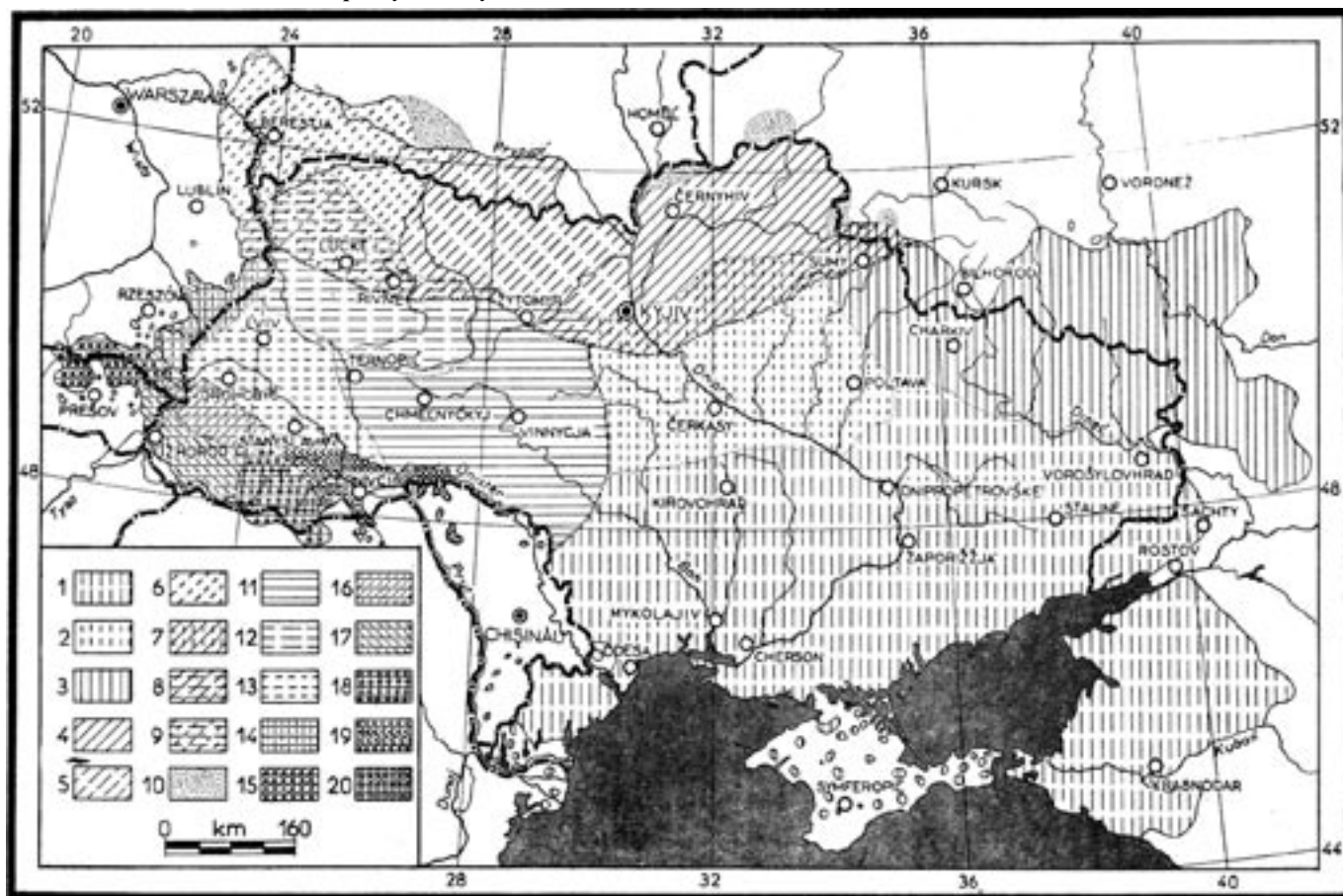
Pojęcie przejściowości często jest nadużywane ze względów ideologicznych, a do gwar przejściowych są zaliczane gwary, nie mające żadnych (!) cech systemowych, które zadecydowały o ukształtowaniu się odrębnego języka białoruskiego.

Cechy ukraińskie gwar podlaskich

O tym, że gwary podlaskie należą do grupy gwar ukraińskich, decydują głównie zjawiska fonetyczne, uważane powszechnie za typowo ukraińskie, a obecność w nich słownictwa z innych języków nie świadczy jeszcze o przejściowości czy mieszanym charakterze tych gwar. Przenikanie do jakiegokolwiek języka obcego słownictwa jest zresztą zjawiskiem typowym – wystarczy posłuchać polszczyzny, do której na przestrzeni stuleci przenikały różne zapożyczenia, także z języka ukraińskiego (np. *hołota*, *ohydny*, *hołubić*, *hałas*, *hultaj*, *hulanka*, *portki*, *krynica*, *czerechca* czy *czereśnia* – w miejsce historycznie umotywowanej formy *trześnia*). Czy to oznacza jednak, że możemy nazwać język polski przejściowym?

Schematyczny zarys białorusko-ukraińskiej granicy językowej w woj. białostockim (od 1999 r. – podlaskim) wg badań dialektologów polskich (Michał Sajewicz, *O białorusko-ukraińskiej granicy językowej na Białostocczyźnie*, w: *Ze studiów nad gwarami wschodniosłowiańskimi w Polsce*, – „Rozprawy Slawistyczne”, UMCS, t. 12, Lublin 1997, s. 106.

Mapa gwar języka ukraińskiego wg badań Iwana Żyłki i Fedota Żyłki („*Енциклопедія українознавства*”, t. 2, s. 525). 1-3 – dialekty południowo-wschodnie. 4-10 – dialekty północne. 11-20 – dialekty południowo-zachodnie. **Gwary:** 1 – stepowe; 2 – środkowonadnieistrzańskie; 3 – słobozańskie (słobodzkie); 4 – wschodniopoleskie; 5 – środkowopoleskie; 6 – zachodniopoleskie i podlaskie; 7-9 – przejściowe do południoukraińskich na podstawie północnej; 10 – przejściowe do języka białoruskiego i rosyjskiego; 11 – podolskie; 12 – południowowołyńskie; 13 – naddnieistrzańskie; 14 – nadszańskie; 15 – lemńowskie; 16 – bojkowskie; 17 – środkowozakarpackie; 18 huculskie; 19 – pokuckie; 20 – bukowińskie.

Jakie cechy powodują, że gwary podlaskie można zaliczyć do gwar ukraińskich? Najważniejsze z nich to: twarda wymowa spółgłosek przed prasłowiańskim *e* (*derewo*, *peredaty*, *czerewiki*); twarda wymowa spółgłosek przed prasłowiańskim *i*, w rezultacie czego *i* zlało się z *y* (*howoryty*, *mysyty*), z wyjątkiem archaicznych gwar, gdzie zachowała się miękka wymowa spółgłosek przed *-i* (*howoryti*, *misiti*); okanie, czyli wymowa typu *holowa*, *korowa*, *worona*, *doroha*; miękka wymowa spółgłoski *c* na końcu wyrazów (*chlopeć*, *miśseć*, *krynici/krynyci*, *paleć*); ikawizm, czyli zastąpienie prasłowiańskiego *jat'* oraz dźwięków *o* i *e* samogłoską *i* (*tiło*, *nicz*), lub też jego etap pośredni – dyftongizacja (*stuol*, *chli^eb*, *Czyży^e*); brak charakterystycznego dla języka białoruskiego ciekania (*dati*, *daty* zamiast *dać*, *daci*; *mołoti* lub *mołoty*, *mułoty* zamiast *małoci* lub *małoć*) oraz dziekania (*dewet'*, *dewyt'* lub *dewjat'* zamiast *dziewieć* *dziewjać*); miękka wymowa *ś*, *ć* i *dź* w części sufiksальной przymiotników (*puolski*, *zbućki*, *ladźki*); szerokie zastosowanie w celowniku liczby pojedynczej rzeczowników męskich, a często też nijakich, końcówki *-owi*, np. *koniowi*, *hrybowi*, *Stepanowi*.

Gwary – nasze (niechciane) bogactwo

Między językiem poszczególnych wsi istnieją wyraźne różnice w wymowie, słownictwie, niekiedy też w odmianie słów. Generalnie całe terytorium nad Bugiem i Narwią można podzielić na obszar występowania gwar archaicznych typu *choditi*, *robiti* oraz obszar występowania gwar typu *chodyty*, *robyty*.

Gwary archaiczne obejmują północne tereny Podlasia (okolice Narwi, Hajnówki i Bielska Podlaskiego) oraz wsie leżące w całym zachodnim pasie (okolice Bociek i Siemiatycz) i ciągną się aż za Bug (stąd też wymowa typu *choditi*, *robiti* np. we wsiach koło Białej Podlaskiej). W gwarach tych zachowały się dyftongi *i^e*, *y^e*, *uo* (*wi^era*, *ti^esto*, *hry^ech*, *pluot*), dawna wymowa zaimka *sztó* (który na gruncie języka ukraińskiego zaczął przechodzić w *szczo* dopiero w XV-XVI w.), forma *byti*, która w języku Podlasian funkcjonuje bez zmian od czasów prasłowiańskich (forma z *u* – *buty* stała się powszechna dopiero w XVII w.) oraz szereg innych cech, relikwowych dla języka ukraińskiego.

Gwary typu *chodyty*, *robyty* występują, mówiąc najogólniej, w miejscowościach leżących koło Orli, Dubicz Cerkiewnych, Kleszczel, Milejczyc. Zachowały się tu dyftongi (*wi^eryty*, *ty^esto*, *muost*, chociaż usłyszymy już *pysok*, *hnyzdó*), zaś w miejscowościach na południe i na zachód od Kleszczel (np. we wsiach Czeremcha, Kuzawa, Wojnówka, Tymianka) pojawia się ikawizm – *wira*, *sino*, *tisto*.

Oczywiście są też wsie, w których mamy wymowę pośrednią, np. we wsiach parafii Stary Kornin możemy usłyszeć *sztó*, *była*, ale już *chodyty*, *robyty*.

W przeszłości różnice między poszczególnymi gwarami były piętnowane, wręcz wyśmiewane przez mieszkańców sąsiednich miejscowości (jednym z przykładów mogą być popularne niegdyś przezwiska *sztokmany* – *szczokmany*). Później wykorzystywano je, próbując udowodnić rzekomą „przejściowość” gwar, co miało na celu sztuczne „zbliżenie” do języka białoruskiego i zaprzeczenie ukraińskiego charakteru mowy mieszkańców terytorium między Bugiem a Narwią. Dziś na zróżnicowanie ukraińskich gwar podlaskich, zachowujących wiele archaicznych i niewystępujących w innych regionach cech, możemy patrzeć jak na element naszego bogactwa kulturowego – dowód naszej długiej historii i wielowiekowego zakorzenienia na tej ziemi.

Mimo to podlaskie gwary zanikają. W miastach i miasteczkach posługują się nimi nieliczni, z kolei na wsiach – jedynie przedstawiciele średniego i starszego pokolenia. Niestety, nawet ci, którzy jeszcze mówią „po swojemu”, najczęściej posługują się językiem, w którym coraz mniej jest „gwary w gwarze”, a więcej polonizmów. Do dzieci i młodzieży nikt już nie zwraca się „po swojemu”, w przekonaniu, że to tylko przyczyni się do trudności z nauką w szkole i utrudni im życiowy start w mieście.

Powoli los gwar, podobnie jak naszych wyludniających się wsi, staje się przesądzony. Nic tu nie zmienią wysiłki pojedynczych osób, które próbują jeszcze przekazać dzieciom i wnukom język ich przodków. Za kilkadziesiąt lat to, jak mówiono kiedyś w Dobrowodzie, Orzeszkowie, Czyżach czy Krasnej Wsi, można będzie usłyszeć jedynie z nagrań albo przeczytać w naukowych publikacjach.

На Пудляши – вірши наши

Юрій Гаврилюк

* * *

Мово наша
Батькуов і дідуов наших
Молітво наша
До руоднеї землі^e
    Ти як маті руодна
    До сну нас количала
    Учила ти нас жити
    Якімі статі нам людьмі
Ти як кров горача
Між народа кружиш
Кажди чоловік
Серцьом є твоїм
    І хоч ти біла
    «Генію пана недоступна»
    Царам ненавістна
    Ми тебе зберегли
Збережемо ми тебе
І в теперишні нам час
Будемо тобою говорити
І не загіне сьлі^eд по нас

Червень 1992 р.

Jurij Hawryluk

* * *

Mowo nasza
Baťkuow i diduow naszych
Molitwo nasza
Do ruodnejzi zemli^e
    Ty jak matі ruodna
    Do snu nas kołychała
    Uczyła ty nas żyti
    Jakimi statі nam lud`mi
Ty jak krow horacza
Miż naroda krużysz
Každy czołowiek
Serciom je twojim
    I хоч ty była
    «Heniju pana недоступna»
    Caram nenawistna
    My tebe zberehli
Zbereżemo my tebe
І в теперышні нам час
Budemo toboju howoryti
І не zahine śli^eд по нас

Czerweń 1992 r.

Ludmiła ŁABOWICZ

НАД БУГОМ І НАРВОЮ – № 6/2018

Wspomnienia chłopca z akcji „Wisła”

Gospodarowanie

Tak naprawdę prawdziwe gospodarowanie zaczęło się po przeprowadzce do wsi. Grzejkowie na drugi rok wiosną przeprowadzili się do sąsiedzkiego domu. Byliśmy więc sami u siebie, na całym obejściu, na które składał się już opisany dom, obora murowana, stodoła i oczywiście szopka na drewno i narzędzia. Przy domu był ogródek, w którym najczęściej gospodarowałem ja, sadząc różne krzewinki i drzewka.

Trzeba tu dodać, że nasadzeń owocowych w naszej okolicy za dużo nie było. W obejściu naszego domu nie rosło żadne drzewko owocowe – stąd też moja inicjatywa. Wyszukiwałem na polach, przy miedzach dziczki jabłoni, gruszek, wykopywałem i sadziłem w swoim ogródku. Ktoś by zapytał, dlaczego nie sadzono tam warzyw. Niestety wokół domu ziemia była tak licha, że nie nadawała się na ogród warzywny. Warzywa owszem uprawiano, ale na działkach bardziej ku temu odpowiednich. Przeważnie za wsią koło Omulwi, w kierunku Głuchu.

Jak już wspominałem, z powodu uwarunkowań politycznych posiadanie większej ilości ziemi nie było wskazane. Lepiej było być gospodarzem najwyższej średniorolnym – zwłaszcza że mnie chciano kształcić dalej. Ziemia była, nie trzeba było jej tylko wykazywać. Mieli ją nasi dobrzy sąsiedzi, o których już wspominałem. W zamian za pomoc można było do spółki wykosić kawałek łąki bądź zaorać, obsiać lub obsadzić jakąś działkę. Jednak w okolicy ziemia była mało urodzajna. Uprawiano przeważnie żyto i ziemniaki, toteż nie było tam wcześniej „baerów”, czyli większych majątków ziemskich.

Nad rzeką Omulwią, która nie została uregulowana, było dużo niezagospodarowanych podmokłych łąk, które sięgały po odległy o 3 km Ruklas. Toteż większość gospodarzy nastawiała się na hodowlę, zwłaszcza krów. We wsi uruchomiono skup mleka, a raczej śmietany. Ta niby mleczarnia (zwana zlewnią mleka) znajdowała się najpierw w budynku gospodarczym u Redingów, później adaptowano pomieszczenie bardziej profesjonalne.

Napisałem, że skupowano nie mleko, a śmietanę. Do oddzielania śmietany od mleka służyła specjalna wirówka, tak zwana „centryfuga”. Na czym to polegało? Otóż maszyna ta, czyli centryfuga, składała się z dużego zbiornika u góry, do którego wlewało się lekko podgrzane mleko, następnie kręciło się korbą, a jakieś dyski wirujące w środku oddzielały śmietanę od mleka.

Śmietana spływała jedną rurką, a mleko drugą. Mleko zabierało się do domu, a śmietanę do mleczarni i za to płacili.

Żeby było mleko, trzeba hodować krowy, a do ich pasienia potrzebny był pastuch. Pod Ruklasem było dużo niby niczyich podmokłych łąk. W czasie wiosenno-letnim wypas był zbiorowy, na ten okres wieś najmowała pastucha. Pastuch, którego najbardziej zapamiętałem, miał na imię Jan. Był trochę kulawy, a przeżywałem go Aj-waj, a to dlatego, że gdy zbierał krowy na pastwisko, krzyczał „Aj-waj wyganiać, aj-waj...”. Nie wiem, jak było z rozliczeniem finansowym, ale gdy chodzi o wyżywienie, to każdy gospodarz karmił pastucha tyle dni, ile było krów. Pastuch po kolei szedł od pierwszego do ostatniego gospodarza we wsi, potem wracał na początek i tak w kółko, aż do jesieni.

Maszyn nie było, toteż rąk do pracy nigdy nie było za dużo. Wszystkie prace, z wyjątkiem młócenia, wykonywało się ręcznie, a jedyną siłą pociągową był koń, no może para koni.

Brat Janek, gdy tylko skończył 18 lat, to z wiosną został powołany na 3 miesiące do SP (Służba Polsce). Był przy odgruzowywaniu Warszawy. Tam też trochę przysobiał się do murarki. Toteż po powrocie z SP pan Cackowski, murarz wykwalifikowany, który stawiał nam piece, wziął go jako pomocnika. Robót budowlanych było wtedy dużo. Odgruzowywano, odbudowywano Szczytno, Olsztyn. Przy tej okazji Janek nauczył się murarki i stawiania pieców. Dwa lata później powołano go do odbycia zasadniczej służby wojskowej. Służył w Legionowie w wojskach łączności. Raz z matką pojechaliśmy go odwiedzić.

Żeby zrozumieć dalsze zdarzenia, wróć trochę do polityki. W roku 1954 zmienił się system administracyjny kraju. Zamiast gmin i sołectw powoływane zostały Gromadzkie Rady Narodowe. Sołtysów zastąpili tak zwani pełnomocnicy. Wesołowo awansowało, stało się siedzibą Gromadzkiej Rady Narodowej. Z tą reorganizacją z obecnego punktu widzenia było bardzo śmiesznie. Do Gromadzkiej Rady Narodowej w Wesołowie miały należeć i ostatecznie należały wsie Wesołowo, Wesołówko, Jankowo, Głuch, Ruklas, Rekownica. Nie wiem dlaczego, ale Rekownica protestowała. Nie chciała należeć do GRN w Wesołowie. Pamiętam nawet jakiś artykuł w lokalnej gazecie, zatytułowany „W Wesołowie niewesoło, a do Jedwabnego za daleko”. No bo do Jedwabna, miejscowości dużo większej niż Wesołowo, która wcześniej była siedzibą gminy, rekowniczanie mieli 10 km, do Wesołowa tylko 5, ale to była tylko wiocha.

Władzami GRN byli przewodniczący, sekretarz, kilku radnych wybieranych w demokratycznych wyborach. Oczywiście, żeby sprostać ówczesnemu systemowi, na przewodniczącego został wybrany przedstawiciel klasy robotniczo-chłopskiej – nasz sąsiad, pan Grzejko, robotnik leśny nie umiejący ani pisać, ani czytać (od tego był sekretarz). Na tej reorganizacji wieś nawet dużo zyskała i zmieniła oblicze. No bo jeśli Gromadzka Rada, to i oczywiście Urząd Poczty, jak poczta, to telefon, naczelnik i listonosz.

Piszę o tym, dlatego że brat tuż po powrocie z wojska zatrudnił się na poczcie jako listonosz. Mnie jako nastolatkowi zdarzało się od czasu do czasu wyręczyć brata. Z torbą listonosza na plecach objeżdżałem sąsiednie wioski służbowym rowerem brata firmy Bałtyk, mam obecnie taki w garażu jako zabytek. Byłem dumny z tego. Tak dumny, że na emeryturę odchodziłem z Poczty Polskiej, gdzie pracowałem jako informatyk.

Wróćmy jednak do spraw gospodarczych. Wiadomo, pracy na gospodarstwie nigdy nie brakuje, zawsze się znajdzie jakieś zajęcie, zwłaszcza od wiosny do jesieni. Zaczynając od prac wiosennych – sianie, sadzenie. Później sianokosy, żniwa, omłoty, wykopki i znów oranie, sianie i tak w kółko. Nie było zlituj się. Często rano skoro świt ojciec budził: „Synok, taka chorosza rosa, idem kosyty”. Tak, tak, już od 14. roku życia ciągnąłem kosę, nie mówiąc o grabieniu czy zwózce. Najgorsze jednak były żniwa.

Gdy brat był w wojsku, to układ był taki, że ojciec kosił, matka podbierała, a ja robiłem przewiąsła i wiązałem snopki. Później, jak brat wrócił z wojska, to kosiło się na dwie kosy. Jedną kosą kosił ojciec, a drugą brat. Matka podbierała za ojcem, ja za bratem. Gorąco, słoma kłuje, ręce całe podrapane. Kosiło się od rana – jak tylko opadła rosa – do wieczora. Nieraz z utęsknieniem spoglądałem w niebo, czy nie nadchodzi jakaś chmurka deszczowa.

Żniwa kończyły się omłotami. Tak jak wcześniej wspominałem, młóciło się tu dużymi maszynami na czyste zboże, napędzanymi silnikami spalinowymi. U jednego gospodarza młóciło się wprawdzie krótko, dosłownie kilka godzin, tak że w ciągu jednego dnia można było obsłużyć kilku gospodarzy. Jednak do sprawnego obsłużenia agregatu omłotowego trzeba było też kilka albo i kilkanaście osób.

Spróbuję wyspecyfikować taki przykładowy skład:

– jedna osoba wpuszczająca snopki do bębna maszyny młócej,

- jedna rozrzucająca przewiąsła snopków,
- jedna lub dwie osoby na zasieku lub stercie podawały snopki na maszynę,
- dwie osoby (jak było blisko, mogła być jedna) do noszenia worków ze zbożem do spichrza,
- cztery lub pięć osób do odbierania i wiązania omłóconej słomy,
- jedna pilnowała porządku wokół maszyny: odgarniała plewy i mierzwię,
- jeszcze dwie osoby, gdy wymłóconą słomę układano jednocześnie w stertę.

Tak więc do pełnej optymalnej obsługi takiego sprzętu trzeba było w zależności od sytuacji od dziesięciu do czterdziestu osób. Kurzu przy tym było co niemiarą, zwłaszcza gdy młóciło się w stodole – na zewnątrz, ze sterty trochę mniej. Wychodziło się umorusanym jak diabełek.

Oczywiście nie samą pracą się żyło. Co dwie – trzy godziny były przerwy na posiłki i to bardzo obfite, a na koniec wzmocnione nawet kieliszkiem alkoholu. Nie było zwyczaju najmowania robotników do omłotów. Sąsiad zapraszał do pomocy sąsiada, w zamian szedł pomagać sąsiadowi. Czyli wszystko odbywało się na zasadzie tak zwanej tkłki.

Z końcem sierpnia kończyły się omłoty, zaczynały prace polowe, przygotowanie ziemi pod jesienne zasiewy, to jest podorywki, wywóz obornika, orka, sianie.

Równoległe we wrześniu zaczynały się również wykopki. Wykopki też odbywały się ręcznie. Kopało się motyką, inaczej gracą. Tato rano wyorywał parę rzędów (redlin) kartofli i zabierał się do innych prac polowych, a mama kopała, czasami pomagała babcia – jak była zdrowsza. Wieczorem tato przyjeżdżał furmanką i zabierał wykopany urobek – przy jesiennych słotach robota niezbyt przyjemna.

Oprócz tego uprawiano się jeszcze konopie, proso oraz len. Jeśli chodzi o len, to nawet na skalę przemysłową, czyli kontraktowało na rzecz roszarni w Szczytnie. Gdzieś pod koniec sierpnia rozpoczynało się rwanie lnu. Robota może niezbyt ciężka, ale marudna, zwłaszcza gdy len był niezbyt dorodny i przerośnięty zielskiem. Wtedy trzeba było wybierać tak, żeby nie było zielska, bo inaczej obniżało to wartość handlową. Wyrwany len rozkładało się, suszyło i wiązało w pęczki. Ostatecznie wiozło się do Szczytna do roszarni. Oczywiście część lnu zostawiała się na własne potrzeby, by przerobić na włókno.

Technologia przeróbki lnu i konopi na włókno nie była zbyt skomplikowana, ale wieloetapowa i długotrwała. Spróbuję w skrócie opisać proces pozyskiwania włókna z lnu.

Etap pierwszy: Po wysuszeniu słomy lnianej należało ogłowić, czyli pourywać główki lnu, w których znajdowało się nasienie (siemie). Robiło się to odpowiednim grzebieniem, rzadziej się młóciło.

Etap drugi: Po ogłowieniu słomę lnianą rozkładało się na polu, na rosenie lub moczyło się w sadzawkach lub rzekach. Trwało to około trzech tygodni.

Etap trzeci: Międlenie, czyli łamanie słomy po to, żeby oddzielić od niej włókno. Służyły do tego międlice i tarlice (cierlice). Połamaną słomę lnianą nazywano paździerzami, a ponieważ roboty te wypadały w jesiennym miesiącu, toteż otrzymał on nazwę 'październik'.

Etap czwarty: Trzepanie i czesanie włókien, żeby je uszlachetnić i pozbyć się reszty paździerzcy.

Jesienią odbywało się też strzyżenie owiec.

Z nastaniem późnojesiennych dni i zimy roboty przenosiły się do domów. Len i wełnę trzeba było uprząść na kołowrotkach, później ze szpuli na kłębek, z kłębka na motek. Następnie było pranie, farbowanie, znów zwijanie, rozwijanie. Takie roboty trwały przeważnie do końca karnawału. Z nastaniem Wielkiego Postu stawiano krosna i tkano aż do Wielkiego Tygodnia, czyli do Niedzieli Palmowej. Tkano różne rzeczy. Z lnu płótno na bieliznę, prześcieradła, dekoracyjne ręczniki. Z wełny zaś tkano kilimy, narzuty, wyrabiano też swetry, rękawice i inne potrzebne w gospodarstwie części garderoby. Tymi pracami zajmowały się przeważnie kobiety.

Mężczyźni jeździli do pracy w lesie. W leśnictwie brakowało rąk do pracy, można więc było trochę zarobić, a przede wszystkim uzyskać deputat na drewno opałowe. Pracowało się przy trzebieży (z dość jeszcze młodego lasu wycinano naznaczone przez leśniczego sosny), pozyskując kopalniaki, żerdzie, jak również przy wyrębie (wycinano wszystko, przygotowując pod nowe nasadzenia). Praca oczywiście odbywała się przy pomocy narzędzi ręcznych – piła, siekiera, korowaczka (takie narzędzie

do oskrobywania kory z drzewa).

W takim to zapracowanym świecie miała wtedy młodość, nie tylko moja. Czas wolny to była niedziela – chociaż nie zawsze, często gdy lato było deszczowe, to i w niedziele, korzystając ze słonecznego dnia, zbierało się siano lub zwoziło zboże.

Pamiętam, a było to „roku pamiętnego” 22 lipca. Wtedy dzień ten był świętem narodowym. „Święto Odrodzenia”. Piękny słoneczny dzień. Tatko mówi: „Chodź synok, zhrzebemo sino, zawtra może doszcz bude”. Cóż miałem robić, poszedłem. W czasie grabienia cały czas uświadamiałem ideologicznie ojca co do wielkości tego święta. Na co ojciec odpowiadał: „Hreby synok, hreby. Jak zhrzebem, budiom swjatkowaty”.

Od czasu do czasu były również wyjazdy do młyna w Wielbarku albo na targ do Szczytna lub Chorzeli. W tym czasie w Wielbarku na rzece Omulew był młyn wodny. Lubilem w międzyczasie stać na jazie i wsłuchiwać się w szum turbiny, która poruszała pędnie młyna. Przed wojną na tym samym jazie, tylko po drugiej stronie rzeczki, był tartak.

Wyjazd do Szczytna był bardziej atrakcyjny. Wiadomo, jak to wtedy na targach bywało. Wyjeżdżało się bardzo rano, żeby zająć dobre miejsce na targowisku. Przed wyjazdem smarowało się osie wozu (u nas był żelaźniak), bo trzeba było przejechać co najmniej 40 kilometrów. Prawie cały czas jechało się przez las, po drodze przejeżdżaliśmy obok polany przy rzece Sawica, zwanej Papiernią, jako że przed wojną była tu prawdopodobnie fabryka papieru. Na rzece był most, który zaraz po osiedleniu się na Ziemiach Odzyskanych budował między innymi mój ojciec. Droga w większości była polna, dopiero jakieś pięć kilometrów przed Szczytnem wjeżdżało się na drogę asfaltową. Wtedy można było trochę podgonić konika. Wóz turlał się leciutko po asfalcie i słycać było rytmiczne stukanie kopyt po asfalcie – klik-klak, klik-klak, klik-klak...

Zakończenie na str. 44

На Пудляши – люде наши

Микола Патеюк

(14 листопада 1923 – 3 березня 2007)

Сього року минає 95 літ од дня народження нашого народного поета Миколи Патеюка – любителя легенд і казок, якії в дитячі рокі зачув у свойому рудному селі Забагонщина (Zabagonie), що тепер у гміні Дубичі-Церковни, на окраїні Біловізької пуци. Саме з єю вун найбульш зв'язав жите: «Село Забагонщина сто метрув од пуци і я з молодих літ до її привик. Навит як кілька літ мні було, то разом з інакшими дітьми бігав по пуци і ніколи не заблудив. Почти всьо жите я пров'юв у Біловізькуй пуци і працьовав як лісник».

Перед вуйною Микола Патеюк ходив до польської школи – спочатку у Мацкевичач (Довгому Броді), потум у Витові, Кліщелях, Гайнувці. Послі учився ще 2 рокі у совітській «десятилітці» у Гайнувці, де учили по-російському, а були ще лекції німецької і білоруської мови. У травні (маю) 1944 року, недовго перед кунцьом німецької окупації, яка тут тривала до другої половини липня 1944 року, був вивезяни на примусову роботу у Схудні Пруси, в околиці Елку. Зсоль, в лютому 1945 року, був мобілізовани в Червону армію – така була доля бульшости молодих «арбайтерув» з територій, якії у 1939 році знашлися «пуд Совітами». Трафів на фронт і був раняни при штурманьові Кенігсберга (Королевця), але вишов з того живим. А ще троху познав центральну Україну, бо полк, в якому служив, був послі закунчиня вуйни перенесяни на пув року до Полтави, а стамтуль до Кійова: «В Кійові я рук часу був. То мене тогди зацікавила Кієво-Печерська лавра. Монах нас опроваджав, кажди свічу мів в руках і ми ходили пуд землею, тиї мощи оглядали. А потум наш генерал будовав собі дачу в Черкасах. Бо армія отримувала всякі матеріали і генерал задумав з того дачу собі збудовати. Наняв на місцю майструв, а мене й ще двох солдатув послали пильновати. То ми поїхали пароходом по Дніпри і в Черкасах на зміну ночами стоялі й пильновали зо три місяці, бо потум советські власті зацікавились, скуль генерал такую собі велику дачу будує і взяли одобрали. Там цікаво було, бо одну нуч вартуєш, а дві свобудни. До Черкас театр приїжджав, нас пускали без білетув, ми слухали, як пісні українські спивають. Як треба було сіно заготовляти коням з нашого полку, то ми їздили на села, там вечорами дивчата спивали».

Повернувши у 1947 рокові додому, Микола Патеюк почав працю лісника – спочатку якійсь час у Старині, Наровці, Контах коло Сім'ятич, а послі вже в Біловіжі, де робив аж до емеритури у 1983 рокові (заочно ще скунчив біловізьке Лісовое технікум). Тут тоже став обводити туристув і записувати розкази, котори чув, коли ще був дитятю: «Перед вуйною на селах ніхто не куповав газет, бо були дорогії, ніхто радива не мів, телевізії не було. То збиралісь люде – розказували разни легенди, казкі, а дівчата то прали вовну. Навит розказували такії історії, що в околицях Більська в одному селі хтось

Mykoła Patejuk

(14 listopada 1923 – 3 marca 2007)

Сіoho року mynaje 95 lit od dnia narodzenia naszoho narodnoho poeta Mykoły Patejuka – lubytela lehend i kazok, jakiji w dytiaczy roki zaczuw u swojomu rudnomu seli Zabahonszczyna (Zabagonie), szczo teper u gmyni Dubyczi-Cerkowny, na okrajini Biłowiżkoi puszczy. Same z jeju wun najbulsz zwjazaw żytie: «Selo Zabahonszczyna sto metruv od puszczy i ja z mołodych lit do jiji prywyk. Nawyt jak kilka lit mni było, to razem z inakszymi diťmy bihaw po puszczy i nikoli ne zabłudyw. Poczty wsio żytie ja prowjuw u Biłowiżkuj puszczy i praciowaw jak lisnyk».

Pered wujnoju Mykoła Patejuk chodyw do polśkoji szkoły – spoczatku u Maczekewyczach (Dowhomu Brodi), potum u

Wytowi, Kliszczelach, Hajnuwci. Posli uczywsia szcze 2 roki u sowitskuj «desiatylitci» u Hajnuwci, de uczyli po-rosijskomu, a buli szcze lekciji nimeckoji i biłoruśkoji mowy. U trawni (maju) 1944 roku, nedowho pered kunciom nimeckoji okupacji, jakaja tut trywała do druhoji połowyny lipnia 1944 roku, buw wyweziany na prymusowu robotu u Schudni Prusy, w okolicy Ełku. Zsiul, w lutomu 1945 roku, buw mobilizowany w Czerwoni armiji – takaja była dola bulszosti mołodych «arbajteruw» z terytorij, jakiji u 1939 roci znaszlisia «pud Sowitamy». Trafiw na front i buw raniany przy szturmowaniowi Kenigsberha (Korolewcia), ale wyszow z toho żywym. A szcze trochu poznaw centralnu Ukrainu, bo połk, w jakomu służyw, buw poslī zakunczynia wujny perenesiany na puw roku do Połtawy, a stamtul do Kijowa: «W Kijowi ja ruk czasu buw. To mene tohdy zacikawyla Kijewo-Peczerska lawra. Monach nas oprowadzaw, každy swiczu miw w rukach i my chodyli pud zemleju, tyji moszczy ohladali. A potum nasz henerał budowaw sobi daczu w Czerkasach. Bo armija otrymowała wsiaki materiały i henerał zadumaw z toho daczu sobi zbudowaty. Naniaw na misciu majstruw, a mene j szcze dwuch sołdatuw poslali pylnowaty. To my pojichali parochodom po Dnipty i w Czerkasach na zminu noczamy stojali j pylnowali zo try misiaci, bo potum sowietśki własti zacikawyliś, skul henerał takuju sobi weliku daczu buduje i wziali одобrali. Tam cikawo było, bo odnu nucz wartujesz, a dwi swobudny. Do Czerkas teatr przyjżdzaw, nas puskali bez biletuw, my słuchali, jak pisni ukrajinski spywajut. Jak treba było sino zahotowlaty koniam z naszoho połku, to my jizdyli na sela, tam wieczoramy dywczata spywali».

Powernuwszy u 1947 rokowi dodomu, Mykołaj Patejuk poczaw praciū lisnyka – spoczatku jakijś czas u Staryni, Narowci, Kontach koło Simjatyecz, a poslī wże w Biłowiży, de robyw aż do emerytury u 1983 rokowi (zaoczno szcze skunczyw biłowiżkie Lisowoje technikum). Tut toże staw obwođyty turystuw i zapysuwaty rozkazy, kotory czuw, koli szcze buw dytiam: «Pered wujnoju na selach nyhcto ne kupowaw hazet, bo buli dorohiji, nyhcto radywa ne miw, telewizyi ne było. To zbyraliś lude – rozkazuwali razny lehendy, kazki, a diwczata to prali wownu. Nawyt rozkazuwali takiji istoriji, szczo w okolicach Biłska w

пудписав такій цирограф, продав душу для чорта й не муг умерти, мучився. І тогди попросив, щоб зорвалі дах в хаті. Як оно зорвалі, то одразу помер. Знов розказувалі, що один пушов на хрестини до сусіднього села, а вертався вже зусім п'яни і коло могілкув вишов такій чоловік в білу одежи, кинувся на його, зачав зубами кусати шию і пити кров. Вун з трудом вирвався, а на другі день показував знакомим шию, що була покусана. Тепер то інши час, а тогди то вірили в тачоє, може й правду так було... Розказувалі про чортув, ангелув, про чаровниці, котори літалі на мітлах. То я застановляюся, де вони пропалі всі, бо тепер то ніхто про тоє не говорит. Мнуго чув разного, а як прошло якіх 30-40 літ, подумав, що може варто сіте записати».

Троху з пам'яті, троху з фантазії Микола Патеюк створив польською мовою кілька сотень оповідань, в тому числі й історичних, як хоч би легенду про Пудляську землю, которої дві частини були друковани в «Над Бугом і Нарвою» у 1994 і 2003 роках. А по-своєму творив вірши-пісні, в якіх описував разни цікави місця свого регіону й пудкреслював прив'язане нашого народу до українських пісень (друковаліся у «НБiН» у 1993, 1996 і 2005 роках).

ЮГ

Фотографія зроблена 1945 року у Кїйові

Микола Патеюк: Пісні українські

(На мелодію пісні «Аня»)

В нашому садочку

Червона рабина.

Десть там за риками

Живе Україна.

Дивчата співають

В селі на весілі.

Пісні українські,

Скуль ви прилетілі?

Пісні українські

Чи у вас є крила?

Земля Білостоцька

Так вас полюбила.

В степи народилісь

Пісні українські,

Вас співав Шевченко

І Богдан Хмельницькій.

Сина в школу, в город,

Проводжала мати.

Пісні українські,

Будем вас співати.

(Першопублікація 1993 р. Микола Патеюк, хоч однозначно окресляв свою мову як «українськомовну говурку» й використовував у письмі українську абетку, не завжди дотримувався правил орфографії. Прикладом є запис слув з «е» в ненаголошених складах, яко-го вимова зближується, або зусім збігається з вимовою «и» – саме стуль на репродуковануй тут сторунці рукопису орфоепічни форми «на мелодію», «сонечко», «без тебе», замість орфографічних «на мелодію», «сонечко», «без тебе». Така вимова є для української літературної мови типова, однак для мнугох читачув так записани слова мугут бути мало зрозуміли. Тому, щоб передати тую, важну для автора, прикмету забогонської вимови, застосовалі ми тут, як і раній у текстах Л. Бартошчука, букву «ѐ» – «мелодія», «на селі», «будем».

odnomu seli chtoś pudpysaw takij cyrohraf, prodaw duszu dla czorta j ne muh umerty, muczywsia. I tohdy poprosyw, szczob zorwali dach w chati. Jak ono zorwali, to odrazu pomer. Znow rozkazuwali, szczo odyn puszw na chrestyny do susidnioho sela, a wertawsia wże zusim pjany i koło mohiłkuw wyszow takij czołowik w biłuj odeży, kinuwsia na joho, zaczaw zubamy kusaty szyju i pyty krow. Wun z trudom wyrwawsia, a na druhi deń pokazuwaw znakomym szyju, szczo була pokusana. Teper to inszy czas, a tohdy to wiryli w takoje, może j prawdu tak było... Rozkazuwali pro czortuw, anheluw, pro czarownyci, kotory litali na miłłach. To ja zastanowlajusia, de wony propali wsi, bo teper to nychto pro toje ne howoryt. Mnuho czuw raznoho, a jak proszło jakich 30-40 lit, podumaw, szczo może warto site zapysaty».

Trochu z pamjati, trochu z fantaziji Mykołaj Patejuk stworyw pułskoju mowoju kilka soteń opowidań, w tomu czysli j istorycznych, jak хоч by lehendu pro Pudłašku zemlu, ktorojoj dwi czastyny buli drukowany w «Nad Buhom i Narwoju» u 1994 i 2003 rokach. A po-swojomu tworyw wirszy-pisni, w jakich opysuwaw razny cikawy miscia swojoho rehionu j pudkresluwaw prywjazanie naszoho narodu do ukrajnińskich piseń (drukowalisia u «NBiN» u 1993, 1996 i 2005 rokach).

JuH

Fotografija зроблена 1945 року у Кїйові

Mykoła Patejuk: Pисni ukrajiński

(На мелодію пісні «Аня»)

W naszym sadoczku

Czerwona rabyna.

Deś tam za rykami

Żywe Ukrajina.

Dywczata spywajut

W seli na wesili.

Pisni ukrajinski,

Skul wy prylętili?

Pisni ukrajinski

Czy u was je kryła?

Zemla Bilostočka

Tak was polubyla.

W stepy narodylisz

Pisni ukrajinski,

Was spywaw Szewczenko

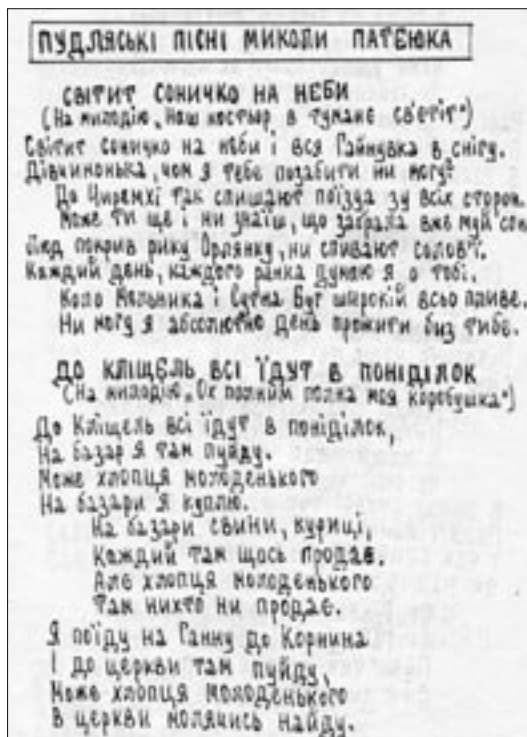
I Bohdan Chmelnycki.

Syna w szkołu, w horod,

Prowadzala maty.

Pisni ukrajinski,

Budem was spywaty.

(Perszopublikacija 1993 r. Mykoła Patejuk, хоч однозначно окресляв svoju mowu як «ukrajnińskomownu howurku» j wykorzystowuwaw u pyśmi ukrajinski abetku, ne zawždy dotrymuwawsia prawyl orfohrafiji. Prykładom je zapys sluw z «e» w nenahotoszenych skladach, jakoho wymowa zblizujet'sia, abo zusim zbihajet'sia z wymowoju «y» – same stul na reprodokowanuj tut storunci rukopysu orfoepiczny formy «na myłodiju», «soneczko», «byz tybe», zamiś orfohraficznych «na melodiju», «soneczko», «bez tebe». Takaja wymowa je dla ukrajinski literaturnoji mowy typowa, odnak dla mnuhoch czytaczuw tak zapysany słowa mohut buty malo zrozumily. Tomu, szczob peredaty tuju, waznu dla awtora, prykmetu zabahonśkojoj wymowy, zastosowali my tut, jak i ranij u tekstach Ł. Bartoszuka, bukwy «ѐ» – «melodija», «na seli», «budem».

Василь Дмитріюк – створювач «Просвіти на Поліссі»

Українське культурно-освітнє товариство «Просвіта» засновано у Львові 1868 року. Першу «Просвіту» у Бересті створено 8 грудня 1918 року, коли місто було центром Холмської губернії Української держави, на чолі якої стояв гетьман Павло Скоропадський. Товариство пропрацювало лише два місяці. Одним із організаторів «Просвіти» був підляшанин, лікар Василь Дмитріюк. На початку лютого 1919 року польські війська захопили Берестя. Звісно, всі українські організації були зачинені. За рік польська влада святкувала річницю захоплення Берестя. Про це писав [1] невідомий українець-берестюк. Мабуть, їм був Василь Дмитріюк.

М. Бересть 5 лютого 1920 р.

9 лютого збираються тут поляки святкувати роковини окупації Берестейчини. У Бересті, крім наїхавших із Польщі урядовців, поляків усього пару десятків не набереться. Розуміється з маленькою купою поляків робити якісь маніфестації по місці – не виходить. Хіба тільки на посміховисько? А тому адміністрація міста, як і це було 3-го травня розпорядилася, щоби в урочистому святкуванні взяли участь православні (українці) і жиди.

Процесія (крестний ход) має йти від косязола через місто на цвинтар католицький, де буде служитися парастас по вбитому німцями польському офіцеру.

Цікаво, як себе будуть почувати представники іудейської релігії на християнськїм парастасі? Та й що подумає про це католицький релігійний загал, який не мішає політики з релігією?

Але, можливо, «влада імуці» отямляться і не будуть примушувати православного духовенства і іудейського рабінату йти на католицький парастас. А «влада імуцим» замість того, щоби знати православних українців на польське «торжество» не мішало би запитати тих же українців або й поляків робітників (не панів): Чи лучше

жилося їм рік тому назад до приходу польського війська, (якого ніхто сюди не просив) чи тепер? Тоді ніхто не вмєрав з голоду, а тепер – годі порухувати. А треба було б завести і таку урядову інституцію. В Бересті що не дім, то й комісаріат або інспекторіат чого-небудь. Бракує ще тільки комісаріату рахівництва в мерших з голоду.

Василь Дмитріюк

К дню роковин не мішало би відчинити сей комісаріат. А для повноти святкування привезти шкелети українських учителів, які відсвяткували роковини голоду, холоду, знуцання й багато де чого іншого.

Берестюк

1921 року група української інтелігенції у Бересті зорганізувала аматорський театральний гурток під назвою «Просвіта». 1922 року члени гуртка вирішили створити культурно-освітнє товариство. Для цього становили контакти з «Просвітою» у Львові, опрацювали проект статуту, і у березні 1923 року було зареєстровано укра-

їнське культурно-освітнє товариство «Просвіта на Поліссі». Його організатором і першим керівником був, тоді вже депутат сейму, Василь Дмитріюк (1890-1973), якому допомагали у цій справі: адвокат Василь Криницький, вчитель Павло Артем'юк і чиновник Микола Крижанівський. Товариство розгорнуло активну діяльність: заснувало бібліотеку-читальню, хор і театральний гурток.

Польська розвідка [2] у грудні 1922 року так характеризувала організатора берестейської «Просвіти»: *Дмитріюк Василь, лікар, 32 роки, закінчив духовну православну семінарію у Холмі, 1916 року медичний факультет у Варшаві. Рішучий український націоналіст. Створювач і організатор «Просвіти» у Бересті. Зараз її керівник. Серед українського і білоруського населення має велику популярність і довіру. У виборчій кампанії виступав як активний агітатор Блоку національних меншин. Влаштував мітинги у навколишніх селах і містечках Поліського воєводства, виступаючи з гострою критикою польського уряду як противник польської державності за Бугом.*

Польські чиновники [3] так писали про діяльність «Просвіти на Поліссі»: *Działalność „Proświty” w tym okresie szła w kierunku zakładania jak największej ilości bibliotek-czytelń, organizowania kursów instruktorskich kulturalno-oświatowych i spółdzielczych, kładąc szczególny nacisk na należyte przy sposobienie działaczy spółdzielczych w celu opanowania życia gospodarczego wsi, oraz w kierunku budzenia świadomości narodowej wśród ludności ukraińskiej. Wynikiem tej akcji było stworzenie w ciągu 4 lat (do 1927 r.) kilkudziesięciu bibliotek-czytelń, utworzenie 2 filii powiatowych (Brześć i Kobryń), zorganizowanie kilkunastu kursów instruktorskich, otwarcie szkoły „Proświty” w Brześciu n/B. i założenie kilku spółdzielni w pow. brzeskim, kobryńskim i drohiczyńskim.*

Д-р Василь Дмитріюк (сидить другий зліва) серед активістів берестейської «Просвіти» (1926 р.)

У Бересті при участі Василя Дмитріюка ще у 1921 році був створений драматичний гурток. У своїх спогадах [4] він писав: *Пожевдавив свою діяльність драматичний гурток при «Просвіті» – постановкою таких українських п'єс, як «Наталка-Полтавка», «Дай серцю волю», «Жидівка вихрестка» та інші. Вистави мали чималий успіх, а головне, мали великий пропагандивний вплив на довколишнє населення, притягаючи його до всього українського.*

8 листопада 1923 року «Просвіта» вперше влаштувала відзначення 49 роковин з дня смерті визначного українського письменника Олекси Стороженка (1805-1874), який жив, помер і похований у Бересті. Тоді з ініціативи Василя Дмитріюка почався створюватися культ Олекси Стороженка серед берестейських українців.

В українській газеті «Наше життя», що виходила у Холмі, її берестейський кореспондент писав: *В кінці жовтня [1923 р.] Рада Просвіти запросила до Берестя знаного укр. артиста балетмейстера В. Авраменка, аби він провів в Бересті при «Просвіті» школу укр. нац. танку. Артист блискуче виконав своє завдання, навчивши півсотні осіб [5]. Цим кореспондентом, який підписувався «Берестейський просвітянин», мабуть, був сам Василь Дмитріюк.*

«Просвіта» та її бібліотека розташовувалися у дерев'яному будинку на території Миколаївської (Братської) церкви,

але в цьому будинку не можна було давати драматичні вистави. Крім того, будинок був церковною власністю. Тому 17 квітня 1927 року Рада товариства «Просвіта» створила «Український комітет будівництва народного дому в Бересті н/Б». Його головою обрали Василя Дмитріюка. На жаль, після його від'їзду з Берестя, цей комітет у 1932 році був зліквідований. А народний дім у Бересті так і не був побудований.

Велику допомогу у справі становлення роботи надав берестейській «Просвіті» визначний український громадсько-політичний діяч Михайло Галушинський (1878-1931). Він тоді очолював «Просвіту», яка під його керівництвом перетворилася в значну громадсько-освітню організацію. Михайло Галушинський часто приїздив до Берестя, де вів перемови з керівниками місцевої «Просвіти», виступав перед просвітянами і т.п.

У Центральному державному історичному архіві України у Львові знайшли лист Василя Дмитріюка до Михайла Галушинського [6], де багато цікавої інформації про труднощі у роботі берестейської «Просвіти».

Бересть

3 грудня 1926 р.

Вельмишановний і дорогий пане Професоре!

Вашого «строого довірочного» листа я одержав минулого тижня і дуже прошу вибачити, що спізняюсь трохи з від-

повіддю. Передусім, пане Голово і професоре, через що, для чого Ви пишете, що вже довгий час зв'язки з Вами «порвалися»? Якщо Ви маєте наші особисті зв'язки – нашу знайомість зі мною, з моєю дружиною – то пам'ятка про побут Ваш [у Бересті] завжди для нас дорога і мила і кожен хвилю раді були б з Вами побачитись, говорити, співати, децю згадувати і т. п.

Ні, пане професоре і духово ми зв'язані з Вами і Ви з нами, так, що нема сили, яка б той зв'язок порвала. А те, що я вже близько року не був у Львові і особисто з Вами не бачився – це так випало. Я мусів сидіти більш дома, жінку пильнувати, бо вона була нездорова, зате тепер більш як по шости роках нашого подружжя вона подарувала донечку, хорошенку здоровеньку дівчинку, яка як тільки на світ Божий глянула відразу закричала: «Ще не вмерла Україна».

Тепер про справу з книжками. Ще в літі, коли я ще не був Головою Просвіти, Просвіта одержала від Головної Просвіти повідомлення, на яких умовах можна набувати книжки. Ті умови (векселі зобов'язання) показалися для нашої Просвіти невикональними, через те Рада Просвіти відписала Головній Просвіті свою пропозицію – вислати книжки на коміс.[ію]. Написано було, здається, в липні, і до того часу відповіді не одержано. Через те, заступник тодішнього Голови – член Ради Арте-

мюк справді може коли кому скаржився, що ніякої відповіді на свого листа не одержано (бо він власноручно писав), але щоби я кому говорив, що «Просвіта» не виконує того, що притікає (так в оригіналі – О.І.) – це непорозуміння. Такого я ніколи і нікому не мог сказати. Що до невикональності умов, вексельних зобов'язань. Пане професор! Дуже добре треба знати наших людей, членів читалень, щоби за тих можна поручитись, то як можна ручатись за людей зовсім нових, якими являються майже всі члени наших читалень. Читальні наші тільки що починають розвиватись. Найкращим способом їм набувати книжки це за готівку. Нехай книжки лежать місяць другий у нас в Просвіті, чи в банку; а читальні будуть повідомлені, що такі а такі книжки по такій а такій ціні набути можна в Просвіті, то кожна б-ка-читальня постарается зібрати кількадесят золотих, щоб для себе купити книжок. Такі власне умови предложила нам «Наша культура». Вона прислала нам на 1.500 зол. книжок з умовою, щоби до 1 березня 1927 р. книжки були викуплені, або відіслані з поворотом. Ми, розуміється, постарались, щоби ані одної книжки не відіслали назад, а розпродали всі. Таким чином сі умови показалися для Просвіти більш догодними і Рада Т-ва (вже при моїм головуванні) їх прийняли, книжки виписала і потроху за-

довольняла потреби своїх читалень. Між іншим годиться зазначити, що книжечки далеко дешевше обходяться в Культурі, як позначено в ціннику від Головної Просвіти. Однак, як би на тих самих умовах Головна Просвіта погодилась пустити в рух свої книжки – то наша Рада радо би взялася таким самим способом їх розпродувати. А що нашим людям дуже не можна довіряти, хай послужить приклад Печка, який в свій час повиписував книжок ніби то для Просвіти, а де він їх дів, аллах один знає і жадного сліду в актах Просвіти знайти не можна, а тим часом книгарня Т-ва Просвіти у Львові засилає нам рахунки на с... . Як з цього положення вийти? Печко оказався людиною далеко непевною. На возвання дати пояснення, він пр[осто] не відповідає. Відповідальність за книжки в Культурі – бере Українбанк в Бересті, в якому Просвіта сховує свої мізерні капітали. Н[аша] Культура задовольнялась декларацією Укрбанку, що він бере на себе відповідальність за вартість книжок, не знаю, як там з Волинськими коопер. банками, але я вірю, що Укр. банк в Бересті добросовісно вив'яжеться зі взятих на себе обов'язків: солідні і чесні люди тут проводять працю.

Боюся я, пане Голово, за наших сельробів. Що вони там наполягатимуть – я то їх знаю – але страх бере за наші читальні, як би вони своїм політикуванням до того не завжди вмілим і

вдалим, їх не позачиняли! А до того легко можна дійти. І я також, пане Голово, дуже і строго довірчо Вам говорю. На Просвітянський З'їзд ми делегуємо члена Ради Артемука керівника укр. школи, дуже працювиту і чесну людину. Може – може вдасться і мені особисто побувати у Львові.

Обов'язком своїм рахувати буду з Вами побачитись і поговорити.

Глибокоповагаючи Вас

Василь Дмитріюк

Наостанок зазначимо, що історія створення і діяльності «Просвіти на Поліссі» потребує подальших досліджень.

Олександр ІЛЬІН

Фотографії з архіву Володимира Дмитріюка. Публікувались у виданні «Др. Василь Дмитріюк. Дорогами війни і миру. – 2012»

Література

1. Центральний державний історичний архів України у Львові. – Фонд 462. – Опис 1. – Справа 122. – Аркуш 34.
2. Державний архів Брестської області (ДАБО). – Ф. 67. – Оп. 1. – Спр. 348. – Арк. 13.
3. ДАБО. – Ф. 1. – Оп. 10. – Спр. 1055. – Арк. 34.
4. Др. Василь Дмитріюк. Дорогами війни і миру. – 2012, С. 81.
5. З діяльності Укр. Т-ва «Просвіта» в Берестю // Наше життя. – 1923, 2 грудня.
6. Центральний державний історичний архів України у Львові. – Ф. 348. – Оп. 1. – Спр. 1286. – Арк. 1-6.

Wspomnienia chłopca z akcji „Wisła”

Zakończenie ze str. 39

Na targowisko zjeżdżało się dużo furmanek. W pierwszych latach znajdowało się ono w samym centrum miasta, nad jeziorem Domowe Małe, później zostało przeniesione w kierunku cmentarza. Tuż obok placu targowego był młyn, teraz zdaje się hotel. Na targu panowała wówczas specyficzna atmosfera, z charakterystycznymi odgłosami i woniami. Koński zapach mieszał się ze świńskim, krowim i... Na takim rynku targowano wówczas końmi, świniami, krowami, zbożem, a kobiety przywoziły ser, masło, jajka, kury, gęsi.

Z wyjazdu oprócz wrażeń coś mi się zawsze dostawało – cukierek, ciastko, a czasami nawet loda (nie rozpieszczano wówczas dzieci na wzór dzisiejszy). Na placu targowym często była karuzela. Karuzela na początku nie była zasilana silnikiem, tylko poruszana przez odpowiednich pchaczy. Widok Szczytna w pierwszych latach

po wojnie nie był najciekawszy. To co zapamiętałem z pierwszych wyjazdów, to dużo, dużo gruzów.

Do domu wracało się późnym popołudniem albo i wieczorem. W drodze powrotnej często ktoś się dosiadał. Gawędzili wówczas o tym i owym, jak to gospodarze. Ktoś wyciągnął ćwiartkę, ktoś kawałek kielbasy, oczywiście kupnej (smakowała lepiej niż swojska).

Wróćmy jeszcze do lat wcześniejszych, pierwszych lat, ale już tych, kiedy mieszkaliśmy we wsi. Brat Janek jeszcze przed wojskiem zaprzyjaźnił się z Kazikiem Krawczykiem – pochodził z Chorzel, mieszkał w sąsiednim Wesołównku. Omulew była wówczas bardzo rybna, więc jak tu nie zrobić interesu. Nie wiadomo, gdzie i jak skombinowali jakąś sieć czy niewód i wczesną wiosną, jak również jesienią, bo latem rzeka była bardzo zarośnięta, a zimą zamarznięta, dyskret-

nie wypływali nocą na połów. Plony połowów w większości wywożone były na sprzedaż do Chorzeli.

Nie wiem, czy udało mi się zilustrować, jak wówczas wyglądało życie na wsi, opisać, jak dzielone były obowiązki członków rodziny i nie tylko, bo sąsiad dla sąsiada był wtedy prawdziwym sąsiadem. Dziś, z perspektywy tych ponad sześćdziesięciu lat, zastanawiam się, jak mogło tak dobrze integrować się społeczeństwo zróżnicowane pod względem narodowościowym, etnicznym, kulturowym, religijnym?

Czasami na zabawach, takich z bufetem, dochodziło do zwady, przeważnie między szlachtą, to jest tymi, jak mówiono – z Polski Centralnej, a Kurpiami spod Myszynca, ale po wytrzeźwieniu wszystko wracało do normy, czasami trzeba było tylko sztachety w płotach uzupełnić.

Anatol STEFANIUK (STEPANIUK)

3 хроніки подій над Бугом і Нарвою

«Пісні з наших сторін»

5 жовтня в Підляській опері і філармонії в Білостоці відбувся концерт «Пісні з наших сторін». Виступили на ньому лауреати фестивалю «Давні пісні – молоді голоси», який дванадцять років проходить літом у Ваневі над Нарвою. Серед виступаючих знайшлися виконавці українських пісень: Український ансамбль пісні і танцю «Ранок» з Більська, який показався як з піснями, так і танцями, та група «Стебло» з Білостока. Народний репертуар українською підляською говіркою виконала Студія традиційного фольклору підляських білорусів «Жемерва».

Концерт, на ініціативу народного співака Збігнева Насядка, зорганізувало Музичне товариство «Слопєвне» при співпраці з Підляською оперою і філармонією у Білостоці, Підляським музеєм народної культури та гміною Соколи.

Майстер-класи хору «Воск্লікновєніє»

6 жовтня у світлиці при Православній парафії Народження св. Івана Хрестителя в Гайнівці відбулася перша зустріч у рамках циклу 16-ти майстер-класів традиційних молитовних пісень «Пісні наших предків». Їх метою було вивчення паралітургійних творів, яких на Підляшші виконували під час сімейних зустрічей, паломництва, похоронів тощо. Ці пісні функціонували в усній традиції, проте зараз їх виконують лише старші люди. Метою проекту було зацікавити молодих людей місцевими молитовними піснями.

24 жовтня з вивченням репертуаром хор «Воск্লікновєніє» виступив під час VIII Перегляду літургійної та паралітургійної пісні, який відбувся в православної церкви св. Апостолів Петра і Павла в Старгарді. З черги **1 листо-**

пада в цвинтарній каплиці Всіх святих у Гайнівці підсумовано цілий проект. Під час концерту, на якому прозвучали молитовні твори, виступили: фольклорний ансамбль з Добриводи, парафіяльний хор Православної парафії Народження св. Івана Хрестителя в Гайнівці та хор «Воск্লікновєніє» разом з учасниками майстер-класів.

Проект реалізували учасники хору «Воск্লікновєніє» в рамках програми Фонду громадянських ініціатив.

«Добрина» виступила в Україні

7 жовтня у селі Рокитне Рокитнівського району Рівненської області пройшов перший Обласний відкритий етно-фольк фестиваль «Да збериса мой родоньку». Його метою було популяризувати поліські традиції – пісні, танці, обряди, перш за все весільні звичаї. На захід приїхали аматорські колективи із Сарненського, Дубровицького, Костопільського, Володимирецького, Гошанського районів, Вараша та Рівного, а також з Підляшші. Підляським акцентом заходу був виступ українського фольклорного колективу «Добрина» з Білостока.

Найкраще збережені пам'ятки дерев'яного будівництва

7 жовтня у Музеї хліборобства ім. о. К. Клюка в Цехановці відбулися підсумки XIV Конкурсу на найкраще збережену пам'ятку дерев'яного будівництва в Підляському воєводстві за 2018 рік. Загалом на конкурс подано 30 об'єктів, з чого нагороджено 18, серед них передусім хати, але також цілі загороди, господарські будинки, шпихліри.

Серед оцінених об'єктів знайшлися три хати з україномовного села Саці, що знаходиться у Країні відкритих

віконниць у гм. Нарва. Це єдине підляське село, яке занесено до реєстру пам'яток старовини. З Саців нагороджено: першою нагородою Надію Андреюк, другою – Іван Туровського, третьою – Моніку Сельську. Серед лауреатів конкурсу знайшлися й власники традиційних будинків з інших україномовних сіл. Другу нагороду отримав Євгеній Магуєвич, власник загороди на колонії Рогачі у гм. Милічичі. Окрім того вирізано хату в Плютичах у гм. Більськ.

На Підляшші створили церковний шлях

13 жовтня в Милічичах відкрито автомобільно-мотоцикловий Підляський сакральний шлях «Слідами православних церков». Це ініціатива туристичного характеру, яка має промувати пам'яткові мальовничі церкви та сакральні місця, пов'язані з православ'ям у східній частині Польщі.

Шлях проходить через місцевості: Дорогичин (на фото), Наройки, Рогавка, Городиськ, Чорна Церковна, Чорна Велика, Журобичі, Сім'ятичі, Мельник, Котерка, Телятичі, Грабарка, Жерчичі, Рогачі, Милічичі, Соб'ятино, Радивилівка, а також Клішчелі, Дубичі-Церковні, Старий Корнин, Нове Березово, Гайнівка. Це лише частина місцевостей, у яких знаходяться цікаві пам'яткові сакральні об'єкти.

Довжина маршруту становить майже 250 кілометрів. Загалом туристичний шлях обіймає 22 об'єкти, серед них дерев'яні та муровані церкви, а також міс-

ця культу. Окрім довідника, карт та знаків, при об'єктах поміщено інформаційні щити. З'явилися також навіси та паркінги. Вони адаптовані до потреб людей з обмеженими можливостями, містять також текст у шрифті Брайля.

Автомобільно-мотоцикловий Підляський сакральний шлях підготували спільно групи місцевих дій «Біловезька пуша» і «Тигель Долину Бугу». Проект зорієнтований на розвиток туристично-рекреаційної інфраструктури, створення нових робочих місць та розширення туристичного сезону на Підляшші на весь рік.

Заграли «Гойраки»

13 жовтня в Гайнівці відбувся благодійний концерт «Для Кацпра». Заграв на ньому гурт «Гойраки» з Більська.

Українці Підляшші у виборах

21 жовтня в Польщі відбулися вибори до місцевих органів влади. **4 листопада** пройшло голосування у другому турі виборів. У Підляському воєводстві воно закінчилося успіхом для чотирьох українських кандидатів. Це: Марія Рижиц (депутат Ради повіту Більська), Алина Коршак (депутат Ради гміни Більська), Петро Осташевський (депутат Миської ради Більська) та Марко Хмелевський (депутат Ради гміни Вуорля).

«Поетичне триголосья»

23-25 жовтня в Більському будинку культури проходили змагання XIX Декламаторського конкурсу «Поетичне триголосья». Взяли в ньому участь діти з садків, початкових і середніх шкіл, а також дорослі. Декламували вони два вірші – польською та на вибір білоруською або українською мовами. У конкурсі взяло участь 107 декламаторів.

Серед переможців знайшлися діти, які читали українську поезію.

У категорії «садків» показалося 27 малят. Одну з двох других нагород отримала Клавдія Лена Крисюк. Одне з чотирьох четвертих місць зайняла Вікторія Гаврилюк. Вирізнення отримали: Поля Филімонюк, Олександра Кіндюк та Юлія Дем'янюк. Усі діти – з українських груп Садка № 9 у Більську.

У категорії «класи І-ІІ початкової школи» показалося 21 дитина. Журі присудило, між іншими, по три перші, три другі та три треті місця. Лауреатами з-посеред українських дітей стали: Мая Єрмаловська та Варфоломій Ульянов (І місце), Мартина Федорук (ІІ місце), Марія Сливка та Юлія Монохович (ІІІ місце) з Початкової школи № 4 ім. А. Міцкевича в Більську.

З класів ІV-VI початкової школи вірші декламувало 25-ро учасників. З-посеред дітей з українських класів більської «четвірки» одну з двох перших нагород отримала Марія Ситницька, одне з двох других місць зайняв Іван Данилюк.

У категорії «класи VII-VIII початкової школи» показалося 16-ро декламаторів. Друге місце зайняла Анжеліка Назарук, четверте – Дарія Рута, з черги вирізнення отримала Домініка Гапунович. Нагороджені дівчата – учениці Початкової школи № 4 ім. А. Міцкевича в Більську.

Окрім молодших дітей, у конкурсі взяла участь молодь зі старших класів (11 осіб) та дорослі (сім осіб).

«Поетичне триголосья» то добра нагода показатися на фоні міста для дітей і молоді, що вивчають українську мову в шкільних установах Більська, а також для дорослих, які хочуть показатися не лише з польською, але також із білоруською або українською поезією. Конкурс провів Більський будинок культури.

Підляшани відвідали Україну

1-4 листопада кільканадцятиособова група з Підляшшя побувала у Володимирі-Волинському та Львові (*фото на обкладинці*). Метою поїздки підляшан в Україну було ознайомлення з визначними пам'ятками української культури та історії. У Володимирі-Волинському вони мали нагоду оглянути, між іншими, Кафедральний собор Успіння Пресвятої Богородиці, знамениту пам'ятку сакральної архітектури XII ст., з черги у Львові дивилися колекцію ікон у Національному музею ім. Андрея Шептицького, відвідали Личаківський цвинтар, побували у Львівському національному академічному театрі опери та балету ім. Соломії Крушельницької та знайомилися з іншими визначними пам'ятками львівського минулого.

Методистка української мови

2 листопада в Центрі навчання вчителів у Білостоці почала працювати методистка української мови. Стала нею Кароліна Хмур, вчителька української мови в Громадській початковій школі ім. св. Кирила і Методія в Білостоці (*на фото*). Її

роль це передовсім допомога вчителям у буденній праці на заняттях української мови, організація семінарів, майстер-класів та вчительських конференцій з метою покращання способу та рівня навчання, окрім того співпраця з установами, які працюють на користь навчання.

Кароліна Хмур це перший методист в історії навчання української мови у Підлясь-

кому воєводстві. Сьогодні в Польщі методисти української мови працюють в Осередку вдосконалення вчителів у Слупську, у Вармінсько-Музурському осередку вдосконалення вчителів в Ольштині, у Підкарпатському центрі вчителів у Ряшеві та в Центрі навчання вчителів у Кошаліні.

Танці у Добриводі

3 листопада в сільській світлиці в Добриводі відбувся концерт місцевого співочого фольклорного ансамблю, поєднаний з танцями під музику у виконанні білостоцької капели «Батарей» та спільним співанням місцевого репертуару.

Забаву зорганізувало Товариство Спадщина Підляшшя в рамках проекту «Етно-Підляшшя – зустрічі довкола традиційної музики», фінансованого Національним центром культури та Маршалківським управлінням Підляського воєводства.

Виставка підляського рукоділля

4 листопада в центрі «Гладишка» в Кліщелях відбувся вернісаж виставки «Історії виткані з ниток – острови культури». Презентовано на ній традиційні підляські рушники, колишній місцевий одяг, капи, скатертини, хідники, килими, зібрані в гміні Кліщелі та околиці.

Виставку було підготовлено в рамках проекту, реалізованого Міським осередком культури, спорту і рекреації в Кліщелях у співпраці з Культурним товариством «Листівка» з Поличної. Можна було її дивитися до грудня.

Зустріч у Борисувці

9 листопада у Борисувці в гм. Гайнівка Товариство Спадщина Підляшшя провело чергову зустріч у рамках проекту «Етно-Підляшшя – зустрічі довкола традиційної музики», фінансованого Національним центром культури та Маршал-

ківським управлінням Підляського воєводства. З місцевим репертуаром виступив співочий колектив «Підляшанки». Після концерту народні танці презентувала капела «Батарей» з Білостока. Відбулася також спільна танцювальна забава під музику у виконанні білостоцького гурту.

13 листопада в рамках того ж проекту у Міському осередку культури, спорту і рекреації в Кліщелях пройшли майстер-класи для дітей і молоді «Музичні гри і забави». Повела їх капела «Батарей» з Білостока.

Зустрічі в рамках проекту координувала дослідниця підляського фольклору Уліта Харитонюк.

Друга конференція українського наукового середовища

16-17 листопада у Міській публічній бібліотеці в Більську відбулася II Підляська українська наукова конференція «Культура та мова Підляшшя протягом століть» (*на фото*). У її програмі знайшлися чотири сесії, присвячені українській мові та літературі Підляшшя, історії регіону, його культурній і природничій спадщині, також українцям Підляшшя в контексті функціонування національних меншин. Упродовж двох днів доповіді та комюніке представило 26 дослідників з Польщі та України.

Супровідними заходами конференції були: презентація видання «Кліщелі, Підляшшя, Україна. Ювілейний збірник на пошану доктора Миколи Роценка у 75-річчя від дня народження» та презентація виставки «1938. Акція руйнування православних церков на Холмщині та Південному Підляшші». Відбулася також дискусія на тему перспектив та напрямків діяльності Підляського наукового інституту. На завершення заспівав Український ансамбль пісні і танцю «Ранок» з Більська.

Конференцію організував Підляський науковий інститут при співпраці з Союзом українців Підляшшя та Українським товариством дякуючи фінансовій підтримці Міністерства закордонних справ України, бургомістрів Більська, Гайнівки та Кліщель, вїта гміни Більськ та Товариства любителів скансену в Козликах, окрім того численних приватних осіб та фірм.

Коровай у Добриводі

16-17 листопада в сільській світлиці в Добриводі відбулася зустріч у рамках проекту «Коровай – обрядові майстер-класи». У програмі дводенних зустрічей було відтворення весільних звичаїв, наука пісень і традиційних танців. Першого дня учасники проекту – як місцеві, так і приїжджі – вчилися від жінок із місцевого фольклорного колективу коровайних пісень. Другого дня відбулися майстер-класи випікання короваю. Зустрічі в Добриводі закінчили майстер-класи традиційного танцю та відбулася спільна танцювальна забава з капелою «Хлопці з Новошишок».

Проект зреалізував Воєводський осередок анімації культури в Білостоці. Проведено його в рамках програми «Культура – інтервенції 2018» дякуючи фінансовій підтримці Національного центру культури.

Сакральні пісні в Сім'ятичах

16-18 листопада у Воскресенській церкві в Сім'ятичах проходив XV Огляд релігійної та паралітургійної пісні. Взяти в ньому участь, у першу чергу, парафіяльні хори з Підляшшя: з Сім'ятич, Більська, Гайнівки, Слох Аннопольських, Дорогичина, а також з Білостока і Познані. Показалися й самодіяльні фольклорні колективи: «Новина» з Мощони-Королівської та «Незабудки» з Нурця-Станції.

Сім'ятицький захід сакральної пісні від років має міжнародний характер. Цього року з-за кордону виступили хори з Литви, Білорусі та України. Українським учасником фестивалю був Хор православної парафії св. Миколи Чудотворця в Ірпені, який не вперше брав участь у цьому заході. Загалом протягом трьох днів виступило 25 виконавців сакральної пісні.

Огляд релігійної та паралітургійної пісні організував Деканальний інститут православної культури в Сім'ятичах.

«Осінь зустріч з романсом»

17 листопада у Воєводському осередку анімації культури в Білостоці виступив з концертом український бард Юрій Токар.

Український театр на Підляшші

17-19 листопада на запрошення Союзу українців Підляшшя перебував на гастрольях у регіоні народний аматорський театр «Зорецвіт» Районного будинку культури в Зорі Рівненського району в Україні. Показував він підляшшанам театральний спектакль «Ой не ходи Грицю та й на вечорниці».

17 листопада українську п'єсу можна було дивитися в Миському осередку культури, спорту та рекреації «Гладишка» у Кліщелях та в сільській світлиці в Дубні в гм. Ботьки. **18 листопада** українські актори наближували українське театральне мистецтво жителям села Семихочі у гм. Нурець-Станція. Виступили також у Гмінному осередку культури в Черемсі. Останнього дня, **19 листопада**, українську п'єсу презентували в Більському будинку культури. Загалом за три дні зорянські актори показали п'ять вистав. Після показів відбувалися концерти українських пісень у виконанні квартету «Соловечки» з Районного будинку культури села Зоря.

Презентацію спектаклів організував Союз українців Підляшшя у співпраці з місцевими осередками культури та сільськими радами в рамках проекту «Фестивалі української культури і традиції на Підляшші» дякуючи дотації Міністерства внутрішніх справ і адміністрації РП та фінансовій підтримці Маршалківського управління Підляського воєводства.

«Ранок» у Пунську

18 листопада в Будинку литовської культури в Пунську відбулися 25-ті Зустрічі національних меншин. Взяти в них участь 10 співочих і танцювальних колективів, серед них народні ансамблі, фольк та рок-гурти, хори та естрадні ансамблі. Висту-

пили представники української, білоруської, російської, німецької, татарської та литовської національних громад. Українську культуру представляв на фестивалі Український ансамбль пісні і танцю «Ранок» з Більська.

Захід провели Будинок литовської культури в Пунську та Об'єднання литовців у Польщі.

Праці Наталії Пастушенко в Білостоці

18 листопада в галереї Білостоцького театру ляльок відбувся вернісаж виставки праць української мисткині Наталії Пастушенко під заголовком «Насправді». Показано на ній кольорові, дуже експресивні малярські роботи та графіки артистки, які повертають глядача у таємничий світ казок та дитинства.

Наталія Пастушенко це українська художниця з Києва, яка здобула освіту художника-архітектора в Українській академії мистецтв. Вона працює у сфері графіки, малярства, книжкової та журнальної ілюстрації, дизайну. Брала участь у стипендійній програмі «Gaude Polonia» Міністра культури і національної спадщини РП. Свої роботи презентує на виставках в Україні, Польщі, Німеччині, Італії, Словаччині та Чехії.

Українською в польському кінозалі

18 і 25 листопада в кіно «Геліос» у Білостоці можна було дивитися фільм «Фантастичні звірі: Злочини Гріндельвальда» з українським дубляжем. Проекція це результат ширшої акції мережі кінотеатрів «Геліос» у Польщі, яка іде назустріч україномовним глядачам. Дякуючи тому на екрани усіх кінотеатрів «Геліос» завітала унікальна історія про магичні пригоди, дивовижних істот та чарівний світ в українській мовній версії.

Українські запусти

23 листопада в Імінному осередку культури в Дубичах-Церковних, **24 листопада** в Сільському будинку культури в Риболах, окрім того **25 листопада** у світлиці в Курашеві в гм. Чижі та в Парцьові в гм. Більськ Союз українців Підляшшя провів запусові концерти. Заходи стали можливими дякуючи співпраці підляської української організації з директорами місцевих будинків культури, управліннями гмін та сільськими радами.

У Дубичах-Церковних, Риболах та Курашеві виступили два українські колективи – з України та Латвії. Це група «Січ» з Львівської області та український гурт «Мрія» з надбалтійського містечка Вентспілс. У Парцьові місцевим жителям показався ансамбль «Січ».

Приїзд української групи з Латвії це результат співпраці українців Підляшшя з Вентспільським українським культурним товариством «Кобзар», головою якого є Марія Антонова. У рамках тої співпраці зимою поточного року перебував з концертами у Вентспілс ансамбль «Гілочка» з Черемхи.

Запусові концерти на підляських селах зорганізував Союз українців Підляшшя в рамках проекту «Фестивалі української культури і традиції на Підляшші» дякуючи дотації Міністерства внутрішніх справ і адміністрації РП, а також фінансовій підтримці Маршалківського управління Підляського воєводства.

25-річний ювілей «Черемшини»

23 листопада в Імінному осередку культури в Черемсі відбувся концерт з нагоди 25-річчя фольк-гурту «Черемшина» з Черемхи. Двома днями пізніше, **25 листопада**, ювілейний концерт пройшов у Підляській опері і філармонії у Білостоці (на фото).

На своєму ювілеї учасники колективу показали спільну програму разом з фольклорним ансамблем «Горина» з Рівного. Український гурт почав концерт та співав разом з «Черемшиною» її найвідоміші твори. На сцені виступив також білоруський музикант і співак Зьміцер Вайццошкевіч.

Переважна більшість репертуару, який склався на концерт, це був український фольклор. Прозвучали також народні твори білоруською мовою та одна польська народна пісня в сучасній обробці.

На завершення виступу Дорота Зомбковська, представниця Міністерства культури і національної спадщини РП, вручила лідерам гурту, Варварі Кузуб-Самосюк та Мирославу Самосюку, бронзові медалі Міністра культури і національної спадщини РП «За заслуги в культурі Gloria Artis». Окрім того ансамбль «Черемшина» отримав престижну відзнаку «Заслужений для польської культури». З черги Мацей Живно, віце-маршалок Підляського воєводства, вручив «Черемшині» Почесну відзнаку Підляського воєводства.

Люблинські відзначення Голодомору

23-25 листопада в Любліні відбувалися заходи, пов'язані з вшануванням мільйонів жертв Голодомору в Україні 1932-1933. Цьогорічні відзначення мали особливо врочистий характер, оскільки вони випали у 85-ті роковини найбільшої трагедії в історії українського народу та

однієї із найбільших трагедій, які відбулися у мирний час в історії людства.

23 листопада в Коронному Трибуналі в Любліні проведено «Вечір пам'яті жертв Голодомору в Україні 1932-1933 років». Захід був продовженням традиції люблинських відзначень цієї трагічної дати в історії українського народу, які відбуваються в Любліні від 1993 р.

Окрім виступу організаторів та офіційних гостей, під час відзначень лекцію про Голодомор зачитав підляшанин д-р Микола Рощенко. Художньою програму представили українські діти і молодь Любліна, які вивчають українську мову як рідну. Виконуючи твори українських письменників, вони наблизили драматизм 1932-1933 рр. Художня програма перепліталася з концертом Люблинського українського дитячого ансамблю бандуристів. Авторський концерт дала також керівник колективу, львівська бандуристка Тетяна Зонгайм. Після виступу секретар Українського товариства д-р Андрій Савенець зачитав Звернення Його Всесвятості Вселенського Патріарха Варфоломія у 85-ту Річницю Голодомору.

Організатором заходу було Українське товариство, у співпраці з Управлінням культури Люблинської міської адміністрації. Захід реалізовано завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

Люблинські події у рамках вшанування пам'яті жертв Голодомору продо-

вжувалися **24 листопада**. Того дня відбулася пам'ятна акція запалення свічок біля пам'ятника мільйонам жертв Великого Голоду в Україні 1932-1933 – українців, поляків та інших народів, які загинули в результаті геноциду спричиненого радянським режимом. Організатором акції було Генеральне консульство України в Любліні.

З черги **25 листопада** з благословення архієпископа Люблинського і Холмського Авеля у парафії яльній церкві православної парафії свт. Петра (Могили) в Любліні за Божественною Літургією та панахидою була вознесена молитва за жертви Голодомору в Україні.

Підляшани на фестивалі у Варшаві

27-30 листопада в Бемовському центрі культури у Варшаві відбувався Фестиваль музики національних та етнічних меншин. Узяли в ньому участь ансамблі з Підляшшя: «Гілочка» з Черемхи та «Полудниці» з Білостока.

Людмила ЛАБОВИЧ
Фото авторки статті

Вісті від наших читачів у далекому світі

Пишуть до Вас читачі з далекої, але й близької Канади. Коли ми побачили четвертий номер вашого журналу, радісно стало на душі. А це тому, що і перша і остання кольорові сторінки пов'язались... з весіллям нашої доні. Петриківський розпис «Мій квітучий край» дуже нагадує весільне запрошення Оленки та Лукаша, а от остання сторінка – їхнє чарівне весілля, яке стало прекрасним святом української традиції.

Тому після цього, коли вже прочитали про святкування «На Івана, на Купала» у Дубичах-Церковних і надивились на розміщені на обкладинці чудові фотографії з імпрези, подумалось: А може читачам «Над Бугом і Нарвою» було б цікаво побачити світлини з етнічно інспірованого весілля, яке відбулось на пластовій оселі в Графтон над озером Онтаріо, що неподалік від Торонта?

Сонце, радість, музика – захопленню не було кінця! Молодь, в основному приятелі з танцювальної групи «Барвінок», заповнили серця тих, які від українства, можливо, починали сторонити. Особливо приваблюючі були строї молодої пари – нашої доні Оленки та Лукаша Мороха, а

також дружок та дружбантів. Вибірало їх не батьки, але самі молодята, які вирішили, що найкраще підійде інспірований народною традицією одяг від львівської компанії «Фолк Мода».

Може так виглядати, що перебільшуємо, але рідко буває, щоб гості були так захоплені та ще до сьогодні говорили про це з радістю в очах. Багато молоді так захопились, що в якомусь сенсі немовби зукраїнізувались і стали горді, побачивши українське на такому прекрасному рівні, а при тому осяяне сонцем, добротою і любов'ю.

Отже, надсилаємо ці фотографії, бо хотілося б молодим читачам «НБІН» показати, як десь далеко за океаном виходила заміж внучка холмцанки, Євгенії Іваник з дому Галаґіда, а весілля було повне українських традицій та звичаїв. Вишивані рушники, коровай, осінні квіти, немов з городу у далекій, але рідній Холмщині. А водночас все елегантно і модерне.

Такі весілля заохочують молодь триматись свого коріння, а воно – прекрасне!

Марійка та Орест Яцила

Wesele pod namiotem na 400 osób w ośrodku Płastu (ukraińskiego skautingu) w Grafton nad jeziorem Ontario w pobliżu Toronto. Za mąż wychodzi wnuczka urodzonej na Chełmszczyźnie Eugenii Iwanek. Stroje drużek i drużbantów, a także Pana Młodego – z „Folk Moda” (Ukraina).

